

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

ΓΕΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΙΚΑΙΟΥ

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ:
ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ**

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ NE BIS IN IDEM ΣΤΗΝ
ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΗ**

ΕΛΕΝΗ Ν. ΚΩΣΤΟΥΛΑ

**ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΟΛΓΑ ΤΣΟΛΚΑ
ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΟΛΓΑ ΤΣΟΛΚΑ**

ΑΘΗΝΑ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2013.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πίνακας Συντομογραφιών.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.

Κεφάλαιο Πρώτο: Η αρχή ne bis in idem υπό το πρίσμα της ελληνικής έννομης τάξης. Ελληνικό δεδουλευμένο και ζητήματα εφαρμογής του.

- I. Η κατοχύρωση της αρχής στο άρθρο 57 ΚΠΔ.
- II. Νομική φύση του δεδουλευμένου και οι έννομες συνέπειες αυτής.
- III. Εννοιολογικές- λειτουργικές διακρίσεις του δεδουλευμένου.
- IV. Οι προϋποθέσεις του ουσιαστικού δεδουλευμένου, κατ' άρθρο 57 παρ. 1 ΚΠΔ.
 1. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.
 2. Αμετάκλητη απόφαση ή αμετάκλητο βούλευμα.
 3. Ταυτότητα προσώπου.
 4. Ταυτότητα πράξης.

Κεφάλαιο Δεύτερο: Η κατοχύρωση της αρχής ne bis in idem στην ευρωπαϊκή έννομη τάξη. Σύμβαση Σένγκεν και άρθρο 54 ΣΕΣΣ.

- I. Η αρχή ne bis in idem ως ατομικό δικαίωμα και γενική αρχή του δικαίου. Η κατοχύρωσή της σε διεθνή και ευρωπαϊκά νομικά κείμενα.
- II. Ne bis in idem και άρθρο 54 ΣΕΣΣ.
 1. Η κατοχύρωση της αρχής στο άρθρο 54 ΣΕΣΣ.
 2. Η νομολογία του ΔΕΚ (νυν ΔΕΕ).
 3. Η νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων ως προς τα ζητήματα που ανακύπτουν δυνάμει του άρθρου 54 ΣΕΣΣ.

Κεφάλαιο Τρίτο: Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η κατοχύρωση της αρχής ne bis in idem στο άρθρο 50 του Χάρτη.

- I. Η κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων: Από την ΕΣΔΑ στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

II. Η κατοχύρωση της αρχής ne bis in idem στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

III. Η αρχή ne bis in idem στο άρθρο 50 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Από τη Διακυβερνητική Διάσκεψη της Νίκαιας στη Συνθήκη της Λισσαβόνας.

IV. Σύγκριση του άρθρου 54 ΣΕΣΣ με το άρθρο 50 του Χάρτη, μετά τη Συνθήκη της Λισσαβόνας.

Κεφάλαιο Τέταρτο: Η νομολογία των ευρωπαϊκών δικαστηρίων ως προς τα ζητήματα εφαρμογής της αρχής ne bis in idem.

I. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.

II. Η νομολογία του ΔΕΕ.

III. Η νομολογία του ΕΔΔΑ.

Κεφάλαιο Πέμπτο : Συνέπειες της ευρωενωσιακής αρχής ne bis in idem στο εσωτερικό δίκαιο.

I. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.

II. Οι συνέπειες της ευρωενωσιακής αρχής ne bis in idem στο άρθρο 9 ΠΚ.

III. Οι συνέπειες της ευρωενωσιακής αρχής ne bis in idem στο άρθρο 57 ΚΠΔ.

IV. Ποινική και διοικητική δίκη για την ίδια πράξη.

Αντί Επilogου.

Βιβλιογραφία- Αρθρογραφία.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

1. Αθ: Αθηνών.
2. ΑΠ: Άρειος Πάγος.
3. Αριθμ: Αριθμός.
4. Αυστρ: Αυστριακός.
5. Βλ: Βλέπε.
6. Γνωμ: Γνωμοδότηση.
7. ΔΕΕ: Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης.
8. ΔΕΚ: Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.
9. ΔτΑ: Δικαιώματα του Ανθρώπου.
10. Εδ: Εδάφιο.
11. ΕΔΔΑ: Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.
12. ΕΕΕυρΔ: Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου.
13. Ε. Ε.: Ευρωπαϊκή Ένωση.
14. Εισ: Εισαγγελέας.
15. Επ: Επόμενα.
16. ΕΣΔΑ: Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.
17. Εφ: Εφετείο.
18. ΚΠΔ: Κώδικας Ποινικής Δικονομίας.
19. ΚΠολΔ: Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας.
20. ΜΟΕ: Μεικτό Ορκωτό Εφετείο.
21. ΝοΒ.: Νομικό Βήμα.
22. ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών.
23. Ολ: Ολομέλεια.
24. Παρ: Παράγραφος.
25. Π.χ.: Παραδείγματος Χάριν.
26. Πλημ: Πλημμελειοδικείο.

27. ΠοινΔικ.: Ποινική Δικαιοσύνη.
28. ΠΚ: Ποινικός Κώδικας
29. ΠοινΛογ: Ποινικός Λόγος.
30. ΠοινΧρ.: Ποινικά Χρονικά.
31. ΣΕΕ: Συνθήκη Ευρωπαϊκής Ένωσης.
32. Σελ: Σελίδα.
33. ΣΕΣΣ: Σύμβαση Εφαρμογής Συμφωνίας Σένγκεν.
34. ΣΛΕΕ: Συνθήκη Λειτουργίας Ευρωπαϊκής Ένωσης.
35. Στοιχ: Στοιχείο
36. Συμβ: Συμβούλιο
37. ΣτΕ: Συμβούλιο της Επικρατείας
38. ΤΝΠ: Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών.
39. Τριμ: Τριμελές.
40. Υπερ.: Υπεράσπιση.
41. ΧΕΑΔ.: Χώρος Ελευθερίας, Ασφάλειας, Δικαιοσύνης.
42. ΧΘΔΕΕ: Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων Ευρωπαϊκής Ένωσης.

The *ne bis in idem* principle is established as an individual right to all legitimates states. Also, is considered to be an essential constituent of every libertarian and welfare state. The State can impose its criminal jurisdiction as well as its criminal prosecution against a person only once, for the same cause of action. When a party accused has been once tried by a tribunal, and either convicted or acquitted, he shall not again be tried.

The principle of *ne bis in idem* has been shifted to the transnational level within the European Union by Article 54 of the Convention Implementing the Schengen Agreement (CISA), which stipulates that “a person whose trial has been finally disposed of in one Contracting Party may not be prosecuted in another Contracting Party for the same acts provided that, if a penalty has been imposed, it has been enforced, is actually in the process of being enforced or can no longer be enforced under the laws of the sentencing Contracting Party”.

The *ne bis in idem* principle has also been laid down in Article 50 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union, which stipulates that “no one shall be liable to be tried or punished again in criminal proceedings for an offence for which he or she has already been finally acquitted or convicted within the Union in accordance with the law”. The explanatory memorandum provided by the drafters of the Charter clarified that ‘in accordance with Article 50, the *ne bis in idem* applies not only within the jurisdiction of one State but also within the jurisdictions of several Member States. That corresponds to the *acquis* in Union Law.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Είθισται να επισημαίνεται ότι ανάμεσα στο Κράτος και σε κάθε ιδιώτη αναπτύσσεται μια “γενική κυριαρχική σχέση”, η οποία προκύπτει από την κυριαρχία ως εννοιολογικό στοιχείο κάθε Κράτους και οριοθετείται από τα ατομικά δικαιώματα του πολίτη. Στην ως άνω αναφερόμενη σχέση τα ατομικά δικαιώματα τυγχάνουν της ευρύτερης δυνατόν εφαρμογής, καθώς και του ευρύτερου δυνατού σεβασμού. Ωστόσο, υφίστανται περιπτώσεις κατά τις οποίες ο πολίτης βρίσκεται σε ειδική σχέση εξουσίασης, “ειδική κυριαρχική σχέση”, απέναντι στο Κράτος, η οποία επιφέρει την αύξηση των υποχρεώσεών του, καθώς και τον περιορισμό των ατομικών του δικαιωμάτων¹. Έκφραση της ειδικής κυριαρχικής σχέσης αποτελεί η ποινική δίκη.

Η ποινική δίκη, ως μηχανισμός πραγμάτωσης του ουσιαστικού ποινικού δικαίου, παρουσιάζει ένα δυναμικό χαρακτήρα², εφόσον προϋποθέτει μια προκαθορισμένη αλληλουχία διαδικαστικών πράξεων που κατευθύνεται στην επίτευξη ορισμένου σκοπού³, ο οποίος συνίσταται στην έκδοση (ορθότερα δημοσίευση⁴) και την εκτέλεση μιας αμετάκλητης δικαστικής απόφασης⁵. Είθισται η αμετάκλητη δικαστική απόφαση να θεωρείται κατά πλάσμα δικαίου πάντοτε ως αληθής⁶ (*res judicata pro veritate habetur*),

¹. Βλ. Α. Δημητρόπουλος, *Συνταγματικά Δικαιώματα*, Γενικό Μέρος, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος Γ', Σάκκουλας 2005, σελ. 66

². Βλ., όλως ενδεικτικώς, Ν. Ανδρουλάκης, *Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης*, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 42, Α. Παπαδαμάκης, *Ποινική Δικονομία- Θεωρία- Πράξη- Νομολογία*, 4^η Έκδοση, Σάκκουλας 2008, σελ. 15.

³. Βλ., όλως ενδεικτικώς, Ν. Ανδρουλάκης, *Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης*, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 42, Α. Παπαδαμάκης, *Ποινική Δικονομία- Θεωρία- Πράξη- Νομολογία*, 4^η Έκδοση, Σάκκουλας 2008, σελ. 15.

⁴. Ο Παπαδαμάκης επισημαίνει ότι οι αποφάσεις δημοσιεύονται, ενώ τα βουλεύματα απλώς εκδίδονται. Α. Παπαδαμάκης, *Ποινική Δικονομία- Θεωρία- Πράξη- Νομολογία*, 4^η Έκδοση, Σάκκουλας 2008, σελ. 364.

⁵. Ν. Ανδρουλάκης, *Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης*, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 42. Σημειωτέον ότι εκτελεστές είναι τόσο οι προπαρασκευαστικές αποφάσεις (αρ. 548 ΚΠΔ), όσο και οι αμετάκλητες καταδικαστικές (αρ. 546 ΚΠΔ) και οι αμετάκλητες αθωωτικές (αρ. 547 ΚΠΔ). Η διαφορά τους έγκειται στο ότι το δικαστήριο δύναται πάντοτε να ανακαλέσει τις προπαρασκευαστικές αποφάσεις. Ως προς το ζήτημα αυτό βλ., όλως ενδεικτικώς Αθ. Κονταξής, *Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Συνδυασμός Θεωρίας & Πράξης*, 4^η Έκδοση, Τόμος Β', Σάκκουλας 2006, σελ. 3425 επ.

⁶. Βλ., όλως ενδεικτικώς, Αλ. Μεταξάς, *Η αντιμετώπιση του Ποινικού Δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της Νομολογίας*, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 181, Αν. Ζύγουρας, *Το διεθνές σύμφωνο δια τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και η αρχή του δεδικασμένου*, Υπερ. 1999, σελ. 487 επ., John Vervaele, *The*

ενώ η υπόθεση που την απασχόλησε δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο νέας δικαστικής κρίσης (ne bis in idem)⁷.

Η αρχή ne bis in idem έχει αναχθεί και αναγνωρίζεται ως ατομικό δικαίωμα, έκφανση της οποίας αποτελεί το δεδικασμένο⁸, όπως προβλέπεται στο άρθρο 57 ΚΠΔ. Η δικαιολογητική βάση του δεδικασμένου δεν στηρίζεται στη βεβαιότητα ότι οι δικαστικές αποφάσεις εκφράζουν την απόλυτη αλήθεια, δεδομένου ότι και αυτές ως ανθρώπινο έργο υπόκεινται σε ατέλειες και πλάνες, αλλά στην ανάγκη του τερματισμού της αβεβαιότητας χάριν της ασφάλειας του δικαίου και του κύρους της δικαστικής αρχής⁹, λαμβάνοντας υπόψη ότι ακόμη και επί επαναλήψεως της δικαστικής έρευνας δεν καθίσταται δεδομένη η ανεύρεση της ιδεώδους αλήθειας¹⁰. Ο θεσμός του δεδικασμένου, ικανοποιώντας την ανάγκη για ασφάλεια δικαίου¹¹, δρα ως φραγμός στη διαπνέουσα το σύνολο της ποινικής

transnational ne bis in idem principle in the EU. Mutual recognition and equivalent protection of human rights, Utrecht Law Review, Volume 1, Issue 2, December 2005, σελ. 100

⁷. Βλ., όλως ενδεικτικώς, Αγγ. Μπουρόπουλος, Το Ποινικόν Δεδικασμένον, ΠοινΧρ. 1956, σελ. 273 επ., Αθ. Κονταξής, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Συνδυασμός Θεωρίας & Πράξης, 4^η Έκδοση, Τόμος Α', Σάκκουλας 2006, σελ. 574 επ.

⁸. Βλ., όλως ενδεικτικώς, Γ. Θεοδωράκης, Το Δεδικασμένο στην Ποινική Δίκη, Σάκκουλας 1986, σελ. 56 επ., Αθ. Κονταξής, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Συνδυασμός Θεωρίας & Πράξης, 4^η Έκδοση, Τόμος Α', Σάκκουλας 2006, σελ. 574 επ. Μια περαιτέρω έκφανση της αρχής αποτελεί ο θεσμός της εκκρεμοδικίας.

⁹. Βλ. όλως ενδεικτικώς, Αγγ. Μπουρόπουλος, Το Ποινικόν Δεδικασμένον, ΠοινΧρ. 1956, σελ. 273 επ., Λ. Μαργαρίτης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, 2^η Έκδοση, Τόμος Α', Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 274

¹⁰. Βλ., όλως ενδεικτικώς, Αθ. Κονταξής, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Συνδυασμός Θεωρίας & Πράξης, 4^η Έκδοση, Τόμος Α', Σάκκουλας 2006, σελ. 574 επ., Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση Σάκκουλας 2007, σελ. 21 επ.

¹¹. Στο σύγγραμμα του Φ. Παπαδόπουλου, Το δεδικασμένο γενικά και ειδικότερα στην κατ' ιδέα συρροή εγκλημάτων, Επιστημονική Επετηρίδα Αρμενόπουλου (ΔΣΘ) 1985, σελ. 59, υποσημ. 3, ως ασφάλεια δικαίου νοείται η ύπαρξη βεβαιότητας για το μέλλον και η εκκαθάριση αναμφίβολων καταστάσεων. Στο σύγγραμμα του Α. Τζαννετή, Η ταυτότητα της Δικονομικής Πράξης, Σάκκουλας 2010, σελ. 10, επισημαίνεται ότι “η ασφάλεια δικαίου είναι έννοια πολύπλευρη και ασφαλής αναλύεται δε σύμφωνα με την ορολογία του Theodor Geiger σε δύο συνιστώσεις:στη βεβαιότητα του προσανατολισμού και στη βεβαιότητα της πραγμάτωσης του δικαίου. Η πρώτη αναφέρεται στη δυνατότητα κάθε πολίτη να προσανατολίζει τη συμπεριφορά του στις επιταγές του δικαίου, εκφράζεται δε στην περιοχή του δεδικασμένου με την προσδοκία του κατηγορουμένου ότι με την αμετάκλητη ποινική απόφαση κρίθηκε τελειωτικά η εγκληματική συμπεριφορά του. Η δεύτερη συνιστώσα της ασφάλειας δικαίου εκφράζεται με τη βεβαιότητα της ολότητας ότι το ισχύον δίκαιο εφαρμόστηκε και λειτουργεί ως αναγκαίο προαπαιτούμενο της βεβαιότητας του προσανατολισμού...”, Rock Tansley QC, Η απαγόρευση της διπλής καταδίκης, Nemo Debet Bis Vexari Pro Eadem Causa, Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων, Το Ποινικό Δίκαιο στο Νέο Διεθνές Περιβάλλον, 2^ο Διεθνές Συνέδριο Αθήνα 26-28 Μαΐου 2000, Σάκκουλας 2001, σελ. 149, όπου επισημαίνεται ότι “Η αρχή της απαγορεύσεως της διπλής τιμωρήσεως προστατεύει το συμφέρον του συστήματος για οριστικότητα και βεβαιότητα... Η τελεσιδικία μπορεί επίσης να είναι σημαντική υπό μια άλλη διαφορετική έννοια, κυρίως διότι η έλλειψή της μπορεί να είναι άδικη για τον κατηγορούμενο...”, Λ. Μαργαρίτης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, 2^η Έκδοση, Τόμος Α', Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 274, Χ. Δέδες, Ποινική Δικονομία, Σάκκουλας 1988, σελ. 233. Ο Σπινέλλης επισημαίνει ότι “Σε μια δημοκρατική πολιτεία η άσκηση της ποινικής της εξουσίας πρέπει να έχει γνώμονα την ουσιαστική δικαιοσύνη. Ο πολίτης ως κατηγορούμενος για μια αξιόποινη πράξη οφείλει να υποστεί την ταλαιπωρία της ποινικής δίωξης μέχρι να διαπιστωθεί

διαδικασίας αντίρροπη αρχή της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας¹², η οποία περιορίζεται σε έλλογα πλαίσια. Υπηρετώντας πρωτίστως την ασφάλεια του δικαίου, ο θεσμός του δεδικασμένου επιτελεί μια εξασφαλιστική και παράλληλα προστατευτική λειτουργία τόσο υπέρ του κατηγορουμένου- πολίτη, όσο και υπέρ της κοινωνικής ειρήνης¹³.

Το κανονιστικό περιεχόμενο της αρχής *ne bis in idem*, καθώς και τα διάφορα ζητήματα εφαρμογής της στην ποινική δίκη, συνιστούν τα βασικά αντικείμενα διερεύνησης στο πλαίσιο του παρόντος πονήματος. Ειδικότερα, επιχειρείται να αναδειχθούν διάφορες πτυχές της εν λόγω αρχής τόσο στους κόλπους της ελληνικής έννομης τάξης, όσο και στους κόλπους του διεθνούς καθώς και του ευρωπαϊκού δικαίου.

αμετάκλητα η αθωότητα ή η ενοχή του. Όμως έχει και το εύλογο δικαίωμα να τελειώσει κάποτε η ταλαιπωρία του σχετικά με αυτή την πράξη...". Βλ. Δ. Σπινέλλης, Υπερ-εθνική ισχύς της αρχής *ne bis in idem*. Προστασία του ατόμου από πολλαπλές διώξεις σε διάφορες χώρες, ΠοινΧρ. 2004, σελ. 673 επ.

¹². Βλ., όλως ενδεικτικώς, Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση Σάκκουλας 2007, σελ. 21 επ., Α. Τζαννετής, Η ταυτότητα της Δικονομικής Πράξης, Σάκκουλας 2010, σελ. 10 επ., όπου κατά τη γνώμη του η επιδίωξη για την έκδοση ορθών και δίκαιων αποφάσεων ευρίσκει τα όριά της στην ασφάλεια του δικαίου, καθώς και ότι στην περιοχή του δεδικασμένου η ασφάλεια του δικαίου υπερισχύει της αρχής της ουσιαστικής δικαιοσύνης. Σημειωτέον ότι η άκαμπτos αρχή του δεδικασμένου ευρίσκει το όριό της στην επανάληψη της διαδικασίας, όπως αυτή προβλέπεται στο άρθρο 525 επ. ΚΠΔ.

¹³. Βλ., όλως ενδεικτικώς, Αθ. Κονταξής, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Συνδυασμός Θεωρίας & Πράξης, 4^η Έκδοση, Τόμος Α', Σάκκουλας 2006, σελ. 574 επ., Φ. Ανδρέου, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Σάκκουλας 2008, σελ. 245 επ., Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 315, Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία- Νομολογία, Σάκκουλας 2008, σελ. 108.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η αρχή ne bis in idem υπό το πρίσμα της ελληνικής έννομης τάξης. Ελληνικό δεδικασμένο και ζητήματα εφαρμογής του.

I. Η κατοχύρωση της αρχής στο άρθρο 57 ΚΠΔ.

Με τη διάταξη του άρθρου 57 παρ. 1 ΚΠΔ θεσπίζεται στην ελληνική ποινική δικονομική τάξη ο θεσμός του δεδικασμένου, ο οποίος αποτελεί έκφανση της αρχής της άπαξ εκδικάσεως (ne bis in idem, “ουχί δις επί τω αυτώ”)¹⁴. Δυνάμει της αρχής ne bis in idem, κωλύεται η εκ νέου δίωξη για την ίδια πράξη, ακόμη και αν δοθεί σ’ αυτή διαφορετικός νομικός χαρακτηρισμός από εκείνον, βάσει του οποίου κάποιος έχει καταδικαστεί αμετακλήτως ή έχει αθωωθεί αμετακλήτως ή έχει πάψει η ποινική δίωξη εναντίον του. Ωστόσο, η ίδια η διάταξη του άρθρου 57 ΚΠΔ, και ειδικότερα η δεύτερη παράγραφος αυτής, εισάγει κάποιες εξαιρέσεις στον ως άνω αναφερόμενο κανόνα της πρώτης παραγράφου.

Όπως έχει ήδη επισημανθεί και ανωτέρω, το δεδικασμένο υπηρετεί πρωτίστως την ασφάλεια δικαίου και την παγίωση της κοινωνικής ειρήνης. Ειδικότερα, το δεδικασμένο, στην ελληνική έννομη τάξη εξυπηρετεί τους κάτωθι αναφερόμενους σκοπούς. Ήτοι: 1) ασφάλεια δικαίου, 2) προστασία του ατόμου¹⁵, 3) παγίωση της

¹⁴. Βλ. όλως ενδεικτικώς, Αλ. Μεταξάς, Η αντιμετώπιση του Ποινικού Δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της Νομολογίας, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 181, Αν. Ζύγουρας, Το διεθνές σύμφωνον δια τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και η αρχή του δεδικασμένου, Υπερ. 1999, σελ. 487 επ., Αθ. Κονταξής, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Συνδυασμός Θεωρίας & Πράξης, 4^η Έκδοση, Τόμος Α’, Σάκκουλας 2006, σελ. 574 επ., Κ. Φράγκος, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Σάκκουλας 2010, σελ. 198 επ., Ηλ. Αναγνωστόπουλος, Ne bis in idem. Ευρωπαϊκές και Διεθνείς όψεις, Σάκκουλας 2008, σελ. 13 επ., Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 315, Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία- Νομολογία, Σάκκουλας 2008, σελ. 108, Α. Μαργαρίτης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ’ άρθρο, Τόμος Α’, 2η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 274.

¹⁵. Διαφυλάσσοντας το εύλογο δικαίωμα κάθε πολίτη, ως κατηγορούμενου να τελειώσει κάποτε η τάλαιπωρία της ποινικής δίωξης για την ίδια πράξη. Η ως άνω αναφερόμενη λειτουργία του δεδικασμένου θεωρείται ως προέχουσα και αναγνωρίζεται ως συνταγματικό ατομικό δικαίωμα δυνάμει των άρθρων 2 πα.1, 5 παρ. 1, 7 παρ. 1 εδ. β & 20 παρ. 1 Συντάγματος, ενώ, ως ατομικό δικαίωμα αναγνωρίζεται και από την διεθνή ένομη τάξη, ειδικότερα από το άρθρο 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ, από το άρθρο 4 του 7^{ου} Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, το άρθρο 14 παρ. 7 του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων, το άρθρο 50 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης κ.α. Βλ. Βλ., όλως ενδεικτικώς, Αθ. Κονταξής, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Συνδυασμός Θεωρίας & Πράξης, 4^η Έκδοση, Τόμος Α’,

κοινωνικής ειρήνης, 4) αποφυγή εκδόσεως αντιφατικών αποφάσεων, 5) δεσμευτικότητα για τις πράξεις της δικαστικής λειτουργίας, και 6) εδραίωση της εμπιστοσύνης των πολιτών στις πράξεις της δικαιοδοτικής λειτουργίας¹⁶.

Ως προς τις συνέπειες, οι οποίες παράγονται δυνάμει του δεδικοσμένου, έχει υποστηριχθεί στην ελληνική θεωρία¹⁷, ότι είναι οι ακόλουθες: 1) το πέρας της διαδικασίας, συναπτόμενο προς το αμετάκλητο της αποφάσεως, 2) το εκτελεστό της αποφάσεως (άρθρο 546 επ. ΚΠΔ), 3) η εγγραφή στο ποινικό μητρώο, 4) η απαγόρευση της επανεκδικιάσεως¹⁸.

Σάκκουλας 2006, σελ. 576 επ, Λ. Μαργαρίτης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Τόμος Α', 2η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 275.

¹⁶. Βλ., όλως ενδεικτικώς, Αθ. Κονταξής, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Συνδυασμός Θεωρίας & Πράξης, 4^η Έκδοση, Τόμος Α', Σάκκουλας 2006, σελ. 576, Φ. Ανδρέου, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Σάκκουλας 2008, σελ. 245, Λ. Μαργαρίτης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Τόμος Α', 2η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 274.

¹⁷. Βλ. όλως ενδεικτικώς, Χ. Δέδες, Ποινική Δικονομία, Σάκκουλας 1988, σελ. 233, Λ. Μαργαρίτης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Τόμος Α', 2η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 278.

¹⁸. Επέρχεται κάμψη με την επανάληψη της διαδικασίας άρθρο 525 επ. ΚΠΔ.

II. Νομική φύση του δεδικασμένου και οι έννομες συνέπειες αυτής.

Την ελληνική έννομη τάξη απασχόλησε εντόνως το ζήτημα της νομικής φύσης του δεδικασμένου. Κατά καιρούς αναπτύχθηκαν και υποστηρίχθηκαν διάφορες απόψεις, εν τέλει όμως επικράτησε απολύτως η άποψη της δικονομικής θεωρίας και μάλιστα στην αμιγή μορφή της. Σύμφωνα με αυτή η επίδραση του δεδικασμένου περιορίζεται αυστηρώς στον χώρο του ποινικού δικονομικού δικαίου, χωρίς να παρεμβαίνει στον χώρο του ποινικού ουσιαστικού δικαίου. Υπό την παραδοχή αυτή, το δεδικασμένο εκλαμβάνεται ως προϋπόθεση της ποινικής δίκης, και όχι ως λόγος εξάλειψης του αξιοποίνου¹⁹. Σημαντικό ρόλο για την επικράτηση της ως άνω άποψης, διαδραμάτισε το κριτήριο²⁰, το οποίο διατυπώθηκε από την Hilde Kaufmann²¹, αναφορικά με το ζήτημα της διάκρισης των λόγων εξαλείψεως του αξιοποίνου από τις δικονομικές προϋποθέσεις ποινικού κολασμού. Δυνάμει του ως άνω αναφερόμενου κριτηρίου, το δεδικασμένο έχει προδήλως δικονομικό χαρακτήρα, διότι στην υποθετική περίπτωση που εξέλειπε η ποινική δίκη, το δεδικασμένο δεν θα είχε κανένα απολύτως νόημα για το αξιόποινο της πράξεως και την επιβολή ποινής²². Ως εκ τούτου, η ύπαρξη του δεδικασμένου αποτελεί μια αρνητική διαρκή δικονομική προϋπόθεση της ποινικής δίκης, και όχι λόγο εξάλειψης του αξιοποίνου.

Η ως άνω θεώρηση έχει αρκετές πρακτικές συνέπειες, οι οποίες απορρέουν από τις γενικότερες διαφορές ανάμεσα στο ουσιαστικό και στο δικονομικό ποινικό δίκαιο. Ειδικότερα, σύμφωνα με μια άποψη που επικρατεί στους κόλπους της θεωρίας, η αρχή *in dubio pro reo* δεν τυγχάνει εφαρμογής στην περιοχή του δεδικασμένου²³, ωστόσο

¹⁹. Βλ. Ν. Ανδρουλάκης, Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 12, Λ. Μαργαρίτης- Ν. Παρασκευόπουλος, Ποινολογία, 7η Έκδοση, Σάκκουλας 2005, σελ. 185.

²⁰. Κατά την Kaufmann η λύση του προβλήματος έγκειται στην απάντηση που δίδεται κάθε φορά στο εξής ερώτημα- κλειδί: θα εξαρτήτο η επιβολή ή μη της ποινής από το εάν συντρέχει εκάστοτε η συγκεκριμένη, αμφισβητούμενη ως προς τη φύση της προϋπόθεση, ακόμη και αν υποθέταμε ότι η ποινή επιβάλλεται και χωρίς δίκη; Εάν η απάντηση είναι θετική, τότε η εν λόγω προϋπόθεση έχει ουσιαστικό χαρακτήρα. Εάν αντίθετα η απάντηση είναι αρνητική τότε έχει χαρακτήρα δικονομικό. Βλ. σχετικώς Ν. Ανδρουλάκης, Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 13.

²¹. Βλ. σχετικώς Ν. Ανδρουλάκης, Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 13.

²². Βλ. Ν. Ανδρουλάκης, Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 13, Λ. Μαργαρίτης- Ν. Παρασκευόπουλος, Ποινολογία, 7η Έκδοση, Σάκκουλας 2005, σελ. 185.

²³. Βλ. Λ. Μαργαρίτης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Τόμος Α', 2η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 277.

εκφράζεται εντόνως και η αντίθετη παραδοχή²⁴. Επιπροσθέτως, υποστηρίζεται ότι στον χώρο του ποινικού δικονομικού δικαίου δεν ισχύει η αρχή της απαγορεύσεως της *in malam partem* αναλογίας, καθώς και της αναδρομικής εφαρμογής, οι οποίες εκπορεύονται από το θεμελιώδες αξίωμα *nullum crimen nulla poena sine lege*, το οποίο κατοχυρώνεται συνταγματικώς στο άρθρο 7 παρ.1 εδ.α Συντάγματος. Εντούτοις, στο χώρο της θεωρίας υποστηρίζεται εντόνως και η αντίθετη άποψη, δυνάμει της οποίας η αναλογία και αναδρομικότητα, των ποινικοδικονομικών κανόνων, απαγορεύονται μόνο εφόσον καθιστούν χειρότερη τη θέση του κατηγορουμένου²⁵.

Ως αρνητική διαρκή δικονομική προϋπόθεση το δεδικασμένο λαμβάνεται αυτεπαγγέλτως υπόψιν από το Δικαστήριο, σε κάθε στάση της δίκης²⁶. Ειδικότερα, το Δικαστήριο, εφόσον διαπιστώσει την ύπαρξή του, οφείλει να κηρύξει απαράδεκτη την ποινική δίωξη, δυνάμει των διατάξεων 57 παρ.3 ΚΠΔ, 310 παρ.1 εδ. γ ΚΠΔ, και 370 εδ.γ ΚΠΔ. Υπέρ της αυτεπαγγέλτως, και δη από τον Άρειο Πάγο, εξετάσεως της υπάρξεως του δεδικασμένου, συνηγορεί και η διάταξη του άρθρου 511 ΚΠΔ, όπου ρητώς αναφέρεται ότι, υπό την προϋπόθεση της εμφανίσεως του διαδίκου που άσκησε την αναίρεση, ο Άρειος Πάγος λαμβάνει αυτεπαγγέλτως υπόψη την ύπαρξη του δεδικασμένου²⁷.

Περαιτέρω, την ύπαρξη του δεδικασμένου δύναται να επικαλεσθεί οποιοσδήποτε διάδικος, σε οποιαδήποτε στάση της ποινικής δίκης, ακόμη και το πρώτον ενώπιον του Αρείου Πάγου, ως λόγο αναίρεσης τόσο κατά βουλεύματος όσο και κατά αποφάσεως, όπως προβλέπεται στις διατάξεις των άρθρων 484 παρ.1 εδ. γ ΚΠΔ και 510 παρ.1 στοιχ. ΣΤ αντιστοίχως. Απαραίτητη προϋπόθεση, για την ευδοκίμηση του ως άνω

²⁴. Βλ. Ν. Ανδρουλάκης, *Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης*, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 234-235.

²⁵. Βλ. Α. Μαργαρίτης, *Ποινική Δικονομία Ένδικα Μέσα*, Γ' Έκδοση, Σάκκουλας 2005, σελ. 66- 67, Ν. Ανδρουλάκης, *Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης*, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 18, Α. Καρράς, *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 54.

²⁶. Βλ. όλως ενδεικτικώς, Αλ. Μεταξάς, *Η αντιμετώπιση του Ποινικού Δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της Νομολογίας*, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 181, Αγγ. Μπουρόπουλος, *Ερμηνεία του Κώδικος Ποινικής Δικονομίας κατ' άρθρο*, Τόμος Α', Σάκκουλας 1957, σελ. 101, Α. Καρράς, *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 314, Μ. Μαργαρίτης, *Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας*, Θεωρία-Νομολογία, Σάκκουλας 2008, σελ. 108, Α. Μαργαρίτης, *Κώδικας Ποινικής Δικονομίας*, *Ερμηνεία κατ' άρθρο*, Τόμος Α', 2η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 276.

²⁷. Βλ. όλως ενδεικτικώς, Αλ. Μεταξάς, *Η αντιμετώπιση του Ποινικού Δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της Νομολογίας*, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 181, Αγγ. Μπουρόπουλος, *Ερμηνεία του Κώδικος Ποινικής Δικονομίας κατ' άρθρο*, Τόμος Α', Σάκκουλας 1957, σελ. 101. Η ως άνω διάταξη του ΚΠΔ συνηγορεί στο θεωρείται το δεδικασμένο θεσμός δημοσίας τάξεως.

αναφερόμενου λόγου αναιρέσεως, αποτελεί η έγγραφη απόδειξη της υπάρξεως του δεδικασμένου, η οποία συντελείται με την προσκόμιση της σχετικής αποφάσεως, όπου επισημαίνεται ότι έχει καταστεί αμετάκλητη²⁸.

Εν κατακλείδι, χρήζει να επισημανθεί ότι η ύπαρξη του δεδικασμένου εξετάζεται και κατά το στάδιο της εκτέλεσης. Ειδικότερα, εάν κατά του ίδιου προσώπου, και για την ίδια πράξη, υφίστανται περισσότερες καταδικαστικές αποφάσεις, τότε, δυνάμει του άρθρου 550 ΚΠΔ, εκτελείται μόνο εκείνη που επιβάλλει την ελαφρότερη ποινή²⁹. Η εκτέλεση της ως άνω αναφερόμενης ποινής ακυρώνει, αυτοδικαίως, όλες τις άλλες αποφάσεις. Στην ως άνω αναφερόμενη περίπτωση, εάν έχει ήδη αρχίσει η έκτιση της βαρύτερης ποινής, τότε το εκτιθέν τμήμα θα αφαιρεθεί από τη ελαφρότερη ποινή, η οποία, τελικώς, εκτελείται³⁰. Περαιτέρω, εάν κατά του ίδιου προσώπου, και για την ίδια πράξη, υφίστανται περισσότερες καταδικές, οι οποίες επιβάλλουν την ίδια κατ' είδος και διάρκεια ποινή, τότε εκτελείται η πρώτη αμετακλήτως καταστάσα απόφαση³¹. Σημειωτέον ότι κάθε είδους αμφιβολία κατά την εκτέλεση, και στην περίπτωση του δεδικασμένου, επιλύεται από το Τριμελές Πλημμελειοδικείο του τόπου όπου εκτίεται η ποινή, δυνάμει του άρθρου 565 ΚΠΔ. Εν αντιθέσει, εάν κατά του ίδιου προσώπου, και για την ίδια πράξη, υφίσταται αφενός μια αμετάκλητη αθωωτική απόφαση και αφετέρου μια αμετάκλητη καταδικαστική, τότε υφίσταται περίπτωση επαναλήψεως της διαδικασίας υπέρ του αμετακλήτως καταδικασθέντος, δυνάμει του άρθρου 525 παρ.1 στοιχ. 4 ΚΠΔ. Η ως άνω αναφερόμενη διάταξη τυγχάνει εφαρμογής υπό την προϋπόθεση ότι το αθωωτικό δεδικασμένο ήταν άγνωστο τόσο στο καταδικάσαν δικαστήριο όσο και

²⁸. Βλ. όλως ενδεικτικώς, Αλ. Μεταξάς, Η αντιμετώπιση του Ποινικού Δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της Νομολογίας, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 183, Λ. Μαργαρίτης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Τόμος Α', 2η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 304, όπου ρητώς αναφέρεται ότι η απόρριψη της ενστάσεως του δεδικασμένου επέρχεται όχι μόνο όταν δεν προσκομίζεται πιστοποιητικό περί υπάρξεως προγενέστερης αποφάσεως, αλλά και στην περίπτωση όπου ό εν λόγω ισχυρισμός προβάλλεται αορίστως. Βλ. όλως ενδεικτικώς, ΑΠ 1577/2004 ΠοινΛογ 2004, σελ. 1981.

²⁹. Βλ. όλως ενδεικτικώς, Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία- Νομολογία, Σάκκουλας 2008, σελ. 114, Αγγ. Μπουρόπουλος, Το Ποινικόν Δεδικασμένον, ΠοινΧρ. 1956, σελ. 286, Αλ. Μεταξάς, Η αντιμετώπιση του Ποινικού Δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της Νομολογίας, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 190.

³⁰. Βλ. Αγγ. Μπουρόπουλος, Το Ποινικόν Δεδικασμένον, ΠοινΧρ. 1956, σελ. 286.

³¹. Βλ. Αλ. Μεταξάς, Η αντιμετώπιση του Ποινικού Δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της Νομολογίας, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 190, Λ. Μαργαρίτης- Ν. Παρασκευόπουλος, Ποινολογία, 7η Έκδοση, Σάκκουλας 2005, σελ. 533- 534.

στον καταδικασθέντα, ενώ είναι αδιάφορο εάν η αθωωτική απόφαση κατέστη αμετάκλητη πριν ή μετά την αμετάκλητη καταδίκη³².

III. Εννοιολογικές- λειτουργικές διακρίσεις του δεδικασμένου.

Στους κόλπους της Επιστήμης έχει υποστηριχθεί εντόνως ότι το δεδικασμένο έχει διπλή ενέργεια, ήτοι θετική, η οποία καθιστά την απόφαση εκτελεστή, και αρνητική, η οποία κωλύει την εκ νέου ποινική δίωξη του προσώπου, για την ίδια αξιόποινη πράξη³³.

Περαιτέρω, στην θεωρία επισημαίνεται η διάκριση μεταξύ του τυπικού και του ουσιαστικού δεδικασμένου. Τυπικό δεδικασμένο υφίσταται όταν η απόφαση του δικαστηρίου, ή το βούλευμα του δικαστικού συμβουλίου, δεν υπόκειται σε κανένα ένδικο μέσο, από τα προβλεπόμενα στον ΚΠΔ, ήτοι έχει καταστεί αμετάκλητη, ή αμετάκλητο στην περίπτωση του βουλεύματος, δυνάμει του άρθρου 546 παρ.2 ΚΠΔ. Σημειωτέον ότι η κατάφαση του τυπικού δεδικασμένου αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την επέλευση του ουσιαστικού δεδικασμένου, η επενέργεια του οποίου στηρίζεται σε αμετάκλητη απόφαση ή αμετάκλητο βούλευμα, όπως συνάγεται από το άρθρο 57 παρ.1 ΚΠΔ³⁴. Με την κήρυξη του αμετακλήτου της αποφάσεως επέρχεται η τελειωτική περάτωση της εκκρεμούς ποινικής δίκης, γεγονός το οποίο επιφέρει τα εξής επακόλουθα. Ήτοι:

1) Την εκτελεστότητα των αποφάσεων. Ειδικότερα, δυνάμει του άρθρου 546 παρ.1 ΚΠΔ, η καταδικαστική απόφαση εκτελείται αμέσως μόλις καταστεί αμετάκλητη, εν αντιθέσει με την αθωωτική, η οποία, δυνάμει του άρθρου 547 ΚΠΔ, εκτελείται αμέσως μόλις απαγγελθεί, δίχως να απαιτείται να καταστεί αμετάκλητη³⁵. Η διάταξη του άρθρου 546

³². Βλ. Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία- Νομολογία, Σάκκουλας 2008, σελ. 114, Αγγ. Μπουρόπουλος, Το Ποινικόν Δεδικασμένον, ΠοινΧρ. 1956, σελ. 286, Αλ. Μεταξάς, Η αντιμετώπιση του Ποινικού Δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της Νομολογίας, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 190, ΑΠ 2284/ 2008, ΠοινΧρ 2009, σελ. 838 επ., ΑΠ 1579/ 2010, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1045/ 2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

³³. Βλ. όπως ενδεικτικώς, Αγγ. Μπουρόπουλος, Το Ποινικόν Δεδικασμένον, ΠοινΧρ. 1956, σελ. 273, Αλ. Μεταξάς, Η αντιμετώπιση του Ποινικού Δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της Νομολογίας, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 181.

³⁴. Βλ. όπως ενδεικτικώς, Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία- Νομολογία, Σάκκουλας 2008, σελ. 108, Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 315.

³⁵. Βλ. Α. Κονταξής, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας Συνδυασμός Θεωρίας & Πράξης, 4^η Έκδοση, Τόμος Β', Σάκκουλας 2006, σελ. 3429, Α. Μαργαρίτης, Ποινική Δικονομία Ένδικα Μέσα, Γ' Έκδοση,

παρ. 1 ΚΠΔ βρίσκεται σε απόλυτη σύμπνοια και αρμονία με το τεκμήριο της αθωότητας, όπως αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ, το οποίο παύει να ισχύει μόλις η καταδικαστική απόφαση καταστεί αμετάκλητη.

2) Την καταχώρηση της αμετάκλητης καταδικαστικής απόφασης, καθώς και των αμετάκλητων καταδικαστικών βουλευμάτων στο ποινικό μητρώο, δυνάμει του άρθρου 574 παρ. 2 στοιχ β ΚΠΔ.

Το τυπικό δεδικασμένο υπόκειται σε κάποιες διακρίσεις. Ειδικότερα, το τυπικό δεδικασμένο, τόσο από τις αμετακλήτως αθωωτικές όσο και από τις αμετακλήτως καταδικαστικές αποφάσεις, διακρίνεται σε απόλυτο ή ολικό δεδικασμένο, σε σχετικό (σχετικό υποκειμενικό δεδικασμένο), και σε μερικό (σχετικό αντικειμενικό δεδικασμένο). Το απόλυτο ή ολικό δεδικασμένο επέρχεται όταν η απόφαση δεν μπορεί πλέον να προσβληθεί από κανένα νομιμοποιούμενο πρόσωπο και ως προς κανένα μέρος της³⁶. Εν συνεχεία, το σχετικό (σχετικό υποκειμενικό δεδικασμένο) επέρχεται όταν η απόφαση δεν δύναται να προσβληθεί από ορισμένο μόνο από τα νομιμοποιούμενα προς τούτο πρόσωπα, ενώ δύναται να προσβληθεί από άλλο³⁷. Τούτο συμβαίνει διότι, συνήθως, θα έχει παρέλθει η προθεσμία ασκήσεως ενδίκου μέσου για ορισμένο από τα νομιμοποιούμενα πρόσωπα, ενώ δεν θα έχει παρέλθει για τα υπόλοιπα³⁸. Εν κατακλείδι, μερικό (σχετικό αντικειμενικό δεδικασμένο) επέρχεται όταν η απόφαση έχει καταστεί αμετάκλητη και δεν δύναται να προσβληθεί μόνο για ορισμένο μέρος της, ενώ δύναται να προσβληθεί ως προς άλλο μέρος της. Τούτο συμβαίνει, είτε όταν η απόφαση είναι εξ αρχής οριστική, και επομένως επιδεκτική ενδίκων μέσων, ως προς ορισμένες παραδοχές-μέρη της, συνήθως εκείνο της ποινής, και εξ αρχής μη οριστική, και επομένως ανεπίδεκτη ενδίκων μέσων, ως προς άλλες, είτε στην περίπτωση της συνεκδίκασης δύο συναφών εγκλημάτων, όπου για το ένα ασκήθηκε ένδικο μέσο, ενώ για το άλλο παρήλθε

Σάκκουλας 2005, σελ. 520, Α. Τζαννετής, Το μερικό δεδικασμένο στην ποινική δίκη, Σάκκουλας 2001, σελ. 11.

³⁶. Βλ. Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 316- 317, Α. Μαργαρίτης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Τόμος Α', 2η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 277.

³⁷. Βλ. Αγγ. Μπουρόπουλος, Ερμηνεία του Κώδικος Ποινικής Δικονομίας κατ' άρθρο, Τόμος Α', Σάκκουλας 1957, σελ. 91, Α. Μαργαρίτης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Τόμος Α', 2η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 277, Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 316 επ.

³⁸. Ως προς την προθεσμία ασκήσεως των ενδίκων μέσων, βλ. άρθρο 473 παρ. 1 & παρ. 2 ΚΠΔ, καθώς και το άρθρο 505 ΚΠΔ σε συνδ. με τα άρθρα 479 παρ. 2ΚΠΔ & 483 παρ. 3 ΚΠΔ. Ωστόσο βλ. και άρθρο 469 ΚΠΔ, δυνάμει του οποίου επέρχεται κάμψη του μερικού (σχετικού υποκειμενικού) δεδικασμένου.

η προθεσμία ασκήσεως ενδίκων μέσων, ακόμη και αυτό της αναιρέσεως, και επομένως η απόφαση ως προς αυτό έχει καταστεί αμετάκλητη³⁹. Στην πρώτη περίπτωση το μερικό δεδικασμένο που παράγεται αποκαλείται οριζόντιο μερικό δεδικασμένο, ενώ στη δεύτερη περίπτωση αποκαλείται κάθετο μερικό δεδικασμένο⁴⁰.

Το ουσιαστικό δεδικασμένο αφορά στην επίδραση της απόφασης σε μια μεταγενέστερη δίκη, με το ίδιο αντικείμενο⁴¹. Στην επιστήμη διακρίνουν μεταξύ της θετικής και της αρνητικής λειτουργίας του ουσιαστικού δεδικασμένου. Ειδικότερα, η αρνητική λειτουργία συνίσταται στην απαγόρευση της επανεκδικάσεως του ίδιου προσώπου για την ίδια πράξη, και ουσιαστικώς αποτελεί έκφανση της αρχής *ne bis in idem* στην ελληνική έννομη τάξη, καθώς και το εννοιολογικό περιεχόμενο του άρθρου 57 παρ. 1 ΚΠΔ⁴². Η δε θετική του λειτουργία συνίσταται στο ότι η απόφαση επί της ουσίας επηρεάζει τη νέα διαδικασία, εφόσον η νέα ποινική δίωξη ασκείται για την ίδια πράξη, αλλά για διαφορετικό πρόσωπο⁴³. Ωστόσο, η ως άνω αναφερόμενη θετική λειτουργία του ουσιαστικού δεδικασμένου αμφισβητείται, δεδομένου ότι τα πάσης

³⁹. Βλ. Αγγ. Μπουρόπουλος, Ερμηνεία του Κώδικος Ποινικής Δικονομίας κατ' άρθρο, Τόμος Α', Σάκκουλας 1957, σελ. 91, Α. Μαργαρίτης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Τόμος Α', 2η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 277, Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 316 επ., Α. Τζαννετής, Το μερικό δεδικασμένο στην ποινική δίκη, Σάκκουλας 2001, σελ. 9.

⁴⁰. Βλ. Α. Τζαννετής, Το μερικό δεδικασμένο στην ποινική δίκη, Σάκκουλας 2001, σελ. 9.

⁴¹. Βλ. Χ. Δέδες, Ποινική Δικονομία, Σάκκουλας 1988, σελ. 233, Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 314, Α. Μαργαρίτης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Τόμος Α', 2η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 277, Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία- Νομολογία, Σάκκουλας 2008, σελ. 108, ο οποίος ρητώς αναφέρει ότι *“το ουσιαστικό δεδικασμένο προϋποθέτει την ύπαρξη τυπικού δεδικασμένου, αναφέρεται στην επίδραση της απόφασης που παράγει το τυπικό δεδικασμένο σε μια μεταγενέστερη δίκη με το ίδιο αντικείμενο, σχετικά με τον ίδιο κατηγορούμενο, και για την ίδια πράξη.”*

⁴². Βλ. όλως ενδεικτικώς, Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 314, Χ. Δέδες, Ποινική Δικονομία, Σάκκουλας 1988, σελ. 233, Α. Κονταξής, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας Συνδυασμός Θεωρίας & Πράξης, 4^η Έκδοση, Τόμος Α', Σάκκουλας 2006, σελ. 580, Αγγ. Μπουρόπουλος, Το Ποινικόν Δεδικασμένον, ΠοινΧρ. 1956, σελ. 273, Αλ. Μεταξάς, Η αντιμετώπιση του Ποινικού Δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της Νομολογίας, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 181, Α. Μαργαρίτης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Τόμος Α', 2η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 277, Ν. Ανδρουλάκης, Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης, Γ' Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 181.

⁴³. Βλ. Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 314, Α. Κονταξής, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας Συνδυασμός Θεωρίας & Πράξης, 4^η Έκδοση, Τόμος Α', Σάκκουλας 2006, σελ. 580, Αλ. Μεταξάς, Η αντιμετώπιση του Ποινικού Δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της Νομολογίας, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 181, Δ. Σπινέλλης, Υπερ-εθνική ισχύς της αρχής *ne bis in idem*. Προστασία του ατόμου από πολλαπλές διώξεις σε διάφορες χώρες, ΠοινΧρ. 2004, σελ. 673 επ., Ν. Ανδρουλάκης, Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης, Γ' Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 182, Α. Μαργαρίτης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Τόμος Α', 2η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 277, Γ. Θεοδωράκης, Το δεδικασμένο στην ποινική δίκη, Σάκκουλας 1986, σελ. 36, Χ. Δέδες, Ποινική Δικονομία, Σάκκουλας 1988, σελ. 233, ο οποίος ρητώς αναφέρει ότι *“η επί της ουσίας απόφαση ασκεί επιρροή, όταν γεννάται ζήτημα αλήθειας των κριθέντων γεγονότων”*.

φύσεως έγγραφα- εν προκειμένω η προηγούμενη δικαστική απόφαση- στην ποινική δίκη εκτιμώνται ελευθέρως, δυνάμει του άρθρου 177 ΚΠΔ⁴⁴.

IV. Οι προϋποθέσεις του ουσιαστικού δεδικασμένου, κατ' άρθρο 57 παρ. 1 ΚΠΔ.

1. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.

Από τη διατύπωση του άρθρου 57 παρ. 1 ΚΠΔ, στο οποίο αποκρυσταλλώνεται η αρνητική λειτουργία του ουσιαστικού δεδικασμένου, συνάγεται σαφώς ότι για την ύπαρξη του δεδικασμένου πρέπει να συντρέξουν σωρευτικώς οι εξής τρεις προϋποθέσεις: 1) αμετάκλητη απόφαση ή αμετάκλητο βούλευμα, η οποία είναι είτε αθωωτική είτε καταδικαστική είτε παύει οριστικώς την ποινική δίωξη, 2) ταυτότητα προσώπου, και 3) ταυτότητα πράξεως, η οποία υφίσταται όταν η νέα κατηγορία συγκροτείται εξ αντικειμένου από τα ίδια κατά το χρόνο και τον τρόπο τελέσεως ιστορικά γεγονότα, από τα οποία απαρτίζεται κατά τα ουσιώδη αντικειμενικά στοιχεία αυτής⁴⁵. Εάν, ωστόσο, υφίστανται όλες οι λοιπές προϋποθέσεις πλην της αμετακλήτου αποφάσεως, τότε υφίσταται εκκρεμοδικία, η οποία αποτελεί και αυτή αρνητική δικονομική προϋπόθεση και οδηγεί στην κήρυξη της ασκηθείσας ποινικής δίωξης ως απαραδέκτως ασκηθείσας⁴⁶. Η εκκρεμοδικία, ως θεσμός του ποινικού δικονομικού δικαίου, δεν προβλέπεται ρητώς σε κάποια διάταξη του ΚΠΔ, συνάγεται όμως αναλογικώς από τη διάταξη του άρθρου 57

⁴⁴. Βλ. άρθρο 177 ΚΠΔ σε συνδ. με άρθρο 178 στοιχ. στ ΚΠΔ.

⁴⁵. Βλ. όλως ενδεικτικώς, Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 315 επ., Χ. Δέδες, Ποινική Δικονομία, Σάκκουλας 1988, σελ. 234, Α. Κονταξής, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας Συνδυασμός Θεωρίας & Πράξης, 4^η Έκδοση, Τόμος Α', Σάκκουλας 2006, σελ. 580- 581, Αγγ. Μπουρόπουλος, Το Ποινικόν Δεδικασμένον, ΠοινΧρ. 1956, σελ. 274, Αλ. Μεταξάς, Η αντιμετώπιση του Ποινικού Δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της Νομολογίας, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 181 επ., Λ. Μαργαρίτης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Τόμος Α', 2η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 277, Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία- Νομολογία, Σάκκουλας 2008, σελ. 109, Αγγ. Μπουρόπουλος, Ερμηνεία του Κώδικος Ποινικής Δικονομίας κατ' άρθρο, Τόμος Α', Σάκκουλας 1957, σελ. 90 επ., Λ. Μαργαρίτης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Τόμος Α', 2η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 279 επ., ΣυμβΑΠ 2309/ 2003, ΠοινΧρ 2004, σελ. 814 επ., ΑΠ 1748/ 2008 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 484/ 2010 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1274/ 2010 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

⁴⁶. Βλ. όλως ενδεικτικώς, Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία- Νομολογία, Σάκκουλας 2008, σελ. 109, Λ. Μαργαρίτης, Εμβάθυνση στην Ποινική Δικονομία Ι, Θεωρία- Νομολογία, Νομική Βιβλιοθήκη 2006, σελ. 449, του ίδιου, η εκκρεμοδικία ως δικονομική προϋπόθεση της ποινικής δίκης, ΠοιΔικ 1/ 2005, σελ. 65 επ., Ν. Ανδρουλάκης, Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης, Γ' Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 296, Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 296, ΣυμβΠλημΑθ 378/ 2004, ΠοινΔικ 1/ 2004, σελ. 293 επ., ΣυμβΑΠ 1291/ 2008, ΠοινΧρ 2009, σελ. 452, ΠλημΑθ 488/ 2010, ΠοινΧρ 2011, σελ. 467 επ., ΑΠ 1250/ 2010 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 484/ 2010 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1274/ 2010 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

ΚΠΔ, σε συνδυασμό και με τα άρθρα 125 και 132 ΚΠΔ, ενώ αποτελεί και ειδικότερη έκφανση της αρχής *ne bis in idem*. Δυνάμει του θεσμού της εκκρεμοδικίας, κηρύσσεται απαράδεκτη η δεύτερη, κατά χρονική σειρά, ασκηθείσα ποινική δίωξη, υπό τις κάτωθι προϋποθέσεις: 1) ότι δεν ματαιώθηκε για οιονδήποτε λόγο η εκδίκαση της κατηγορίας, η οποία απαγγέλθηκε βάσει της προηγούμενης, κατά χρονική σειρά, ποινικής δίωξης, 2) ότι η πρώτη ποινική δίωξη δεν πάσχει ακυρότητας λόγω ελλείψεως κάποιας δικονομικής προϋπόθεσης, και 3) ότι η πρώτη κατά χρονική σειρά ασκηθείσα ποινική δίωξη προηγείται πράγματι και διαδικαστικά, ήτοι βρίσκεται σε επόμενο διαδικαστικό στάδιο από αυτή που κρίνεται ως απαραδέκτως ασκηθείσα⁴⁷.

2. Αμετάκλητη απόφαση ή αμετάκλητο βούλευμα.

Δεδικασμένο παράγει, κατ' αρχήν, η αμετάκλητη ποινική απόφαση. Από την σαφή ως άνω διατύπωση συνάγεται, ότι δεδικασμένο παράγουν οι αποφάσεις των δικαστηρίων που ασκούν ποινική δικαιοδοσία, δυνάμει των άρθρων 96 και 97 του Συντάγματος. Συνεπώς, δεν δημιουργούν δεδικασμένο οι διοικητικές, καθώς και οι πολιτικές αποφάσεις, οι αποφάσεις των πειθαρχικών συμβουλίων, καθώς και οι αποφάσεις που επιβάλλουν στο ακροατήριο ποινές τάξεως, δυνάμει του άρθρου 336 ΚΠΔ, οι οποίες δεν θεωρούνται ποινικές κυρώσεις⁴⁸. Σημειωτέον ότι οι πολιτικές αποφάσεις δεν δεσμεύουν τον ποινικό δικαστή, αλλά εκτιμώνται ελεύθερα δυνάμει των άρθρων 177 και 178 ΚΠΔ, γεγονός στο οποίο συνηγορεί και το άρθρο 62 ΚΠολΔ.

⁴⁷. Βλ. ΑΠ 1644/ 1995, ΠοινΧρ ΜΣΤ', σελ. 1049 επ., ΑΠ 1250/ 2010 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ. Ωστόσο, στη θεωρία έχει υποστηριχθεί ότι ως απαράδεκτη κηρύσσεται η δεύτερη χρονικά ασκηθείσα ποινική δίωξη, ακόμη και αν βρίσκεται σε μεταγενέστερο διαδικαστικό στάδιο από την πρώτη (Ν. Ανδρουλάκης, Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης, Γ' Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 296, Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 296), ενώ έχει επίσης υποστηριχθεί ότι απαράδεκτη κηρύσσεται η διαδικαστικά και όχι απαραίτητως η χρονικά δεύτερη ασκηθείσα ποινική δίωξη (Χ. Δέδες, Η εκκρεμοδικία εν τω ποινικό δικονομικό δικαίω, ΠοινΧρ 1961, σελ.1 επ., Καίσαρης, Κώδιξ Ποινικής Δικονομίας, τόμος Α', Σάκκουλας 1981, σελ. 679). Η ίδια πάντως κατεύθυνση, ήτοι η τελευταία υποστηριζόμενη άποψη, δέχεται ότι απαράδεκτη κηρύσσεται η χρονικά μεταγενέστερη ποινική δίωξη, εφόσον και οι δύο ποινικές διώξεις βρίσκονται στο ίδιο διαδικαστικό στάδιο. Βλ. Α. Μαργαρίτης, Εμβάθυνση στην Ποινική Δικονομία Ι, Θεωρία- Νομολογία, Νομική Βιβλιοθήκη 2006, σελ. 452- 453.

⁴⁸. Βλ. Αλ. Μεταξάς, Η αντιμετώπιση του Ποινικού Δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της Νομολογίας, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 182, Αγγ. Μπουρόπουλος, Ερμηνεία του Κώδικος Ποινικής Δικονομίας κατ' άρθρο, Τόμος Α', Σάκκουλας 1957, σελ. 90.

Περαιτέρω, αξίζει να επισημανθεί ότι είναι αδιάφορο αν η απόφαση έχει εκδοθεί από καθ' ύλη ή από κατά τόπο αναρμόδιο ποινικό δικαστήριο, αρκεί βεβαίως να μην έχει προσβληθεί με ένδικο μέσο η καθ' ύλη ή κατά τόπον αρμοδιότητα, και τουτοιοτρόπως να έχει καταστεί αμετάκλητη⁴⁹. Επιπροσθέτως, δεδικασμένο παράγουν και οι αποφάσεις οι οποίες εμπεριέχουν πλημμέλειες, δικονομικές παρατυπίες, νομικά ή πραγματικά σφάλματα, αρκεί να μην προσβληθούν με ένδικα μέσα και να καταστούν αμετάκλητες. Εν αντιθέσει, δεδικασμένο δεν παράγει η ανυπόστατη απόφαση, ήτοι αυτή που εκδόθηκε από πρόσωπο που στερείται ποινικής δικαιοδοσίας, καθώς και η ανεπίδεκτη εκτελέσεως απόφαση, η οποία επιβάλλει ποινή που δεν εμπίπτει στα πλαίσια του νόμου⁵⁰.

Αμετάκλητη απόφαση θεωρείται εκείνη, εναντίον της οποίας δεν επιτρέπεται εξ αρχής οιονδήποτε ένδικο μέσο, ή εκείνη εναντίον της οποίας επιτρέπεται μεν η άσκηση ένδικου μέσου, όμως δεν ασκήθηκε εντός της νόμιμης προθεσμίας και τουτοιοτρόπως παρήλθε άπρακτη η προθεσμία ασκήσεώς του, καθώς και εκείνη εναντίον της οποίας ασκήθηκε νομίμως και εμπροθέσμως ένδικο μέσο, το οποίο απερρίφθη⁵¹. Μια αμετάκλητη απόφαση, για να περιαχθεί με ισχύ δεδικασμένου, πρέπει να αποφαίνεται οριστικώς για την κατηγορία, υπό την έννοια ότι το δικαστήριο, μετά την έκδοση της απόφασης δεν έχει πλέον εξουσία να δικάσει πάλι την ίδια κατηγορία. Συνεπώς θα πρόκειται είτε για αθωωτική, είτε για καταδικαστική είτε για απόφαση δυνάμει της οποίας παύει οριστικώς η ποινική δίωξη, όπως προκύπτει από το άρθρο 370 στοιχ. α & β ΚΠΔ, καθώς και η απόφαση που κηρύσσει απαράδεκτη την ποινική δίωξη λόγω υπάρξεως δεδικασμένου, όπως προβλέπει το άρθρο 370 στοιχ. γ, εδ. α ΚΠΔ. Εν αντιθέσει, δεν παράγει δεδικασμένο η απόφαση η οποία, όπως προβλέπει το άρθρο 370 στοιχ. γ εδ. β ΚΠΔ, κηρύσσει απαράδεκτη την ποινική δίωξη είτε λόγω ελλείψεως είτε

⁴⁹. Βλ. Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία- Νομολογία, Σάκκουλας 2008, σελ. 109, Α. Κονταξής, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας Συνδυασμός Θεωρίας & Πράξης, 4^η Έκδοση, Τόμος Α', Σάκκουλας 2006, σελ. 596.

⁵⁰. Βλ. Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία- Νομολογία, Σάκκουλας 2008, σελ. 109, Α. Κονταξής, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας Συνδυασμός Θεωρίας & Πράξης, 4^η Έκδοση, Τόμος Α', Σάκκουλας 2006, σελ. 596.

⁵¹. Βλ. άρθρο 546 παρ. 2 ΚΠΔ. Επίσης, βλ. Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 315, Αλ. Μεταξάς, Η αντιμετώπιση του Ποινικού Δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της Νομολογίας, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 182, Χ. Δέδες, Ποινική Δικονομία, Σάκκουλας 1988, σελ. 234, Αγγ. Μπουρόπουλος, Το Ποινικόν Δεδικασμένον, ΠοινΧρ. 1956, σελ. 275.

λόγω παρατυπίας της εγκλήσεως, ή της άδειας ή της αιτήσεως⁵². Η άποψη ερείδεται και στο άρθρο 58 ΚΠΔ σε συνδυασμό με το άρθρο 57 παρ. 2 ΚΠΔ. Εν συνεχεία, δεδικασμένο δεν παράγουν, ως μη αποφαινόμενες οριστικώς για την κατηγορία, οι προπαρασκευαστικές, κατ' άρθρο 548 ΚΠΔ, αποφάσεις. Ενδεικτικώς, ως τέτοιες αναφέρονται οι αποφάσεις που διατάσσουν κρείσσονες αποδείξεις, όσες απορρίπτουν ή δέχονται αίτημα αναβολής της δίκης, όσες απορρίπτουν ένσταση παραγραφής, καθώς και όσες απορρίπτουν ένσταση ακυρότητας κλητήριου θεσπίσματος ή δεδικασμένου⁵³. Εν κατακλείδι, κατ' ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 57 παρ. 1 ΚΠΔ, δεδικασμένο παράγουν και οι αποφάσεις οι οποίες εκδίδονται δυνάμει του άρθρου 565 ΚΠΔ, ήτοι οι αποφάσεις που επιλύουν αμετάκλητα αντιρρήσεις σχετικά αφενός με την εκτελεστότητα της απόφασης αφετέρου με το είδος και την διάρκεια της ποινής, καθώς και οι αποφάσεις που εκδίδονται δυνάμει του άρθρου 551 ΚΠΔ, ήτοι οι αποφάσεις που σχηματίζουν συνολική ποινή σε περίπτωση συρροής καταδικαστικών αποφάσεων, όπως επίσης και οι αποφάσεις των άρθρων 525 επ. ΚΠΔ⁵⁴. Σημειωτέον ότι το δεδικασμένο παράγεται μόνο από το διατακτικό της αμετάκλητης απόφασης, και όχι από το αιτιολογικό αυτής, το οποίο ενδέχεται να είναι χρήσιμο μόνο για τη διασάφηση της ερμηνείας του διατακτικού, ενώ δεδικασμένο δεν παράγουν και οι μαρτυρικές καταθέσεις⁵⁵.

Στο σημείο αυτό χρήζει να επισημανθεί ότι, στους κόλπους της ελληνικής έννομης τάξης, δεδικασμένο παράγουν κατ' αρχήν οι ελληνικές αμετάκλητες ποινικές αποφάσεις. Εν τούτοις, στην ελληνική έννομη τάξη, δεδικασμένο παράγουν και οι αποφάσεις των αλλοδαπών δικαστηρίων. Τούτο προκύπτει, κατ' αρχήν, ρητώς από το άρθρο 9 παρ. 1 εδ. α ΠΚ⁵⁶, δυνάμει του οποίου αποκλείεται η ποινική δίωξη για πράξη

⁵². Βλ. Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 316, Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία- Νομολογία, Σάκκουλας 2008, σελ. 109, Α. Κονταξής, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας Συνδυασμός Θεωρίας & Πράξης, 4^η Έκδοση, Τόμος Α', Σάκκουλας 2006, σελ. 596.

⁵³. Βλ. Α. Μαργαρίτης, Εμβάθυνση στην Ποινική Δικονομία Ι, Θεωρία- Νομολογία, Νομική Βιβλιοθήκη 2006, σελ. 766- 767.

⁵⁴. Βλ. Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία- Νομολογία, Σάκκουλας 2008, σελ. 113, Α. Μαργαρίτης, Εμβάθυνση στην Ποινική Δικονομία Ι, Θεωρία- Νομολογία, Νομική Βιβλιοθήκη 2006, σελ. 854, ο οποίος, ωστόσο, υποστηρίζει ότι εν προκειμένω θα πρόκειται για ευθεία εφαρμογή του άρθρου 57 παρ. 1 ΚΠΔ, και όχι για ανάλογη.

⁵⁵. Βλ. Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 317, Γ. Θεοδωράκης, Το δεδικασμένο στην ποινική δίκη, Σάκκουλας 1986, σελ. 57 επ., Αγγ. Μπουρόπουλος, Το Ποινικόν Δεδικασμένον, ΠοινΧρ. 1956, σελ. 276.

⁵⁶. Εξαιρέση εισάγεται με το άρθρο 9 παρ. 2 ΠΚ, όπου ρητώς αναφέρεται ότι για τα εγκλήματα που προβλέπονται στο άρθρο 8 ΠΚ (αρχή παγκόσμιου ενδιαφέροντος, ή αρχή παγκόσμιας δικαιοσύνης), δεν

που τελέστηκε στην αλλοδαπή, εφόσον συντρέχουν σωρευτικώς οι εξής προϋποθέσεις⁵⁷. Ήτοι: 1) Η πράξη να τελέστηκε εξ ολοκλήρου στην αλλοδαπή. Ωστόσο, στην περίπτωση που η πράξη, κατά τα οριζόμενα του άρθρου 16 ΠΚ, τελέστηκε εν μέρει και στην Ελλάδα, τότε, δυνάμει του άρθρου 10 ΠΚ, εάν ο κατηγορούμενος απαλλάχθηκε στην αλλοδαπή, δεν κωλύεται η διεξαγωγή νέας διαδικασίας ενώπιον των ελληνικών δικαστηρίων, ενώ εάν έχει καταδικαστεί και στην αλλοδαπή, τότε, αφαιρείται από το ημεδαπό δικαστήριο η ποινή που επεβλήθη, για την ίδια πράξη, από το αλλοδαπό δικαστήριο (αρχή του συνυπολογισμού).

2) Ο υπαίτιος να αθωώθηκε αμετακλήτως, ή να καταδικάσθηκε αμετακλήτως και να εξέτισε εν όλω την ποινή του. Σημειωτέον ότι ως αθώωση νοείται η μετά από έρευνα της ουσίας μη επιβολή ποινής, όχι όμως και η κήρυξη της ποινικής δίωξης ως απαράδεκτης ή η αμνήστευση με αλλοδαπό νόμο⁵⁸, ενώ ως έκτιση νοείται η ολική έκτιση της ποινής και δεν αρκεί, για την παραγωγή δεδικασμένου και την αποφυγή νέας δίκης στην ημεδαπή, η αναστολή της ποινής, καθώς και η απόλυση υπό όρο⁵⁹.

Ως προς την παραγωγή δεδικασμένου από αλλοδαπές αποφάσεις εντός της ελληνικής έννομης τάξης, και ειδικότερα ως προς τη δεύτερη προϋπόθεση του άρθρου 9 παρ. 1 εδ. α ΠΚ, ανέκυψαν πολλά ερμηνευτικά ζητήματα, τα οποία αποτέλεσαν αντικείμενα ερμηνευτικών αντιπαραθέσεων. Ειδικότερα, έπειτα από την κύρωση με τον Ν. 2462/ 1997 του Διεθνούς Συμφώνου του ΟΗΕ για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, και δυνάμει του άρθρου 14 παρ. 7 αυτού, ανέκυψε το ζήτημα εάν οι αλλοδαπές ποινικές αποφάσεις παράγουν άνευ ετέρου δεδικασμένο, ήτοι και χωρίς την συνδρομή των προϋποθέσεων που τίθενται δυνάμει των άρθρων 8 και 9 ΠΚ.

εφαρμόζεται η διάταξη του άρθρου 9 παρ. 1 ΠΚ. Βλ. Αλ. Μεταξάς, Η αντιμετώπιση του Ποινικού Δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της Νομολογίας, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 190.

⁵⁷. Βλ. όλως ενδεικτικώς, Αγγ. Μπουρόπουλος, Το Ποινικόν Δεδικασμένον, ΠοινΧρ. 1956, σελ. 274, Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία- Νομολογία, Σάκκουλας 2008, σελ. 110, Α. Κονταξής, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας Συνδυασμός Θεωρίας & Πράξης, 4^η Έκδοση, Τόμος Α', Σάκκουλας 2006, σελ. 595, Λ. Μαργαρίτης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Τόμος Α', 2η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 275.

⁵⁸. Βλ. Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία- Νομολογία, Σάκκουλας 2008, σελ. 110.

⁵⁹. Βλ. Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία- Νομολογία, Σάκκουλας 2008, σελ. 110. Αντίθετος ο Κονταξής, σε Α. Κονταξής, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας Συνδυασμός Θεωρίας & Πράξης, 4^η Έκδοση, Τόμος Α', Σάκκουλας 2006, σελ. 595, ο οποίος ρητώς αναφέρει ότι “σε περίπτωση που απελύθη υφ' όρον ο καταδικασθείς από αλλοδαπό δικαστήριο, παράγεται και στην Ελλάδα δεδικασμένο, υπό την προϋπόθεση, όμως, ότι παρήλθε και ο χρόνος δοκιμασίας.”. Η άποψη αυτή ευρίσκει έρεισμα στο άρθρο 109 ΠΚ, όπου ρητώς αναφέρεται ότι αν παρέλθει επιτυχώς ο χρόνος δοκιμασίας, η ποινή θεωρείται ότι εκτίθηκε.

Υποστηρίχθηκαν σθεनेρώς και οι δύο αντιτιθέμενες απόψεις⁶⁰, ωστόσο επικράτησε η άποψη ότι η εκ νέου εκδίκαση δεν αντίκειται στο άρθρο 14 παρ. 7 του ΔΣΑΠΔ⁶¹, ούτε στο άρθρο 4 παρ. 1 του 7^{ου} Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, καθώς και στο άρθρο 54 ΣΕΣΣ⁶²⁶³. Ωστόσο, έπειτα από την κύρωση της Συνθήκης της Λισσαβόνας με τον Ν. 3671/2008, και συνακολούθως του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι όποιες επιφυλάξεις είχαν διατυπωθεί επί του άρθρου 55 ΣΕΣΣ, έπαυσαν να ισχύουν, δεδομένου ότι στο άρθρο 50 του Χάρτη δεν προβλέπονται δυνητικές εξαιρέσεις από τη διακρατική ισχύ της αρχής *ne bis in idem*⁶⁴. Ως εκ τούτου, οι αλλοδαπές αποφάσεις πλέον, που εκδίδονται από δικαστικές αρχές των κρατών μελών της Ένωσης, παράγουν δεδικασμένο εντός της ελληνικής έννομης τάξης.

Περαιτέρω, δέον να επισημανθεί ότι δεδικασμένο παράγουν και τα αμετάκλητα βουλεύματα⁶⁵. Τούτου συνάγεται ευθέως από τη διάταξη του άρθρου 138 παρ. 1 εδ. τελευταίο ΚΠΔ. Τα βουλεύματα, για να περιαχθούν με ισχύ δεδικασμένου, θα πρέπει να αποφαίνονται οριστικώς για την κατηγορία, υπό την έννοια ότι το δικαστικό συμβούλιο απεκδύεται της εξουσίας να δικάσει πάλι την ίδια κατηγορία, να αποφαίνεται επί της ουσίας της υποθέσεως, και να έχει καταστεί αμετάκλητο, ήτοι να μην δύναται να προσβληθεί με ένδικα μέσα. Επομένως, δεδικασμένο παράγουν τα βουλεύματα τα οποία αποφαίνονται να μην γίνει κατηγορία, όσα παύουν οριστικώς την ποινική δίωξη, καθώς και όσα παραπέμπουν τον κατηγορούμενο στο ακροατήριο του αρμόδιου δικαστηρίου⁶⁶,

⁶⁰. Υπέρ της απόψεως ότι η αλλοδαπή απόφαση παράγει δεδικασμένο: ΑΠ 86/ 2001 ΠοινΧρ 2001, σελ. 1070 επ., καθώς και παρατηρήσεις επ' αυτής από Η. Αναγνωστόπουλο ΠοινΧρ 2001, σελ. 1072 επ., Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 954- 955. Κατά της απόψεως: ΟλΑΠ 7/ 2002, ΠοινΧρ 2002, σελ. 704, Χ. Μυλωνόπουλος, Η αρχή *ne bis in idem* και το άρθρο 14 παρ. 7 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, ΠοινΛογ 2001, σελ. 1157 επ., Μ. Καϊάφα- Γκμπάντι, παρατηρήσεις σε ΑΠ 86/ 2001, ΠοινΔικ 2001, σελ. 703 επ., Αν. Ζύγουρας, Το διεθνές σύμφωνον δια τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και η αρχή του δεδικασμένου, Υπερ. 1999, σελ. 487 επ.

⁶¹. Βλ. ΟλΑΠ 7/ 2002, ΠοινΧρ 2002, σελ. 704 επ.

⁶². Δεδομένου ότι η Ελλάδα έχει εκφράσει επιφυλάξεις δυνάμει του άρθρου 55 ΣΕΣΣ, βλ. ΑΠ 501/ 2002, ΠοινΔικ 2002, σελ. 735 επ. Βλ. όμως και αντίθετη, ΑΠ 1426/ 1998, ΠοινΧρ 1999, σελ. 897.

⁶³. Βλ. Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία- Νομολογία, Σάκκουλας 2008, σελ. 110, Λ. Μαργαρίτης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Τόμος Α', 2η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 276.

⁶⁴. Βλ. ΑΠ 1/ 2011 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, Εφαθ 4703/ 2011 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

⁶⁵. Βλ. όλως ενδεικτικώς, Αγγ. Μπουρόπουλος, Το Ποινικόν Δεδικασμένον, ΠοινΧρ. 1956, σελ. 274, Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία- Νομολογία, Σάκκουλας 2008, σελ. 109, Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 316.

⁶⁶. Βλ. Αγγ. Μπουρόπουλος, Το Ποινικόν Δεδικασμένον, ΠοινΧρ. 1956, σελ. 274- 275, Α. Κονταξής, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας Συνδυασμός Θεωρίας & Πράξης, 4^η Έκδοση, Τόμος Α', Σάκκουλας 2006, σελ. 600, αντίθετος Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 316, ο

όπως προκύπτει από τον συνδυασμό των άρθρων 309 παρ.1 στοιχ. α, β και ε ΚΠΔ, και 310 παρ. 1 ΚΠΔ⁶⁷. Εν αντιθέσει, δεν παράγουν δεδικασμένο τα βουλεύματα που παύουν προσωρινώς την ποινική δίωξη, δυνάμει του άρθρου 309 παρ. 1 στοιχ. γ, καθώς και του άρθρου 311, δεδομένου ότι το δικαστικό συμβούλιο διατηρεί την εξουσία να εξετάσει εκ νέου την ίδια υπόθεση, με τον ίδιο κατηγορούμενο και για την ίδια κατηγορία⁶⁸, καθώς και τα προπαρασκευαστικά βουλεύματα, τα οποία αποφαινόνται για διάφορα δικονομικά ζητήματα⁶⁹.

Εν κατακλείδι χρήζει να επισημανθεί ότι, σύμφωνα και με την ορθότερη άποψη που έχει επικρατήσει στους κόλπους της νομολογίας, δεδικασμένο δεν παράγουν οι εισαγγελικές διατάξεις που εκδίδονται δυνάμει τόσο του άρθρου 43 ΚΠΔ⁷⁰, όσο και του άρθρου 47 ΚΠΔ⁷¹. Τούτο διότι στην μεν πρώτη περίπτωση η αρχειοθετηθείσα μήνυση ή αναφορά δύναται να ανασυρθεί από το αρχείο, εφόσον προκύψουν νέα στοιχεία, ενώ στη

οποίος επισημαίνει ότι “το παραπεμπτικό βούλευμα είναι προπαρασκευαστικό απλώς της οριστικής εκδίκασης της κατηγορίας εκ μέρους του δικαστηρίου, οπότε μόνο θα προκύψει δεδικασμένο για την κατηγορία αυτή.”.

⁶⁷. Βλ. Αγγ. Μπουρόπουλος, Το Ποινικόν Δεδικασμένον, ΠοινΧρ. 1956, σελ. 274, Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 316, Α. Κονταξής, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας Συνδυασμός Θεωρίας & Πράξης, 4^η Έκδοση, Τόμος Α', Σάκκουλας 2006, σελ. 596- 597, Αλ. Μεταξάς, Η αντιμετώπιση του Ποινικού Δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της Νομολογίας, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 182.

⁶⁸. Βλ. όλως ενδεικτικώς, Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 316, Α. Κονταξής, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας Συνδυασμός Θεωρίας & Πράξης, 4^η Έκδοση, Τόμος Α', Σάκκουλας 2006, σελ. 598- 599, Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία-Νομολογία, Σάκκουλας 2008, σελ. 109. Αντίθετοι οι Αλ. Μεταξάς, Η αντιμετώπιση του Ποινικού Δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της Νομολογίας, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 182, Αγγ. Μπουρόπουλος, Το Ποινικόν Δεδικασμένον, ΠοινΧρ. 1956, σελ. 274- 275, ο οποίος υποστηρίζει ότι δεδικασμένο παράγει και το βούλευμα το οποίο παύει προσωρινώς την ποινική δίωξη, εφόσον δεν επιτρέπει την νέα δίωξη, εκτός εάν υπάρξουν συμπληρωματικές αποδείξεις, δυνάμει του άρθρου 311 παρ. 1 ΚΠΔ. Ο ίδιος συνεχίζοντας επισημαίνει πως εάν η νέα ποινική δίωξη δεν είναι εφικτή λόγω εξαλείψεως του αξιοποίνου, το βούλευμα το οποίο παύει προσωρινώς την ποινική δίωξη αποκτά δύναμη οριστικού δεδικασμένου, και εξομοιούται κατ' ουσίαν με το απαλλακτικό βούλευμα. Ορθώς επισημαίνει ο Καρράς, σε Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 316, ότι σε περίπτωση εξαλείψεως του αξιοποίνου, η τυχόν νέα ασκηθείσα ποινική δίωξη θα παύσει οριστικά και δεν θα κηρυχθεί απαράδεκτη λόγω δεδικασμένου.

⁶⁹. Βλ. Αλ. Μεταξάς, Η αντιμετώπιση του Ποινικού Δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της Νομολογίας, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 183.

⁷⁰. Βλ. ΑΠ 858/ 2004, ΠοινΧρ. 2005, σελ. 322 επ., ΑΠ 408/ 2008, ΠοινΛογ 2008, σελ. 307 επ., ΑΠ 903/ 2009 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 555/ 2010 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1365/ 2010 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

⁷¹. Βλ. ενδεικτικώς, ΣυμβΑΠ 1995/ 2004, ΠοινΧρ 2005, σελ. 730, ΑΠ 38/2010, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1984/2009, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1928/2009, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1079/2009, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1443/2008, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1153/2009, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1146/2009, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, κλπ.

δεύτερη περίπτωση δεν παράγεται δεδικασμένο δεδομένου ότι δίδεται η δυνατότητα στον εγκαλούντα, δυνάμει του άρθρου 48 ΚΠΔ, να προσφύγει στον Εισαγγελέα Εφετών⁷².

3. Ταυτότητα προσώπου.

Από την διάταξη του άρθρου 57 παρ. 1 ΚΠΔ προκύπτει ότι ουσιώδης προϋπόθεση για την κατάφαση του δεδικασμένου είναι η ταυτότητα του προσώπου. Ταυτότητα προσώπου υφίσταται όταν το ίδιο πρόσωπο διώκεται εκ νέου για την ίδια πράξη, ήτοι όταν υπάρχει ταύτιση του αμετακλήτως δικασθέντος και του νυν διωκόμενου προσώπου⁷³. Συνεπώς, δεν υφίσταται δεδικασμένο αν οι επικαλούμενες αμετάκλητες αποφάσεις αφορούν τρίτα πρόσωπα. Στους κόλπους τόσο της θεωρίας όσο και της νομολογίας γίνεται δεκτό ότι ως ταυτότητα προσώπου νοείται εκείνη του κατηγορουμένου που καταδικάσθηκε ή αθώωθηκε, ακόμη και αν μνηύθηκε με ψευδές ή λανθασμένο όνομα, ή ακόμη και αν μεταβλήθηκαν χαρακτηριστικά στοιχεία ή ιδιότητές του⁷⁴.

Περαιτέρω, σε περίπτωση συμμετοχής περισσότερων ατόμων στο ίδιο έγκλημα, το δεδικασμένο που προκύπτει από την αμετακλήτως αθωωτική ή καταδικαστική απόφαση ισχύει μόνο για τον δικασθέντα και δεν επεκτείνεται και στους λοιπούς συμμετόχους, εναντίον των οποίων δύναται να ασκηθεί εκ των υστέρων, και εκ νέου, ποινική δίωξη⁷⁵. Συνεπώς το δεδικασμένο δεν επεκτείνεται και κατά του συμμετόχου της

⁷². Βλ. την υπ' αριθμ. 134/ 2005 Διάταξη του Αντεισαγγελέα Εφετών Ευαγγ. Ζαχαρή, σε ΠοινΧρ. 2007, σελ. 182 επ.

⁷³. Βλ. Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία- Νομολογία, Σάκκουλας 2008, σελ. 111, Αλ. Μεταξάς, Η αντιμετώπιση του Ποινικού Δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της Νομολογίας, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 190, Α. Κονταξής, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας Συνδυασμός Θεωρίας & Πράξης, 4^η Έκδοση, Τόμος Α', Σάκκουλας 2006, σελ. 582, Αγγ. Μπουρόπουλος, Το Ποινικόν Δεδικασμένον, ΠοινΧρ. 1956, σελ. 284, Χ. Δέδες, Ποινική Δικονομία, Σάκκουλας 1988, σελ. 234, Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 315.

⁷⁴. Βλ. ΑΠ 2309/ 2003, ΠοινΛογ 2003, σελ. 2477, ΑΠ 1748/ 2008 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία- Νομολογία, Σάκκουλας 2008, σελ. 111, Αλ. Μεταξάς, Η αντιμετώπιση του Ποινικού Δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της Νομολογίας, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 190, Α. Κονταξής, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας Συνδυασμός Θεωρίας & Πράξης, 4^η Έκδοση, Τόμος Α', Σάκκουλας 2006, σελ. 582, Αγγ. Μπουρόπουλος, Το Ποινικόν Δεδικασμένον, ΠοινΧρ. 1956, σελ. 284, Χ. Δέδες, Ποινική Δικονομία, Σάκκουλας 1988, σελ. 234, Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 315.

⁷⁵. Βλ. Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία- Νομολογία, Σάκκουλας 2008, σελ. 111, Αλ. Μεταξάς, Η αντιμετώπιση του Ποινικού Δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της

ίδιας πράξης, αλλά αφορά μόνο τον αμετακλήτως δικασθέντα. Εν συνεχεία, η αμετάκλητη καταδίκη κάποιου για ένα έγκλημα, το οποίο δύναται να διαπραχθεί από ένα μόνο πρόσωπο, δεν παράγει δεδικασμένο υπέρ άλλου προσώπου, το οποίο κατηγορήθηκε, επίσης, για την τέλεση της ίδιας πράξης και με την ίδια ιδιότητα⁷⁶. Εν κατακλείδι, δεν κωλύεται, λόγω δεδικασμένου, νέα ποινική δίωξη κατά του ίδιου προσώπου, για την ίδια πράξη, με σκοπό να του επιβληθεί μια παραληφθείσα, για οιονδήποτε λόγο, παρεπόμενη ποινή⁷⁷.

4. Ταυτότητα πράξης.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την κατάφαση του δεδικασμένου αποτελεί και η ταυτότητα της πράξης, για την κατάφαση της οποίας απαιτείται η αμετάκλητη απόφαση ή το αμετάκλητο βούλευμα κατά του ίδιου προσώπου να αναφέρεται στην ίδια πράξη, ως “ιστορικό γεγονός”. Ειδικότερα, ταυτότητα πράξης υφίσταται, κατά τη νομολογία καθώς και τη θεωρία, όταν η νέα κατηγορία συγκροτείται εξ αντικειμένου από τα ίδια περιστατικά, ήτοι από τα ίδια κατά τον χρόνο και τον τρόπο τέλεσης ιστορικά γεγονότα, από τα οποία απαρτίζεται κατά τα ουσιώδη αντικειμενικά στοιχεία αυτής⁷⁸. Συνεπώς, για να υφίσταται ταυτότητα πράξεως, χρήζει το ιστορικό γεγονός να λαμβάνεται υπόψιν συνολικώς, και να περιλαμβάνεται σε αυτό όχι μόνο η πράξη ή παράλειψη του δράστη, αλλά και το αξιόποιο αποτέλεσμα που επήλθε, είτε αυτό επήλθε αμέσως, όπως συμβαίνει στα τυπικά εγκλήματα, είτε επακολούθησε, όπως συμβαίνει στα ουσιαστικά

Νομολογίας, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 190, Α. Κονταξής, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας Συνδυασμός Θεωρίας & Πράξης, 4^η Έκδοση, Τόμος Α', Σάκκουλας 2006, σελ. 582, Αγγ. Μπουρόπουλος, Το Ποινικόν Δεδικασμένον, ΠοινΧρ. 1956, σελ. 284, Χ. Δέδες, Ποινική Δικονομία, Σάκκουλας 1988, σελ. 234, Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 315.

⁷⁶. Βλ. Αλ. Μεταξάς, Η αντιμετώπιση του Ποινικού Δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της Νομολογίας, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 190, Αγγ. Μπουρόπουλος, Το Ποινικόν Δεδικασμένον, ΠοινΧρ. 1956, σελ. 284.

⁷⁷. Βλ. Αλ. Μεταξάς, Η αντιμετώπιση του Ποινικού Δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της Νομολογίας, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 190, Αγγ. Μπουρόπουλος, Το Ποινικόν Δεδικασμένον, ΠοινΧρ. 1956, σελ. 284.

⁷⁸. Βλ. Αλ. Μεταξάς, Η αντιμετώπιση του Ποινικού Δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της Νομολογίας, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 183, Αγγ. Μπουρόπουλος, Το Ποινικόν Δεδικασμένον, ΠοινΧρ. 1956, σελ. 276- 277, Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία- Νομολογία, Σάκκουλας 2008, σελ. 111, Χ. Δέδες, Ποινική Δικονομία, Σάκκουλας 1988, σελ. 234- 235, Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 318, ΑΠ 1048/ 2005, ΠοινΔικ 2005, σελ. 1365, ΑΠ 1048/ 2010 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

εγκλήματα⁷⁹. Σημειωτέον ότι για την κατάφαση της υπάρξεως ταυτότητας της πράξεως δεν ενδιαφέρει ο νομικός χαρακτηρισμός της πράξης, αλλά το ίδιο το ιστορικό γεγονός⁸⁰ που συγκροτεί την αξιόποινη συμπεριφορά, όπως έχει ήδη επισημανθεί. Επομένως, για την εκτίμηση της έκτασης του δεδικασμένου χρήζει να ληφθεί υπόψιν κάθε δυνατότητα επιτρεπτής μεταβολής της κατηγορίας⁸¹. Συνεπώς, η έκταση του δεδικασμένου είναι ανάλογη προς τα όρια του επιτρεπτού της μεταβολής της κατηγορίας⁸², ώστε κάθε φορά που είναι επιτρεπτή η μεταβολή της κατηγορίας να προκύπτει δεδικασμένο για το έγκλημα εκείνο ως προς το οποίο είναι δυνατό να μεταβληθεί επιτρεπτώς η κατηγορία. Με άλλα λόγια, το δεδικασμένο καλύπτει όχι μόνο την κατηγορία που εισάγεται για εκδίκαση στο δικαστήριο, αλλά και όλες ακόμη τις σιωπηρώς συναγόμενες σε αυτό κατηγορίες, οι οποίες προέρχονται από την επιτρεπτή μεταβολή του νομικού χαρακτηρισμού της πράξης⁸³.

Περαιτέρω, υφίσταται ταυτότητα πράξεως ακόμη και εάν η μια από τις ποινικές διώξεις δεν περιέβαλε συστατικό στοιχείο ή επιβαρυντική περίπτωση του διωχθέντος εγκλήματος, το οποίο όμως περιέβαλε η άλλη⁸⁴. Τούτο διότι, στους κόλπους της ελληνικής έννομης τάξης, επικρατεί η άποψη ότι το δεδικασμένο καλύπτει όλες τις περιστάσεις και όλα τα γεγονότα που υποβλήθηκαν στην κρίση του δικαστηρίου, ακόμη

⁷⁹. Βλ., όλως ενδεικτικώς Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία- Νομολογία, Σάκκουλας 2008, σελ. 111, Λ. Μαργαρίτης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Τόμος Α', 2η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 283, Αγγ. Μπουρόπουλος, Ερμηνεία του Κώδικος Ποινικής Δικονομίας κατ' άρθρο, Τόμος Α', Σάκκουλας 1957, σελ. 92.

⁸⁰. Ως προς την έννοια του ιστορικού γεγονότος, βλ. όλως ενδεικτικώς, Ν. Ανδρουλάκης, Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης, Γ' Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 176 επ.

⁸¹. Βλ. όλως ενδεικτικώς, Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία- Νομολογία, Σάκκουλας 2008, σελ. 112, Χ. Δέδες, Ποινική Δικονομία, Σάκκουλας 1988, σελ. 234- 235. Ανεπίτρεπτη μεταβολή της κατηγορίας υφίσταται όταν η πράξη, για την οποία καταδικάστηκε ο κατηγορούμενος είναι διαφορετική κατά τόπο, χρόνο και ιστορικές περιστάσεις από εκείνη για την οποία έχει εισαχθεί σε δίκη. Στην περίπτωση της ανεπίτρεπτης μεταβολής της κατηγορίας ιδρύεται λόγος απόλυτης ακυρότητας κατ' άρθρο 171 παρ. 1 στοιχ. δ ΚΠΔ. Βλ., όλως ενδεικτικώς, Δ. Βούλγαρης, Απόλυτη ακυρότητα κατά το αρθ. 171 ΚΠΔ, Παρουσίαση της σχετικής νομολογίας του Αρείου Πάγου των ετών 2011- 2012, ΠοινΧρ ΕΒ', σελ. 707 επ., ΑΠ 269/ 2011 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1687/ 2011 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 28/ 2012 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1625/ 2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1448/ 2011, ΠοινΧρ ΕΒ', σελ. 438 επ.

⁸². Βλ. Ν. Ανδρουλάκης, Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης, Γ' Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 181- 183, όπου επισημαίνεται ότι τα όρια του δεδικασμένου, καθώς και αυτά της επιτρεπτής μεταβολής της κατηγορίας, συμπίπτουν προς εκείνα του αντικειμένου της ποινικής δίκης. Βλ., όλως ενδεικτικώς, ΑΠ 973/ 2012, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1391/ 2010 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1734/ 2011 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

⁸³. Βλ. όλως ενδεικτικώς, Λ. Μαργαρίτης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Τόμος Α', 2η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 283.

⁸⁴. Βλ. Αλ. Μεταξάς, Η αντιμετώπιση του Ποινικού Δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της Νομολογίας, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 184, Αγγ. Μπουρόπουλος, Το Ποινικόν Δεδικασμένον, ΠοινΧρ. 1956, σελ. 277, Λ. Μαργαρίτης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Τόμος Α', 2η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 283.

και εάν αυτό εξ αγνοίας ή εκ πλάνης ή εκ παραδρομής δεν τα έλαβε υπόψιν του⁸⁵. Ωστόσο, στην ως άνω αναφερόμενη περίπτωση, θα πρέπει το δικαστήριο να είχε τη δυνατότητα να εκδικάσει όλα τα πραγματικά περιστατικά που ανήκουν στο αντικείμενο της δίκης, ήτοι να μην υπάρχει κάποιο νομικό κώλυμα, το οποίο να εμποδίζει την ορθή κρίση εκ μέρους του δικαστηρίου⁸⁶. Ως τέτοια νομικά κωλύματα αναφέρονται η έλλειψη της εγκλήσεως στα κατ' έγκληση διωκόμενα εγκλήματα, καθώς και η έλλειψη της άδειας της αρχής, όπου αυτή απαιτείται⁸⁷, η αρχή της ειδικότητας στην έκδοση, δυνάμει της οποίας εμποδίζεται η επέκταση της δικαστικής κρίσεως σε έγκλημα το οποίο δεν αναφέρεται ρητώς στο έγγραφο της εκδόσεως, καθώς και η περίπτωση κατά την οποία υφίσταται κώλυμα και δεν επιτρέπεται σε ένα τακτικό ποινικό δικαστήριο να εκδικάσει έγκλημα που υπάγεται στη δικαιοδοσία του ειδικού ποινικού δικαστηρίου⁸⁸, καθώς και η αντίστροφη περίπτωση⁸⁹.

Περαιτέρω, αξίζει να επισημανθεί ότι, στην ελληνική έννομη τάξη, έχει υποστηριχθεί ότι ο διαφορετικός τόπος, τρόπος και χρόνος τέλεσης της ίδιας, κατά τα λοιπά πραγματικά στοιχεία, πράξης, του ίδιου ιστορικού γεγονότος, δεν επηρεάζουν την ταυτότητα αυτής, όταν τελέστηκε άπαξ μόνο, και επομένως, υφίσταται δεδικασμένο⁹⁰. Οι υποστηρικτές της ως άνω θέσεως διατείνονται ότι, εν αντιθέσει, όταν η αξιόποινη πράξη δύναται να επαναληφθεί, απαιτείται ταυτότητα χρόνου για τη διαπίστωση της ταυτότητας της πράξης⁹¹. Ωστόσο, υποστηρίζεται εντόνως και η άποψη, κατά την οποία δεν υφίσταται δεδικασμένο όταν ο χρόνος τέλεσης είναι διαφορετικός, ανεξαρτήτως αν πρόκειται για άπαξ τελεσθείσα πράξη ή για επαναλαμβανόμενη πράξη⁹².

⁸⁵. Βλ. Αλ. Μεταξάς, Η αντιμετώπιση του Ποινικού Δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της Νομολογίας, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 184, Αγγ. Μπουρόπουλος, Το Ποινικόν Δεδικασμένον, ΠοινΧρ. 1956, σελ. 277.

⁸⁶. Βλ. Αλ. Μεταξάς, Η αντιμετώπιση του Ποινικού Δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της Νομολογίας, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 184.

⁸⁷. Βλ. άρθρα 54 & 55 ΚΠΔ.

⁸⁸. Βλ. άρθρο 96 Συντάγματος.

⁸⁹. Βλ. Αλ. Μεταξάς, Η αντιμετώπιση του Ποινικού Δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της Νομολογίας, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 184.

⁹⁰. Βλ. Αγγ. Μπουρόπουλος, Το Ποινικόν Δεδικασμένον, ΠοινΧρ. 1956, σελ. 276, Α. Κονταξής, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας Συνδυασμός Θεωρίας & Πράξης, 4^η Έκδοση, Τόμος Α', Σάκκουλας 2006, σελ. 587, Λ. Μαργαρίτης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Τόμος Α', 2η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 284.

⁹¹. Βλ. Λ. Μαργαρίτης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Τόμος Α', 2η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 284.

⁹². Βλ. Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία- Νομολογία, Σάκκουλας 2008, σελ. 112.

Εν αντιθέσει, το δεδικασμένο δεν καλύπτει γεγονότα επιγενόμενα της αμετακλήτου αποφάσεως, και τούτο ευλόγως, δεδομένου ότι δεν δύναται το δικαστήριο να κρίνει και να αποφανθεί για γεγονότα τα οποία ήταν ανύπαρκτα κατά την έκδοση και δημοσίευση της αποφάσεως. Εξάιρεση στην ως άνω περίπτωση, αποτελεί η περίπτωση της αθωωτικής αποφάσεως, όπου το δεδικασμένο καλύπτει και τα επιγενόμενα της αποφάσεως πραγματικά περιστατικά, δεδομένου ότι η άρνηση της ενοχής για τη βασική πράξη περιλαμβάνει και οιαδήποτε βαρύτερη μορφή αυτής, ακόμη και εάν προέκυψε μετά την έκδοση της αμετακλήτου αποφάσεως⁹³.

Η διαπίστωση της υπάρξεως ή μη ταυτότητας πράξης παρουσιάζει αρκετές δυσχέρειες στο πεδίο όχι μόνον της κατ' ιδέα, αλλά και της αληθής καθώς και της φαινομενικής συρροής, όπως επίσης και στο πεδίο του κατ' εξακολούθηση, του διαρκούς, καθώς και του αθροιστικού εγκλήματος.

Στην περίπτωση της κατ' ιδέα συρροής, θα πρέπει να διακρίνουμε μεταξύ αληθής κατ' ιδέα συρροής, όπου τα περισσότερα εγκλήματα τιμωρούνται ως διαφορετικές πράξεις, και φαινομενικής κατ' ιδέα συρροής, όπου λόγω των αρχών της ειδικότητας, της επικουρικότητας και της απορρόφησης, η συνολική συμπεριφορά του δράστη αξιολογείται μία μόνο φορά⁹⁴. Συνεπώς, στην αληθή κατ' ιδέα συρροή η αμετάκλητη απόφαση που εκδίδεται για κάποιο από τα συρρέοντα εγκλήματα δεν δημιουργεί δεδικασμένο το οποίο να κωλύει την ποινική δίωξη κάποιου άλλου⁹⁵, ενώ στη φαινομενική κατ' ιδέα συρροή υφίσταται δεδικασμένο από την αμετάκλητη απόφαση κάποιου από τα συρρέοντα εγκλήματα, το οποίο κωλύει την άσκηση νέας ποινικής δίωξης⁹⁶.

⁹³. Βλ. Αλ. Μεταξάς, Η αντιμετώπιση του Ποινικού Δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της Νομολογίας, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 184.

⁹⁴. Βλ. Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία- Νομολογία, Σάκκουλας 2008, σελ. 112.

⁹⁵. Βλ. Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία- Νομολογία, Σάκκουλας 2008, σελ. 112, Αλ. Μεταξάς, Η αντιμετώπιση του Ποινικού Δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της Νομολογίας, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 185, Α. Μαργαρίτης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Τόμος Α', 2η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 290, Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 318, Γ. Θεοδωράκης, Το Δεδικασμένο στην Ποινική Δίκη, Σάκκουλας 1986, σελ. 35 επ.

⁹⁶. Βλ. Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία- Νομολογία, Σάκκουλας 2008, σελ. 112, Αλ. Μεταξάς, Η αντιμετώπιση του Ποινικού Δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της Νομολογίας, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 185, Α. Μαργαρίτης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Τόμος Α', 2η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 290, Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό

Στην περίπτωση του κατ' εξακολούθηση εγκλήματος η κατάφαση ή μη της υπάρξεως δεδικασμένου εξαρτάται από την αποδοχή της ενότητας των περισσότερων πράξεων ή της αυτοτέλειας των μερικότερων πράξεων⁹⁷. Δυνάμει της αρχής της ενότητας των περισσότερων πράξεων, η ύπαρξη αμετάκλητης απόφασης για μια πράξη κωλύει την άσκηση της ποινικής δίωξης για κάποια άλλη, ενώ δυνάμει της αυτοτέλειας των μερικότερων πράξεων, δεδικασμένο υφίσταται εφόσον στη δικαστική κρίση υπήχθησαν όλες οι μερικότερες πράξεις του κατ' εξακολούθηση εγκλήματος⁹⁸. Σημειωτέον ότι κατά την κρατούσα και ορθή γνώμη, εάν μετά την άσκηση της ποινικής δίωξης και την αμετάκλητη απόφαση, συνεχίζεται υπό την ίδια μορφή η τέλεση άλλων επιμέρους πράξεων, οι οποίες δεν είχαν υποβληθεί υπό την κρίση του δικαστηρίου, δεν υφίσταται ως προς αυτές δεδικασμένο, και συνεπώς ορθώς ασκείται νέα ποινική δίωξη για τις μεταγενέστερες πράξεις⁹⁹.

Στην περίπτωση του διαρκούς εγκλήματος, όπου η προσβολή ενός έννομου αγαθού διατηρείται όσο χρόνο διαρκεί η κατάσταση που δημιουργήθηκε από την εις βάρος του συμπεριφορά του δράστη, εφόσον πρόκειται για το ίδιο έγκλημα, το δεδικασμένο καλύπτει όλη τη διάρκεια του εγκλήματος, έως την έκδοση της αποφάσεως για την κατηγορία, οπότε παύει το δικαίωμα και η υποχρέωση του δικαστηρίου να διερευνήσει την κατηγορία σε όλη της την έκταση¹⁰⁰.

Τέλος, στην περίπτωση του αθροιστικού εγκλήματος, όπου είτε η θεμελίωση είτε η επαύξηση του αξιοποιήσιμου ορισμένων πράξεων απαιτεί την τέλεσή τους κατ' επάγγελμα ή κατά συνήθεια, σύμφωνα με την επικρατέστερη άποψη, το δεδικασμένο καλύπτει όλες

Δίκαιο, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 318, Γ. Θεοδωράκης, Το Δεδικασμένο στην Ποινική Δίκη, Σάκκουλας 1986, σελ. 35 επ.

⁹⁷. Βλ. Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 319.

⁹⁸. Βλ. Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία- Νομολογία, Σάκκουλας 2008, σελ. 113, Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 320.

⁹⁹. Βλ. Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία- Νομολογία, Σάκκουλας 2008, σελ. 113, Λ. Μαργαρίτης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Τόμος Α', 2η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 292.

¹⁰⁰. Βλ. Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 320, Λ. Μαργαρίτης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Τόμος Α', 2η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 293 επ.

τις μερικότερες πράξεις του κατηγορουμένου, και συνεπώς δεν δύναται να ασκηθεί νέα ποινική δίωξη¹⁰¹.

¹⁰¹. Βλ. Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3^η Έκδοση, Σάκκουλας 2007, σελ. 320, Αγγ. Μπουρόπουλος, Ερμηνεία του Κώδικος Ποινικής Δικονομίας κατ' άρθρο, Τόμος Α', Σάκκουλας 1957, σελ. 99.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η κατοχύρωση της αρχής ne bis in idem στην ευρωπαϊκή έννομη τάξη.

Σύμβαση Σένγκεν και άρθρο 54 ΣΕΣΣ.

I. Η αρχή ne bis in idem ως ατομικό δικαίωμα και γενική αρχή του δικαίου. Η κατοχύρωσή της σε διεθνή και ευρωπαϊκά νομικά κείμενα.

Η αρχή ne bis in idem κατοχυρώνεται ως ατομικό δικαίωμα σε όλες τις σύγχρονες έννομες τάξεις, θεωρείται συστατικό στοιχείο του φιλελεύθερου κράτους¹⁰², και αναγνωρίζεται ως γενική αρχή του δικαίου¹⁰³. Δυνάμει της εν λόγω αρχής, η Πολιτεία δικαιούται να υποβάλλει άπαξ μόνο το άτομο στη διαδικασία της ποινικής διαδικασίας, έστω και αν, μετά την οριστική περάτωσή της, το αποτέλεσμα της θα μπορούσε να αμφισβητηθεί¹⁰⁴.

Την σπουδαιότητα και τη σημασία που αποδίδουν στην αρχή τα ευνομούμενα κράτη, καταδεικνύει και η ρήση του Δικαστή Black του Ανώτατου Δικαστηρίου των Ηνωμένων Πολιτειών, στην υπόθεση Green κατά Ηνωμένων Πολιτειών, όπου επισημαίνεται ότι: *“Η υποκείμενη ιδέα, μια ιδέα βαθιά ριζωμένη τουλάχιστον στην αγγλο-αμερικανική νομική επιστήμη και νομολογία, είναι ότι στην Πολιτεία, με όλες της τις δυνατότητες και την εξουσία, δεν θα έπρεπε να επιτρέπεται να κάνει επανειλημμένες προσπάθειες να καταδικάσει κάποιον για ένα υποτιθέμενο αδίκημα, περιάγοντάς τον με αυτόν τον τρόπο σε δύσκολη θέση, έξοδα και δοκιμασία, και να τον υποχρεώνει να ζει σε*

¹⁰². Βλ. Δ. Σπινέλλης, Υπερ-εθνική ισχύς της αρχής ne bis in idem. Προστασία του ατόμου από πολλαπλές διώξεις σε διάφορες χώρες, ΠοινΧρ. 2004, σελ. 673 επ., Ηλ. Αναγνωστόπουλος, Ne bis in idem. Ευρωπαϊκές και Διεθνείς όψεις, Σάκκουλας 2008, σελ. 1.

¹⁰³. Βλ. Ian Brownlie, Principles of International Law, 3rd Edition, Oxford, 1979, σελ. 306.

¹⁰⁴. Η αρχή ne bis in idem έχει ως περιεχόμενο ότι απαγορεύεται η νέα δίωξη (nemo debet bis vexari pro una et eadem causa) ή επιβολή ποινής (nemo debet bis puniri pro uno delicto) στο ίδιο πρόσωπο για την αυτή πράξη. Βλ. Δ. Μουζάκης, Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, Νομική Βιβλιοθήκη 2009, σελ. 290, John Vervaele, The transnational ne bis in idem principle in the EU. Mutual recognition and equivalent protection of human rights, Utrecht Law Review, Volume 1, Issue 2, December 2005, σελ. 100, R. Blekxtoon/ W. van Ballegooij, The European Arrest Warrant and the principle ne bis in idem, Handbook on the European Arrest Warrant, T.M.C. Asser Press, The Hague, 2005, σελ. 99.

μια διαρκή κατάσταση αγωνίας και ανασφάλειας, καθώς επίσης να ενδυναμώνει την πιθανότητα ακόμη και ένα είναι αθώος να κριθεί ένοχος.”¹⁰⁵.

Ως αναγνωρισμένη γενική αρχή του δικαίου, η αρχή *ne bis in idem* κατοχυρώνεται σε αρκετά νομικά κείμενα, φερειπείν στη Συνθήκη περί Έκδοσης του Συμβουλίου της Ευρώπης της 13-12-1957¹⁰⁶, όπου χρησιμοποιείται ως συμβατικός λόγος άρνησης δικαστικής αρωγής σε ποινικές διαδικασίες. Περαιτέρω, ως διακρατική αρχή, η αρχή *ne bis in idem* θεσμοθετείται στα άρθρα 53 έως και 57 της Συμφωνίας του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη Διεθνή Ισχύ των Ποινικών Αποφάσεων της 28-5-1970, καθώς και στα άρθρα 35- 37 της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης περί Μεταφοράς Ποινικής Διαδικασίας του 1972¹⁰⁷.

Ως ατομικό ανθρώπινο δικαίωμα η αρχή *ne bis in idem* κατοχυρώνεται σε διάφορα νομικά κείμενα, όπως στο άρθρο 14 παρ.7 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα της 19-12-1966¹⁰⁸, στο έβδομο πρωτόκολλο άρθρο 4 της Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών της 22-11-1984¹⁰⁹, στο άρθρο 50 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ της 7-12-2000¹¹⁰. Σημειωτέον ότι η ανωτέρω αρχή αναγνωρίζεται από όλα τα νομικά συστήματα που διαπνέονται από την ιδέα σεβασμού και προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων και αποτελεί ουσιαστική θωράκιση έναντι της καταχρηστικής άσκησης των κρατικών εξουσιών επί των πολιτών.

Στους ευρωπαϊκούς κόλπους, η αρχή κατοχυρώνεται - διαχρονικά- στα άρθρα 54 έως και 58 της Σύμβασης για την Εφαρμογή της Συμφωνίας του Σένγκεν της 14-6-

¹⁰⁵. Βλ. Rock Tansey QC, Η απαγόρευση της διπλής καταδίκης, *Nemo Debet Bis Vexari Pro Eadem Causa*, Ένωση Ελλήνων Ποινολόγων, Το Ποινικό Δίκαιο στο Νέο Διεθνές Περιβάλλον, 2^ο Διεθνές Συνέδριο Αθήνα 26-28 Μαΐου 2000, Σάκκουλας 2001, σελ. 146.

¹⁰⁶. Κυρώθηκε με τον Ν. 4165/ 1961.

¹⁰⁷. Σημειωτέον ότι και οι δύο αυτές συμφωνίες περιέχουν αρκετές εξαιρέσεις από την αρχή *ne bis in idem*, ο δε αριθμός επικυρώσεων από τα κράτη μέλη παραμένει αρκετά χαμηλός.

¹⁰⁸. Κυρώθηκε με τον Ν. 2462/ 1997.

¹⁰⁹. Το έβδομο πρωτόκολλο κυρώθηκε με τον Ν. 1705/5-12 Ιουνίου 1987. Βλ. ενδεικτικώς ΑΠ 1305/2008, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

¹¹⁰. Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπογράφηκε στη Νίκαια την 7η Δεκεμβρίου 2000 (ΕΕ C 364/18-12-2000) και διακηρύχθηκε ξανά τη 14η Δεκεμβρίου 2007 (2007/C 303/01), για να προσαρμοστεί στα δεδομένα της συνθήκης της Λισαβώνας. Η τελευταία κωδικοποίησή του εξεδόθη το Μάρτιο του 2010 (2010/ C 83/02). Μετά τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισαβώνας (1-12-2009), ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ αποκτά νομικά δεσμευτική ισχύ και έχει το ίδιο νομικό κύρος με τις Συνθήκες (άρθρο 6 παρ.1 ΣΕΕ).

1985¹¹¹, στη Συνθήκη του Άμστερνταμ της 2-10-1997¹¹², στην Απόφαση- Πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ της 13-6-2002, που αφορά το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης και τις διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ¹¹³, καθώς και στο ΧΘΔΕΕ που συνιστά αναπόσπαστο τμήμα της Συνθήκης της Λισσαβόνας¹¹⁴.

Περαιτέρω, διατάξεις που κατοχυρώνουν την υπερ-εθνική ισχύ της αρχής *ne bis in idem* σε ευρωπαϊκό πλαίσιο περιέχουν η Σύμβαση της 26-5-1997 “για την καταπολέμηση της δωροδοκίας στην οποία ενέχονται υπάλληλοι των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ή των Κρατών- Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης”¹¹⁵, καθώς και η Σύμβαση της 26-7-1995 “σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και των συναφών με αυτή πρωτοκόλλων”^{116, 117}.

Στο σημείο αυτό χρήζει να επισημανθεί ότι υπό του παρόντος κεφαλαίου, επιχειρείται η ερμηνευτική προσέγγιση του άρθρου 54 ΣΕΣΣ επ., καθόσον οι διατάξεις αυτές συνιστούν τα θεμέλια της κατοχύρωσης της εν λόγω – διεθνικής – αρχής στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

¹¹¹. Η Σύμβαση, καθώς και τα Πρωτόκολλα και οι Συμφωνίες Προσχώρησης κυρώθηκαν με τον Ν. 2514/1997. Βλ. Θ. Σάμιος, Διεθνή και Ευρωπαϊκά Κείμενα Ποινικού Δικαίου, τόμος Ι Διεθνείς Συμβάσεις, Αθήνα 2004, σελ. 631 επ.

¹¹². Η Συνθήκη του Άμστερνταμ κυρώθηκε με τον Ν. 2691/1999.

¹¹³. Ενσωματώθηκε αρχικώς με τον Ν. 2928/2001 και τροποποιήθηκε με τον Ν. 3251/2004.

¹¹⁴. Η Συνθήκη της Λισσαβόνας κυρώθηκε με τον Ν. 3671/2008.

¹¹⁵. Κυρώθηκε με τον Ν. 2802/2000.

¹¹⁶. Κυρώθηκε με τον Ν. 2803/2000.

¹¹⁷. Σημειωτέον ότι στα σχετικά άρθρα των αναφερόμενων συμβάσεων προβλέπεται και η δυνατότητα των κρατών μελών να δηλώσουν ότι δεν δεσμεύονται σε μια σειρά περιπτώσεων, γεγονός το οποίο εξασθενεί σημαντικά την ισχύ της αρχής. Βλ. Αθ. Κονταξής, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Συνδυασμός Θεωρίας & Πράξης, 4^η Έκδοση, Τόμος Α', Σάκκουλας 2006, σελ. 574 επ.

II. Ne bis in idem και άρθρο 54 ΣΕΣΣ.

1. Η κατοχύρωση της αρχής στο άρθρο 54 ΣΕΣΣ.

Στη Σύμβαση για την Εφαρμογή της Συμφωνίας του Σένγκεν, αναγνωρίστηκε για πρώτη φορά η διακρατική ισχύ της αρχής ne bis in idem, και αποτελεί το επιστέγασμα των προσπαθειών, που πραγματοποιούνταν στον ευρωπαϊκό χώρο από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 και μετέπειτα¹¹⁸. Προηγουμένως, η αρχή, θεωρείτο ότι κατοχυρωνόταν, τουλάχιστον για τις χώρες της Οικονομικής Ένωσης Benelux, στο άρθρο 13 της Σύμβασης Διοικητικής και Δικαστικής Συνδρομής των χωρών της Οικονομικής Ένωσης Benelux¹¹⁹. Στο ως άνω άρθρο οριζόταν ρητώς ότι: *“όποιος αθώωθηκε σε ένα κράτος ή καταδικάστηκε και εξέτισε την ποινή του ή απαλλάγη από την εκτέλεσή της ή η ποινή του παρεγράφη, δεν επιτρέπεται να διωχθεί για την αυτή πράξη σε άλλο κράτος.”* Παρόμοιου περιεχομένου διατάξεις περιείχαν και δύο ακόμη, εξίσου σημαντικές συμβάσεις, ήτοι η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τη Διεθνή Ισχύ των Ποινικών Αποφάσεων¹²⁰, και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τη Μεταφορά των Ποινικών Διαδικασιών¹²¹. Ωστόσο, οι ως άνω αναφερόμενες συμβάσεις δεν έτυχαν ευρείας υπογραφής, κυρώσεως και θέσεως σε ισχύ, κυρίως λόγω της δυσπιστίας του κάθε ευρωπαϊκού κράτους ως προς τα ποινικά δικονομικά συστήματα των ετέρων.

Πριν τη Σύμβαση για την Εφαρμογή της Συμφωνίας του Σένγκεν, ετέθη προς υπογραφή η Σύμβαση των Βρυξελλών μεταξύ των κρατών μελών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για την εφαρμογή της αρχής ne bis in idem, όπως αυτή είχε διατυπωθεί στις 25-5-1987. Στο προοίμιο της υπό κρίση συμβάσεως εκφραζόταν η επιθυμία των κρατών μελών *“να επεκτείνουν την συνεργασία τους σε ποινικά θέματα με βάση την αμοιβαία εμπιστοσύνη, κατανόηση και σεβασμό”*, ενώ διατυπωνόταν και η πεποίθησή τους ότι *“η αμοιβαία αναγνώριση της αρχής ne bis in idem σε σχέση με τις αποφάσεις αλλοδαπών δικαστικών αρχών συνιστά έκφραση αυτής της εμπιστοσύνης, κατανόησης και*

¹¹⁸. Βλ. Ηλ. Αναγνωστόπουλος, Ne bis in idem. Ευρωπαϊκές και Διεθνείς όψεις, Σάκκουλας 2008, σελ. 11 επ.

¹¹⁹. Υπεγράφη στις 29-4-1969.

¹²⁰. Υπεγράφη στη Χάγη στις 28-5-1970.

¹²¹. Υπεγράφη στο Στρασβούργο στις 15-5-1972.

σεβασμού.”¹²². Ωστόσο, και η ως άνω αναφερόμενη σύμβαση έτυχε της δυσπιστίας των κρατών μελών, και δεν έτυχε ευρείας εφαρμογής.

Η αναγνώριση της διακρατικής ισχύος της αρχής *ne bis in idem* επήλθε τελικώς, όπως έχει ήδη επισημανθεί, με το άρθρο 54 της Σύμβασης για την Εφαρμογή της Συμφωνίας του Σένγκεν. Εν αντιθέσει με τις προηγούμενες συμβάσεις, στις οποίες διατυπωνόταν η αρχή *ne bis in idem*, η σύμβαση αυτή έτυχε ευρείας αποδοχής. Σημειωτέον ότι μετά τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης του Άμστερνταμ¹²³, το κεκτημένο Σένγκεν, όπου περιλαμβάνεται και η Σύμβαση για την Εφαρμογή της Συμφωνίας του Σένγκεν, είναι αμέσως εφαρμοστέο στα δεκατρία κράτη μέλη της Συνθήκης Σένγκεν.

Κατά τη ρητή επιταγή του άρθρου 54 αυτής, τα κράτη μέλη δεσμεύθηκαν να εφαρμόζουν την αρχή *ne bis in idem* όχι μόνο “κάθετα”, ήτοι στο επίπεδο του κράτους μέλους και εντός της εθνικής του έννομης τάξης, αλλά και “οριζοντίως”, ήτοι σε διακρατικό επίπεδο. Σε διακρατικό επίπεδο η αρχή απαγορεύει να δικάζεται και να προσάγεται ενώπιον της Δικαιοσύνης ένας πολίτης που έχει διαπράξει αδίκημα, πλείονες φορές και από διαφορετικά δικαστήρια των κρατών μελών.

Το άρθρο 54 ΣΕΣΣ, το οποίο αφορά όλες τις περιπτώσεις κατά τις οποίες κάποιος δικάστηκε αμετάκλητα, και είτε αθωώθηκε είτε καταδικάστηκε, τάσσει τρεις προϋποθέσεις για τη διακρατική ισχύ της αρχής. Ειδικότερα, θα πρέπει να υφίσταται 1) αμετάκλητη εκδίκαση της υπόθεσης, 2) ταυτότητα της πράξης, 3) έκτιση της ποινής σε περίπτωση καταδίκης, ήτοι η απόφαση να έχει ήδη εκτελεσθεί, ή να εκτελείται, ή να μην δύναται πλέον να εκτελεσθεί κατά τη νομοθεσία του κράτους όπου καταδικάστηκε ο κατηγορούμενος¹²⁴.

Εν συνεχεία, στο άρθρο 55 ΣΕΣΣ, προβλεπόταν ρητώς η δυνατότητα, δυνάμει της οποίας, κάθε κράτος μέλος δύναται να δηλώσει ότι δεν δεσμεύεται από την αρχή σε ορισμένες περιπτώσεις, καθώς και για ορισμένες κατηγορίες εγκλημάτων¹²⁵. Η υπό

¹²². Βλ. Ηλ. Αναγνωστόπουλος, *Ne bis in idem*. Ευρωπαϊκές και Διεθνείς όψεις, Σάκκουλας 2008, σελ. 11.

¹²³. Ετέθη σε ισχύ στις 1-5-1999.

¹²⁴. Βλ. Δ. Σπινέλλης, *Υπερ-εθνική ισχύς της αρχής ne bis in idem*. Προστασία του ατόμου από πολλαπλές διώξεις σε διάφορες χώρες, *ΠοινΧρ.* 2004, σελ. 673 επ.

¹²⁵. Σε χρήση της υπό κρίση δυνατότητας έχει προβεί και η Ελλάδα. Ειδικότερα, η Ελλάδα έχει προβεί με το Τρίτο Άρθρο του Ν. 2514/1997 σε σειρά εξαιρέσεων που αφορούν αφενός τις πράξεις που έλαβαν χώρα στην Ελληνική Επικράτεια, και αφετέρου πράξεις που θίγουν ορισμένα σημαντικά ημεδαπά έννομα αγαθά. Η δήλωση αυτή, ήτοι του Τρίτου Άρθρου, βρίσκεται σε απόλυτη σύμπτωση με τα άρθρα 8-10 ΠΚ, ενώ ο κατάλογος των περιπτώσεων για τις οποίες η Ελλάδα έχει εκφράσει επιφύλαξη είναι ευρύτερος από τον κατάλογο των εγκλημάτων του άρθρου 8 ΠΚ. Ως προς το ζήτημα αυτό βλ. Αθ. Κονταξής, *Κώδικας*

κρίση δυνατότητα εξουδετέρωσε, κατά ένα μεγάλο βαθμό, την αποτελεσματικότητα και την ευρεία αποδοχή του άρθρου 54 ΣΕΣΣ. Ωστόσο, έπειτα από την ένταξη του κεκτημένου Σένγκεν στη Συνθήκη του Άμστερνταμ, με το υπ' αριθμ. 2 Πρωτόκολλο (Πρωτόκολλο Σένγκεν), η ισχύς των επιφυλάξεων που είχαν διατυπωθεί δυνάμει του άρθρου 55 ΣΕΣΣ τίθεται εν αμφιβόλω. Σημειωτέον ότι σε Παράρτημα του ως άνω αναφερομένου Πρωτοκόλλου Σένγκεν, παρατίθεται ολόκληρο το ενσωματούμενο κεκτημένο Σένγκεν, όχι όμως και οι επιφυλάξεις των κρατών μελών, οι οποίες έχουν διατυπωθεί δυνάμει του άρθρου 55 ΣΕΣΣ. Τούτο συνηγορεί στη θεώρηση ότι έπειτα από τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης του Άμστερνταμ, καθώς και της εντάξεως του κεκτημένου Σένγκεν σε αυτή, έχει καταργηθεί η ισχύς των μονομερών επιφυλάξεων, διότι τυχόν διατήρησή τους θα ματαίωνε εν μέρει τον βασικό σκοπό της Συνθήκης του Άμστερνταμ, ήτοι την επιτάχυνση της δημιουργίας ενός ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης¹²⁶. Εν κατακλείδι, υπέρ της απόψεως αυτής, συνηγορεί και η διάταξη του άρθρου 8 του Πρωτοκόλλου Σένγκεν, όπου ρητώς αναφέρεται ότι τα κράτη που θα προσχωρήσουν στη ΣΕΣΣ μετά την Συνθήκη του Άμστερνταμ, δεν έχουν δικαίωμα να διατυπώσουν επιφυλάξεις σε σχέση με οποιοδήποτε κείμενο του κεκτημένου Σένγκεν, ήτοι είναι υποχρεωμένα να το αποδεχθούν στο σύνολό του ως έχει¹²⁷. Η ένταξη του κεκτημένου Σένγκεν στο νομικό και θεσμικό πλαίσιο της ΕΕ, δυνάμει της Συνθήκης του Άμστερνταμ, επέφερε την ανατροπή της θεωρήσεως της ΣΕΣΣ ως μια κλασσική διεθνή σύμβαση. Κάποιες διατάξεις της, φερειπείν αυτές που αφορούν τη βίζα, το άσυλο, και την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, εντάχθηκαν στον πρώτο πυλώνα, στο κοινοτικό δίκαιο (Τίτλος IV της Συνθήκης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων), ενώ οι διατάξεις για τη δικαστική και αστυνομική συνεργασία, στις οποίες συγκαταλέγεται και το άρθρο 55 ΣΕΣΣ, στον τρίτο πυλώνα (Τίτλος VI της Ευρωπαϊκής

Ποινικής Δικονομίας, Συνδυασμός Θεωρίας & Πράξης, 4^η Έκδοση, Τόμος Α', Σάκκουλας 2006, σελ. 574 επ., Δ. Σπινέλλης, Υπερ-εθνική ισχύς της αρχής *ne bis in idem*. Προστασία του ατόμου από πολλαπλές διώξεις σε διάφορες χώρες, ΠοινΧρ. 2004, σελ. 673 επ.

¹²⁶. Βλ. Ηλ. Αναγνωστόπουλος, *Ne bis in idem*. Ευρωπαϊκές και Διεθνείς όψεις, Σάκκουλας 2008, σελ. 102.

¹²⁷. Βλ. Ηλ. Αναγνωστόπουλος, *Ne bis in idem*. Ευρωπαϊκές και Διεθνείς όψεις, Σάκκουλας 2008, σελ. 102, Ηλ. Αναγνωστόπουλος, *Ne bis in idem* στην Ευρωπαϊκή Ένωση μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας (Με αφορμή τις ΑΠ 679/ 2009 και 1568/ 2010) ΠοινΧρ 2010 σελ. 796 επ.

Ένωσης)¹²⁸. Σημειωτέον ότι έπειτα από τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισσαβόνας, στις 1-12-2009, οι όποιες επιφυλάξεις έχουν διατυπωθεί δυνάμει του άρθρου 55 ΣΕΣΣ, έπαυσαν να ισχύουν, διότι στο άρθρο 50 του Χάρτη της Συνθήκης της Λισσαβόνας, ο οποίος δυνάμει του άρθρου 6 παρ. 1 ΣΕΕ αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι αυτής και έχει το ίδιο νομικό κύρος, δεν προβλέπονται δυνητικές εξαιρέσεις από την διακρατική ισχύ της αρχής *ne bis in idem*, ανάλογες με αυτές που προβλέπει το άρθρο 55 ΣΕΣΣ¹²⁹. Όσες δε έχουν θεσπισθεί κατ' εφαρμογή του άρθρου 55 ΣΕΣΣ, καταργούνται αυτοδικαίως, δυνάμει της αδιάσπικτης διατυπώσεως του άρθρου 50 του Χάρτη¹³⁰. Ως εκ τούτου, η αρχή *ne bis in idem* έχει αποκτήσει διακρατική ισχύ στον χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹³¹.

Εν συνεχεία, στο άρθρο 56 ΣΕΣΣ προβλέπεται ότι εάν κάποιο κράτος μέλος επιβάλλει εις βάρος του κατηγορουμένου κύρωση, για την ίδια πράξη και για τα ίδια πραγματικά περιστατικά, για την οποία του έχει ήδη επιβληθεί ποινή και την έχει ήδη εκτίσει από άλλο κράτος μέλος, τότε το επιβάλλον τη νέα ποινή κράτος μέλος οφείλει να συνυπολογίσει και να αφαιρέσει τον χρόνο στέρησης της ελευθερίας που έχει ήδη εκτιθεί¹³². Επίσης, στο άρθρο 57 ΣΕΣΣ, προβλέπεται η δυνατότητα πληροφόρησης. Ειδικότερα, κατά τη ρητή επιταγή του άρθρου 57 ΣΕΣΣ, όταν οι αρχές ενός κράτους μέλους έχουν βάσιμους λόγους να πιστεύουν ότι η ενώπιόν τους κατηγορία αφορά περιστατικά για τα οποία ο κατηγορούμενος έχει ήδη δικαστεί σε άλλο κράτος μέλος, οφείλουν να ζητήσουν σχετικές πληροφορίες.

Η κατοχύρωση της αρχής *ne bis in idem*, όπως προβλέπεται στο άρθρο 54 ΣΕΣΣ, αποτέλεσε πρότυπο και πηγή έμπνευσης για την περαιτέρω κατοχύρωσή της σε διακρατικό επίπεδο, στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, φερειπείν στο Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης¹³³.

¹²⁸. Η ένταξη έγινε με την υπ' αριθμ. 1999/436/ΕΚ της 20-5-1999 Απόφασης του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Βλ. Ηλ. Αναγνωστόπουλος, *Ne bis in idem* στην Ευρωπαϊκή Ένωση μετά τη Συνθήκη της Λισσαβόνας (Με αφορμή τις ΑΠ 679/ 2009 και 1568/ 2010), ΠοινΧρ Ξ, σελ. 796 επ.

¹²⁹. Βλ. Εφαθ 4703/2011 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

¹³⁰. Βλ. αγόρευση Ι. Τέντε σε ΟΛΑΠ 1/ 2011, ΠοινΧρ. 2011, σελ. 503 επ., καθώς και τις παρατηρήσεις Ηλ. Αναγνωστόπουλου στην ως άνω αναφερόμενη απόφαση σε ΠοινΧρ. 2011, σελ. 504 επ.

¹³¹. Βλ. την υπ' αριθμ. 1/ 2012 γνωμοδότηση του Αντεισαγγελέως του Αρείου Πάγου Στ. Γκρόζου σε ΠοινΧρ. 2012, σελ. 126 επ.

¹³². Πρόκειται για την αρχή του συνυπολογισμού. Η εν λόγω αρχή προβλέπεται και στο άρθρο 10 ΠΚ.

¹³³. Απόφαση- Πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ της 13-6-2002. Κυρώθηκε στην Ελλάδα με τον Ν. 3251/2004.

Στο σημείο αυτό χρήζει να επισημανθεί ότι εντός του ευρωπαϊκού χώρου ανέκυψαν σημαντικές δυσχέρειες αναφορικά με την ορθή ερμηνεία τόσο του όρου *bis*, όσο και του όρου *idem*. Προβλήματα ανέκυψαν, επίσης, και κατά την ερμηνεία και εφαρμογή του όρου “έκτιση της ποινής”. Το ΔΕΚ κλήθηκε πολλάκις να αποφανθεί για τέτοιας φύσεως ζητήματα που ανέκυπταν διαρκώς ενώπιον των δικαστηρίων των κρατών μελών.

2. Η νομολογία του ΔΕΚ (νυν ΔΕΕ).

Το ΔΕΚ, με σειρά αποφάσεων, προέβη σε ερμηνεία και κατέδειξε τον τρόπο σκέψης που πρέπει να ακολουθούν τα δικαστήρια των κρατών μελών αναφορικά με τα ζητήματα εφαρμογής της αρχής *ne bis in idem*.

Αρχικώς ασχολήθηκε με την ερμηνεία και εφαρμογή του άρθρου 54 ΣΕΣΣ. Αξιοσημείωτη είναι η απόφαση του ΔΕΚ στις υποθέσεις *Gozutok* και *Brugge*, οι οποίες συνεκδικάστηκαν¹³⁴. Η εν λόγω απόφαση είναι η πρώτη που εξέδωσε το ΔΕΚ μετά την Συνθήκη του Άμστερνταμ, με την οποία προβλέφθηκε, για πρώτη φορά, δικαιοδοσία του ΔΕΚ για την ερμηνεία των συμβάσεων που διέπουν τον τομέα της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις. Στην απόφαση αυτή το ΔΕΚ προέβη σε αυτόνομη ερμηνεία του άρθρου 54 ΣΕΣΣ και της αρχής *ne bis in idem*. Απεφάνθη ότι η αρχή συνιστά θεμελιώδη εγγύηση υπέρ των πολιτών, η οποία δεσμεύει αμοιβαίως τα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Υποδεικνύει ότι η ερμηνεία του άρθρου 54 ΣΕΣΣ πρέπει να γίνεται από την σκοπιά του πολίτη, και το κάθε κράτος μέλος οφείλει να

¹³⁴ Η απόφαση εξεδόθη στις 11-2-2003. Ως προς τον εκτενή σχολιασμό της υποθέσεως, βλ., όλως ενδεικτικώς, John Vervaele, *The transnational ne bis in idem principle in the EU. Mutual recognition and equivalent protection of human rights*, *Utrecht Law Review*, Volume 1, Issue 2, December 2005, σελ. 110 επ. Βλ. C-187/01 και C-385/01, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ. Βλ., ομοίως, υπόθεση *Van Straaten*, C-150/05, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 2006, σελ. I-9327. Βλ. και υπόθεση *Vladimir Turansky*, C-491/07, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 2008, σελ. I-11039. Εν προκειμένω, το ΔΕΚ έκρινε ότι ενώ έπαυσε προσωρινά η ποινική δίωξη βάσει του άρθρου 215 παρ. 1 στοιχ. b, του σλοβακικού Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, δεν επήλθε η οριστική εξάλειψη της δυνατότητας για άσκηση ποινικής δίωξης, σύμφωνα με τη νομοθεσία του οικείου κράτους. Επομένως, η οικεία απόφαση της αστυνομικής αρχής δεν συνιστά λόγω βάσει του οποίου να μπορεί να γίνει δεκτό ότι ο ενδιαφερόμενος “έχει δικαστεί αμετάκλητα” κατά την έννοια του άρθρου 54 ΣΕΣΣ.

εμπιστεύεται τη δικανική κρίση άλλου κράτους μέλους κατά την εκδίκαση μιας υποθέσεως. Εν συνεχεία, το ΔΕΚ πρεσβεύει ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να προβαίνουν σε ευρεία ερμηνεία του άρθρου 54 ΣΕΣΣ, ιδίως όσον αφορά την έννοια της “αμετάκλητης απόφασης”. Εν προκειμένω το ΔΕΚ έκρινε ότι το άρθρο 54 ΣΕΣΣ προκρίνει την εν ευρεία έννοια της ποινικής απόφασης και όχι την εν στενή, δεδομένου ότι αυτή θα οδηγούσε στην αποτυχία εναλλακτικών θεσμών, όπως του ποινικού συμβιβασμού, γεγονός που δεν θεωρείται θεμιτό.

Περαιτέρω, και επ’ ευκαιρίας και άλλων προδικαστικών ερωτημάτων που ετέθησαν ενώπιόν του, το ΔΕΚ προέβη σε ερμηνεία του όρου *idem*¹³⁵. Από την επισκόπηση του συνόλου των αποφάσεων, καθίσταται εμφανές ότι το ΔΕΚ αντιλαμβάνεται την πράξη ως ιστορικό γεγονός, δίδει έμφαση στα πραγματικά περιστατικά, και καταφάσκει την ταυτότητά τους, χωρίς να δεσμεύεται από τις αξιολογήσεις των εθνικών εννόμων τάξεων. Δίδει έμφαση στα πραγματικά περιστατικά ως προς τον τρόπο τέλεσης της πράξης και το αντικείμενο αυτής, και δεν εμμένει ούτε στο νομικό χαρακτηρισμό της ούτε και στο προστατευόμενο έννομο αγαθό. Προτάσσεται η δίωξη *in rem* και όχι *in personam*. Μέσω της ερμηνείας του όρου *idem*, το ΔΕΚ αναγάγει τη αρχή *ne bis in idem* σε ουσιώδη εγγύηση υπέρ των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία επιβάλλει την προστασία τους από την επανειλημμένη άσκηση του *ius puniendi* περισσότερων κρατών μελών για την αυτή πράξη, εντός του ενιαίου χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης¹³⁶.

Ως προς την ερμηνεία του όρου “έκτιση της ποινής”, το ΔΕΚ απεφάνθη, στην υπόθεση *Kretzinger*¹³⁷, ότι ως “έκτιση της ποινής” κατά το άρθρο 54 ΣΕΣΣ νοείται η εκτέλεση της καταδικαστικής απόφασης, ώστε η τασσόμενη στο άρθρο αυτό προϋπόθεση να πληρούται σε κάθε περίπτωση κατά την οποία ο καταδικασθείς

¹³⁵. Βλ. ενδεικτικώς υπόθεση *Gaetano Mantello*, C-261/09, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 2010, σελ. 00000, *Vladimir Turansky*, C-491/07, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 2008, σελ. I-11039, υπόθεση *Giuseppe Francesco Gasparini*, C-467/04, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 2006, σελ. I-09199, υπόθεση *Leopold Henri Van Esbroeck*, C-436/04, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 2006, σελ. I-02333, κλπ. Αντίθετη άποψη εξέφρασε το ΔΕΚ στην υπόθεση *Norma Kraaijenbrink*, C-367/05, Συλλογή Νομολογίας του Δικαστηρίου 2007, σελ. I-06619. Βλ. σχετικά και Δ. Μουζάκης, Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, Νομική Βιβλιοθήκη, 2009 σελ. 311 επ.

¹³⁶. Βλ. Ηλ. Αναγνωστόπουλος, *Ne bis in idem*. Ευρωπαϊκές και Διεθνείς όψεις, Σάκκουλας 2008, σελ. 71 επ.

¹³⁷. Υπόθεση *Jurgen Kretzinger*, C-288/05, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 2007, σελ. I-06441. Βλ. Ηλ. Αναγνωστόπουλος, *Ne bis in idem*. Ευρωπαϊκές και Διεθνείς όψεις, Σάκκουλας 2008, σελ. 92 επ., Δ. Μουζάκης, Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, Νομική Βιβλιοθήκη, 2009 σελ. 316 επ.

συμμορφώνεται προς το περιεχόμενο της εις βάρος του καταδικαστικής απόφασης. Ειδικότερα, το ΔΕΚ έκρινε ότι κατά την έννοια του άρθρου 54 ΣΕΣΣ η ποινή, της οποίας η εκτέλεση ανεστάλη, εκτίεται όσο διαρκεί ο χρόνος της αναστολής. Υποστηρίζει ότι η ποινή έχει εκτιθεί με την πάροδο του ως άνω αναφερόμενου χρόνου.

Σε ίδια περιεχομένου κρίση ήχθη το ΔΕΚ και στην περίπτωση της υφ' όρου απόλυσης. Ειδικότερα, το ΔΕΚ έκρινε ότι στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο καταδικασθείς εξέτισε ένα μέρος της ποινής εντός της φυλακής, σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους επιβολής της ποινής, ενώ απολύθηκε υπό όρους για το υπόλοιπο αυτής, επιβάλλεται μια ευρεία ερμηνεία του άρθρου 54 ΣΕΣΣ, ούτως ώστε ο απολυθείς υπό όρους να θεωρείται, κατά πλάσμα δικαίου, ότι εξακολουθεί να εκτίει την ποινή του, όσο χρόνο διαρκεί η δοκιμασία¹³⁸.

Εν αντιθέσει, η περίπτωση της εν μέρει εκτίσεως της ποινής, όπου η απόφαση έχει εκτελεστεί εν μέρει, δεν εμπίπτει της διατάξεως του άρθρου 54 ΣΕΣΣ. Στην υπό κρίση περίπτωση ο καταδικασθείς υποβάλλει, αρχικώς, εαυτόν στην εκτέλεση της αποφάσεως, εν συνεχεία όμως αποφεύγει εκουσίως την περαιτέρω εκτέλεσή της και καθίσταται φυγόποινος. Η ανυπακοή του και η μη συμμόρφωσή του προς την πρώτη καταδικαστική απόφαση, επιτρέπει, κατ' αρχήν, την εκ νέου δίωξή του σε ένα άλλο κράτος μέλος, υπό την προϋπόθεση ότι θα τύχει εφαρμογής το άρθρο 55 ΣΕΣΣ, ήτοι ότι στην ποινή που θα του επιβληθεί στο δεύτερο κράτος μέλος, θα συνυπολογιστεί το χρονικό διάστημα που έχει εκτίσει δυνάμει της πρώτης καταδίκης. Τούτο διότι η αδυναμία νέας δίωξής του σε άλλο κράτος μέλος θα επέφερε την ατιμωρησία του, γεγονός το οποίο δεν θεωρείται θεμιτό στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Όσον αφορά τις περιπτώσεις κατά τις οποίες κάποιος κρατήθηκε αρχικώς κατά το στάδιο της προδικασίας και εν συνεχεία κατέστη φυγόδικος ή φυγόποινος, καταζητούμενος ή δυνάμενος να καταζητηθεί, καίρια θεωρείται η συμβολή του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης¹³⁹, δεδομένου ότι ως πρωταρχικό του στόχο θέτει την αποτελεσματική δίωξη και τιμωρία των υπαιτίων, εντός του ενιαίου ευρωπαϊκού

¹³⁸. Βλ. ΜΟΕΑθ. 58-59/1990, Υπερ. 1992, σελ. 585 επ., Γ. Συλίκος, Συμβολές στην εφαρμογή του Ποινικού Δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη 1997, σελ. 31 επ.

¹³⁹. Βλ., όλως ενδεικτικώς, Ολ. Τσόλκα, Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης- Ένα “φιλόδοξο” μέσο για την προώθηση της συνεργασίας στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΠοινΧρ. 2002, σελ. 103 επ., Μ. Καϊάφα- Γκμπάντι, Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης: Οι ρυθμίσεις του Ν. 3251/2004 και η μετάβαση από την έκδοση στην παράδοση, ΠοινΔικ 2004, σελ. 1294 επ.

χώρου. Σημειωτέον ότι τα ζητήματα εφαρμογής της αρχής *ne bis in idem*, που ανέκυψαν δυνάμει των άρθρων 3 και 4 της Απόφασης- Πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ, όσες φορές εκλήθη το ΔΕΚ να προβεί στην ερμηνεία τους, δυνάμει προδικαστικών ερωτημάτων που του ετέθησαν, τα ερμήνευσε βάσει της αντίστοιχης ερμηνείας στην οποία προέβη στην περίπτωση του άρθρου 54 ΣΕΣΣ¹⁴⁰.

3. Η νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων ως προς τα ζητήματα που ανακύπτουν δυνάμει του άρθρου 54 ΣΕΣΣ.

Την ελληνική έννομη τάξη απασχόλησε εντόνως το ζήτημα της εφαρμογής της αρχής *ne bis in idem*, όπως προβλέπεται στο άρθρο 54 ΣΕΣΣ. Διχογνωμία επικράτησε τόσο στους κόλπους της θεωρίας όσο και στους κόλπους της νομολογίας. Υποστηρίχθηκε εντόνως τόσο ότι, δυνάμει του άρθρου 54 ΣΕΣΣ¹⁴¹, πρέπει να κηρύσσεται απαράδεκτη η εκ νέου άσκηση ποινικής δίωξης στην ημεδαπή, κατά του ίδιου προσώπου και για το ίδιο ιστορικό γεγονός για το οποίο έχει δικαστεί στην αλλοδαπή, όσο και ότι, δυνάμει του άρθρου 55 ΣΕΣΣ, η Ελλάδα δεν δεσμεύεται για ορισμένα εγκλήματα, τα οποία περιλαμβάνονται σε έναν ευρύ κατάλογο, και δύναται να ασκήσει εκ νέου ποινική δίωξη¹⁴². Σημειωτέον ότι ο ως άνω αναφερόμενος κατάλογος είναι εκτενέστερος και

¹⁴⁰. Βλ. όλως ενδεικτικώς, την υπόθεση του Gaetano Mantello, C-261/09, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 2010, σελ. 00000, υπόθεση Van Straaten, C-150/05, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 2006, σελ. I-9327. Βλ. και υπόθεση Vladimir Turansky, C-491/07, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 2008, σελ. I-11039, Vladimir Turansky, C-491/07, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 2008, σελ. I-11039, υπόθεση Giuseppe Francesco Gasparini, C-467/04, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 2006, σελ. I-09199, υπόθεση Leopold Henri Van Esbroeck, C-436/04, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 2006, σελ. I-02333, υπόθεση Jurgen Kretzinger, C-288/05, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 2007, σελ. I-06441, κλπ.

¹⁴¹. Βλ. ΑΠ 1426/ 1998, Υπερ. 1999, σελ. 320 επ., καθώς και τις παρατηρήσεις της Μ. Καϊάφα- Γκμπάντι επί της ως άνω αναφερόμενης αποφάσεως, Υπερ. 1999, σελ. 323 επ., Εφαθ 1574/ 1999, ΠοινΔικ 2000, σελ. 238 επ., ΠλημΑθ 687/ 2005, ΠοινΧρ 2005, σελ. 555 επ..

¹⁴². Η Ελλάδα, με το Τρίτο Άρθρο του Ν. 2514/ 1997, έχει προβεί σε δήλωση κατ' άρθρο 55 ΣΕΣΣ, ως ακολούθως: *“Η Ελληνική Δημοκρατία δηλώνει, κατ' εφαρμογή του άρθρου 55 της Σύμβασης Εφαρμογής Σένγκεν, ότι δεν δεσμεύεται από το άρθρο 54 της Σύμβασης στις ακόλουθες περιπτώσεις: 1. όταν τα πραγματικά περιστατικά, τα οποία αποτέλεσαν αντικείμενο της αλλοδαπής απόφασης, έλαβαν χώρα είτε εν όλω είτε εν μέρει στο έδαφος της Ελληνικής Επικράτειας. Η εξαίρεση αυτή δεν εφαρμόζεται, εάν τα πραγματικά αυτά περιστατικά έλαβαν εν μέρει χώρα στο έδαφος του Συμβαλλόμενου Μέρους που επέβαλε την καταδίκη. 2. όταν η αξιόποινη πράξη που αποτέλεσε αντικείμενο της αλλοδαπής απόφασης τελέστηκε από υπάλληλο του Ελληνικού Κράτους κατά παράβαση των καθηκόντων του. 3. όταν τα πραγματικά περιστατικά που αποτέλεσαν αντικείμενο της αλλοδαπής απόφασης στοιχειοθετούν τις ακόλουθες αξιόποινες πράξεις, οι*

περιλαμβάνει κατηγορίες εγκλημάτων οι οποίες δεν εμπίπτουν στη διάταξη του άρθρου 8 ΠΚ.

Από την πλευρά της νομολογίας, η διερεύνηση του όλου ζητήματος αντιμετώπισε πολλάκις αρκετές δυσχέρειες. Ιδιαίτερες δυσχέρειες εμφανίστηκαν σε υποθέσεις που άπτονταν του ζητήματος της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών ουσιών. Ειδικότερα, σωρεία αποφάσεων έκρινε ότι στην περίπτωση της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών ουσιών, στην ελληνική έννομη τάξη, ισχύει αναντίρρητα η επιφύλαξη που έχει εκφράσει η Ελλάδα, δυνάμει του άρθρου 55 ΣΕΣΣ, σε συνδυασμό και με το άρθρο 8 ΠΚ, και συνεπώς δεν υφίσταται δεδικασμένο, το οποίο να κωλύει την εκ νέου άσκηση ποινικής δίωξης στην ημεδαπή, ακόμη και εάν υφίσταται αμετάκλητη αλλοδαπή απόφαση¹⁴³. Πιο συγκεκριμένα, η ΑΠ 501/ 2002¹⁴⁴, έλαβε δεόντως υπόψη αφενός τη διάταξη του άρθρου 4 παρ. 1 του 7ου Πρωτοκόλλου της Σύμβασης για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, κατά την οποία "*Κανένας δεν μπορεί να διωχθεί ή καταδικασθεί ποινικά από τα δικαστήρια του ίδιου κράτους για μία παράβαση για την οποία ήδη αθωώθηκε ή καταδικάσθηκε με αμετάκλητη απόφαση σύμφωνα με το νόμο και την ποινική δικονομία του Κράτους αυτού*". Αφετέρου, ότι η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων που συγκροτήθηκε κατά το άρθρο 28 του Συμφώνου αρνήθηκε τη διεθνή εφαρμογή της παρ. 7 του άρθρου 14 του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων του ΟΗΕ διαπιστώνοντας ότι αυτό δεν

οποίες προβλέπονται από την ελληνική ποινική νομοθεσία: α) προσβολές του πολιτεύματος (αρ. 134-137Δ ΠΚ), β) προδοσία της χώρας (αρ. 138-152 ΠΚ), γ) εγκλήματα κατά πολιτικών σωμάτων και της Κυβέρνησης (αρ. 157-160 ΠΚ), δ) προσβολές κατά του Προέδρου της Δημοκρατίας (αρ. 168 ΠΚ), ε) εγκλήματα που ανάγονται στη στρατιωτική υπηρεσία και την υποχρέωση στράτευσης (αρ. 202-206 ΠΚ), στ) πειρατεία (αρ. 215 ΚΑΝΔ), ζ) εγκλήματα σχετικά με το νόμισμα (αρ. 207-215 ΚΠ), η) παράνομη διακίνηση ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών, θ) παράβαση της νομοθεσίας για την προστασία των αρχαιοτήτων και της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας,., 4. όταν πρόκειται για έγκλημα για το οποίο διεθνείς συμβάσεις υπογεγραμμένες και επικυρωμένες από το Ελληνικό Κράτος προβλέπουν την εφαρμογή των ελληνικών ποινικών νόμων.”.

¹⁴³. Βλ., όλως ενδεικτικώς, ΑΠ 501/ 2002, ΠοινΔικ 2002, σελ. 735 επ., ΑΠ 679/ 2009 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΤρΕφΚακΛαρ 91/2004 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

¹⁴⁴. Βλ. ΑΠ 501/ 2002, ΠοινΔικ 2002, σελ. 735 επ. Σύμφωνα με την άποψη ότι δεν παράγεται δεδικασμένο εξ αλλοδαπών ποινικών αποφάσεων εν σχέσει με τη διακίνηση ναρκωτικών είναι και ο Αν. Ζύγουρας σε Αν. Ζύγουρας, Το διεθνές σύμφωνο δια τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και η αρχή του δεδικασμένου, Υπερ. 1999, σελ. 487 επ. Αντίθετος, ωστόσο, είναι ο Γ. Συλικός σε Γ. Συλικός, Συμβολές στην εφαρμογή του Ποινικού Δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη 1997, σελ. 31 επ., ο οποίος μάλιστα επισημαίνει ότι: “...Επομένως η αρχή της “παγκοσμίου δικαιοσύνης ή επιμέλειας” πρέπει να λειτουργεί και να εφαρμόζεται στο σύστημα της έννομης τάξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως αρχή της “διεθνούς συνεργασίας, αλληλεγγύης και συνοχής”, η οποία καταδήλως και πασιδήλως προάγεται με τον σεβασμό των αλλοδαπών δικαστικών αποφάσεων.”.

απαγορεύει τις διπλές καταδίκες για το αυτό πραγματικό περιστατικό, παρά μόνο στην περίπτωση, που κάποιος δικάστηκε σε συγκεκριμένο κράτος, καθώς και στις επιφυλάξεις που είχε διατυπώσει βάσει του άρθρου 55 ΣΕΣΣ. Κατόπιν τούτων, απεφάνθη ότι, εν προκειμένω, δεν υφίστατο δεδικασμένο.

Περαιτέρω, η **ΑΠ 679/ 2009**¹⁴⁵, έκρινε ότι δεν εμποδίζεται, ποινική δίωξη στην ημεδαπή, από απόφαση αλλοδαπού ποινικού δικαστηρίου, καθώς και ότι εναπόκειται περαιτέρω στο νομοθέτη να θεσπίσει περισσότερο ή λιγότερο εκτεταμένη αναγνώριση των αλλοδαπών ποινικών αποφάσεων. Στην εν λόγω κρίση του ήχθη αφενός έπειτα από την επισκόπηση των άρθρων 8- 10 ΠΚ, αφετέρου από τη διάταξη του άρθρου 4 παρ. 1 του 7ου Πρωτοκόλλου της Σύμβασης για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών σε συνδυασμό με την παρ. 7 του άρθρου 14 του Διεθνούς Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων του ΟΗΕ και το άρθρο 55 ΣΕΣΣ.

Η αντιμετώπιση του όλου ζητήματος, εκ μέρους της νομολογίας, δεν ήταν ορθή, όπως ορθώς υποστηρίχθηκε στη θεωρία. Τούτο διότι, ιδίως στην περίπτωση της διακίνησης ναρκωτικών ουσιών, η Ελλάδα έχει προβεί σε υπέρβαση του πλαισίου των επιτρεπτών εξαιρέσεων που ορίζει το άρθρο 55 ΣΕΣΣ, γεγονός το οποίο δεν συνάδει με την προστασία ουσιωδών κρατικών συμφερόντων, αλλά με την επιβολή των ημεδαπών τιμωρητικών αντιλήψεων στα άλλα κράτη μέλη της ΕΕ, καθώς και του χώρου Σένγκεν¹⁴⁶. Περαιτέρω, η στάση της νομολογίας φαίνεται να μην λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι, μετά τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης του Άμστερνταμ, οι όποιες επιφυλάξεις έχουν διατυπωθεί δυνάμει του άρθρου 55 ΣΕΣΣ, έχουν απωλέσει την ισχύ τους. Τούτο διότι, όπως έχει εκτεθεί και ανωτέρω, στο Πρωτόκολλο Σένγκεν, το οποίο ενσωματώθηκε στη Συνθήκη του Άμστερνταμ, παρατίθεται ολόκληρο το ενσωματούμενο κεκτημένο Σένγκεν δίχως, ωστόσο, τις επιφυλάξεις που έχουν διατυπωθεί δυνάμει του άρθρου 55 ΣΕΣΣ, δεδομένου ότι η τυχόν ενσωμάτωση των επιφυλάξεων θα ματαίωνε εν

¹⁴⁵. Βλ. ΑΠ 679/ 2009, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

¹⁴⁶. Βλ. Ηλ. Αναγνωστόπουλος, *Ne bis in idem* στην Ευρωπαϊκή Ένωση μετά τη Συνθήκη της Λισαβώνας (Με αφορμή τις ΑΠ 679/ 2009 και 1568/ 2010) ΠοινΧρ 2010 σελ. 797, όπου επισημαίνει ότι πρόκειται, ειδικότερα “για ένα ιδιότυπο μείγμα εθνικού “επαρχιωτισμού”, που αντιμάχεται το πνεύμα του άρθρου 28 του Συντάγματος, και ενδοευρωπαϊκού νομικού “ιμπεριαλισμού”, το οποίο δεν συμβιβάζεται προς την ιδέα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και του αμοιβαίου σεβασμού των κρατών που συμμερίζονται τις αυτές θεμελιώδεις αρχές και αξίες.”.

μέρει τον βασικό σκοπό της Συνθήκης του Άμστερνταμ, ήτοι την επιτάχυνση της δημιουργίας ενός ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης.

Εν συνεχεία, χρήζει να επισημανθεί ότι, ακόμη και εάν υποτεθεί ότι οι επιφυλάξεις που έχουν διατυπωθεί από τα κράτη μέλη δεν απέβαλαν την ισχύ τους ήδη με την ενσωμάτωση του κεκτημένου Σένγκεν στη Συνθήκη του Άμστερνταμ, τούτο επήλθε, πλέον, με τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισαβόνας. Ειδικότερα, ενδεικτική της αλλαγής που επήλθε στους κόλπους της νομολογίας αποτελεί η **ΟΛΑΠ 1/ 2011**, η οποία απεφάνθη ότι: *"...Εξάλλου, η Σύμβαση για την εφαρμογή της Συμφωνίας Σένγκεν, που έχει συναφθεί μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ και έχει κυρωθεί στην Ελλάδα με τον Ν. 2514/1997, ορίζει στο άρθρο 54 ότι "όποιος δικάστηκε τελεσίδικα από ένα Συμβαλλόμενο Μέρος δεν μπορεί να διωχθεί από ένα άλλο Συμβαλλόμενο Μέρος για τα ίδια πραγματικά περιστατικά, υπό τον όρο όμως ότι, σε περίπτωση καταδίκης, η ποινή έχει εκτιθεί ή εκτίεται ή δεν μπορεί πλέον να εκτιθεί σύμφωνα με τους νόμους του Συμβαλλόμενου Μέρους που επέβαλε την καταδίκη". Η χώρα μας, ωστόσο, επικαλούμενη το άρθρο 55 της Συμβάσεως, το οποίο παρέχει τη δυνατότητα στα συμβαλλόμενα μέρη να διατυπώσουν δηλώσεις περί μη δεσμεύσεώς τους από το προηγούμενο άρθρο 54, διατύπωσε, με το άρθρο τέταρτο του κυρωτικού νόμου, τέτοιες επιφυλάξεις, αποκλείοντας, μεταξύ άλλων, την εφαρμογή του άρθρου 54, στα εγκλήματα παράνομης διακινήσεως ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών. Ακολούθησε όμως η σύμβαση της Λισσαβόνας, που υπογράφηκε στις 13-12-2007 και κυρώθηκε από την Ελλάδα με το Ν. 3671/2008 και ισχύει από 1-12-2009, οπότε κυρώθηκε από όλα τα συμβληθέντα Κράτη (με τελευταίο την Τσεχία), με την οποία τροποποιήθηκε η σύμβαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης). Στο άρθρο 6 § 1 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως αυτό αντικαταστάθηκε με τη Συνθήκη της Λισσαβόνας, ορίζεται ότι "Η Ένωση αναγνωρίζει τα δικαιώματα, τις ελευθερίες και τις αρχές που περιέχονται στο Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 7ης Δεκεμβρίου 2000, όπως προσαρμόστηκε στις 12 Δεκεμβρίου 2007, στο Στρασβούργο, ο οποίος έχει το ίδιο νομικό κύρος με τις Συνθήκες". Περαιτέρω ο Χάρτης στο άρθρο 50 ορίζει ότι: "Κανείς δεν διώκεται ούτε τιμωρείται ποινικά για αδίκημα για το οποίο έχει ήδη αθωωθεί ή καταδικασθεί εντός της Ένωσης με οριστική απόφαση ποινικού δικαστηρίου σύμφωνα με το νόμο".....Οι τυχόν γενόμενες δηλώσεις (επιφυλάξεις) των κρατών-μελών,*

κατ' εφαρμογή του άρθρου 55 της Συμβάσεως για την εφαρμογή της Συμφωνίας Σένγκεν, όπως η γενομένη από την Ελλάδα με το τέταρτο άρθρο του κυρωτικού της Συμβάσεως για την εφαρμογή της Συμφωνίας Σένγκεν Ν. 2514/1997, έπαυσαν να ισχύουν, διότι στο άρθρο 50 του Χάρτη της Συνθήκης της Λισσαβόνας δεν προβλέπονται δυνητικές εξαιρέσεις από τη διακρατική ισχύ της αρχής *ne bis in idem*, ανάλογες με αυτές που προβλέπει το άρθρο 55 της ΣΕΣΣ (Συμβάσεως Σένγκεν), ενόψει της αδιάσπικτης διατυπώσεως του άρθρου 50 του Χάρτη. Εξάλλου, κατά τη διάταξη του άρθρου 52 § 1 του Χάρτη "Κάθε περιορισμός στην άσκηση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που αναγνωρίζονται στο Χάρτη αυτόν πρέπει να προβλέπεται από το νόμο και να σέβεται το βασικό περιεχόμενο των εν λόγω δικαιωμάτων και ελευθεριών". Οι κατά την αληθή έννοια της διατάξεως αυτής (άρ. 52 § 1) του Χάρτη της Λισσαβόνας προβλεπόμενοι από το νόμο περιορισμοί πρέπει, όπως ρητά ορίζεται, "τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας ... να επιβάλλονται μόνον εφόσον είναι αναγκαίοι και ανταποκρίνονται πραγματικά σε στόχους γενικού ενδιαφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση". Η απόκλιση από τον κανόνα-θεμελιώδες δικαίωμα, η οποία διατυπώνεται στο άρθρο 8 ΠΚ, όσον αφορά την εξαίρεση από αυτόν της εμπορίας ναρκωτικών φαρμάκων, δεν είναι αναγκαία και δεν ανταποκρίνεται πραγματικά σε στόχους γενικού ενδιαφέροντος, διότι, ενόψει και της, κατά τα ουσιώδη, ταυτότητας των αξιών και του νομικού πολιτισμού των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, ο ποινικός κολασμός της εν λόγω πράξεως, σύμφωνα με τους ελληνικούς νόμους και τις ημέτερες αντιλήψεις, δεν μπορεί να αναχθεί σε στόχο αναγκαίο και γενικού ενδιαφέροντος, αναγνωριζόμενο από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Παρέπεται ότι μετά τη Συνθήκη της Λισσαβόνας η αρχή *ne bis in idem* έχει αποκτήσει διακρατική ισχύ στον χώρο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως."¹⁴⁷.

Εκ των προεκτεθέντων, δύναται να συνάγουμε ασφαλώς το συμπέρασμα ότι, μετά τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισσαβόνας, οι αλλοδαπές αποφάσεις κρατών μελών της Ένωσης παράγουν, πλέον, ανεπιφύλακτα δεδικασμένο στην ημεδαπή. Τουτοιοτρόπως υλοποιείται και ο χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, ο οποίος στους κόλπους της Συνθήκης της Λισσαβόνας αντιμετωπίζεται ως κεκτημένο, όχι

¹⁴⁷. Βλ. ΟΛΑΠ 1/ 2011, ΠοινΧρ. 2011, σελ. 500 επ. Παρεμφερείς είναι και η ΓνωμΕισΑρΠαγ. 1/2012, ΠοινΧρ 2012, σελ. 126 επ., καθώς και η Εφαθ 4703/ 2011 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

ως σκοπός προς επίτευξη¹⁴⁸, όπου η Ένωση σέβεται τόσο τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου¹⁴⁹ όσο και τα διαφορετικά νομικά συστήματα των κρατών μελών (άρθρο 67 παρ. 1 ΣΛΕΕ).

¹⁴⁸. Βλ. άρθρο 3 παρ.2 ΣΕΕ. Βλ. Δ. Ζημιανίτη, Νέες τάσεις της εντατικής δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις στον Ευρωπαϊκό χώρο Δικαιοσύνης, Ελευθερίας και Ασφάλειας, υπό το πρίσμα της Συνθήκης της Λισαβόνας. Αναζητώντας μια νέα συνισταμένη; ΠοινΧρ Ξ/2010 σελ.89, του ιδίου, Το Πρόγραμμα της Στοκχόλμης: Πολιτικές και προοπτικές του ευρωπαϊκού χώρου Δικαιοσύνης, Ελευθερίας και Ασφάλειας για το διάστημα 2010-2014, ΠοινΔικ 3/2010, σελ. 348 επ., Δ. Παπαγιάννη, Ο χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας, ΕΕΕυρΔ 3/2010, σελ. 345 επ., Τ. Παπαδοπούλου, Ο χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης με βάση τις διατάξεις της Συνθήκης της Λισαβόνας, ΕΕΕυρΔ 2/2010, σελ. 163 επ.

¹⁴⁹. Σημειωτέον ότι η Ένωση αναγνωρίζει στο Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 7ης Δεκεμβρίου 2000, όπως τροποποιήθηκε στις 12 Δεκεμβρίου 2007, ίδιο νομικό κύρος με τις Συνθήκες (άρθρο 6 παρ. 1 ΣΕΕ), καθώς και προσχωρεί στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (άρθρο 6 παρ. 2 ΣΕΕ).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η κατοχύρωση της αρχής *ne bis in idem* στο άρθρο 50 του Χάρτη.

I. Η κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων: Από την ΕΣΔΑ στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, κατέστη σαφές ότι η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δεν θα έπρεπε να αποτελεί αποκλειστικώς μέριμνα της Πολιτείας, μέσω της συνταγματικής προστασίας εκάστης χώρας, αλλά θα έπρεπε να διασφαλιστεί τόσο σε περιφερειακό όσο και σε οικουμενικό επίπεδο¹⁵⁰. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η έμπνευση του προγράμματος της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης περιλάμβανε ανάμεσα στα συστατικά του στοιχεία την αναγνώριση και τον σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, ενώ τα ανθρώπινα δικαιώματα συναπαρτίζουν το κλασσικό τετράπτυχο των αρχών ελευθερία, δημοκρατία, αρχή του κανόνα δικαίου, θεμελιώδεις ελευθερίες¹⁵¹. Θέτοντας, λοιπόν, ως στόχο την αναγνώριση και τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, το 1950, το Συμβούλιο της Ευρώπης ενσάρκωσε τη σύλληψη μιας ευρωπαϊκής ιδέας, εμπνευσμένης από την κοινή πολιτιστική κληρονομιά και την ιστορική παράδοση των κρατών, σε ένα θεσμικό πλαίσιο που εξέφραζε την ιδέα αυτή κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο, στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου¹⁵². Σε οικονομικό δε επίπεδο, η αναγνώριση και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών ενσαρκώνεται στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων

¹⁵⁰. Βλ. Ν. Φραγκάκης, Ανθρώπινα Δικαιώματα και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση. Από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΝοΒ 2002, Τόμος 50, Τεύχος 8, σελ. 91 επ., Γ. Παπαδημητρίου, Η συνάρθρωση της εθνικής, της διεθνούς και της ενωσιακής προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ευρώπη, ΝοΒ 2004, Τόμος 52, Τεύχος 7, σελ. 73 επ.

¹⁵¹. Όπως αυτές διακηρύσσονται στο Προοίμιο της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

¹⁵². Υπεγράφη στη Ρώμη, στις 4-11-1950. Στην Ελλάδα κυρώθηκε με το ΝΔ 53/ 1974, ΦΕΚ Α' 256/ 20-9-1974.

του Ανθρώπου¹⁵³, καθώς και στο Σύμφωνο του ΟΗΕ για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα¹⁵⁴.

Όπως ρητώς αναφέρεται και στο Προοίμιο της ΕΣΔΑ “...ο στόχος του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι η επίτευξη μεγαλύτερης ενότητας μεταξύ των μελών του και ένα από τα μέσα για την επίτευξη του σκοπού αυτού είναι η προάσπιση και η περαιτέρω ανάπτυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών.”¹⁵⁵. Κύριος στόχος του Συμβουλίου της Ευρώπης, τόσο με την ΕΣΔΑ όσο και με τα Πρόσθετα Πρωτόκολλα¹⁵⁶ που την συνοδεύουν, καθώς και με τον μηχανισμό δικαιοδοτικού ελέγχου εφαρμογής της¹⁵⁷, είναι να επιβάλλει την αρχή που διέπει τη Σύμβαση, ήτοι την ιδέα ότι οι ατομικές ελευθερίες είναι το θεμέλιο της δικαιοσύνης και της ειρήνης στον κόσμο. Τουτοιοτρόπως, το Συμβούλιο της Ευρώπης επιθυμεί να μετατρέψει την Ευρώπη σε μια περιοχή ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κατά τρόπο περισσότερο περιεκτικό και αποτελεσματικό από οπουδήποτε αλλού στον κόσμο¹⁵⁸. Ωστόσο, τροχοπέδη, με σημαντικές προεκτάσεις, στον ως άνω αναφερόμενο στόχο, αποτελεί το γεγονός ότι η ΕΣΔΑ δεν ενσωματώθηκε αυτουσίως σε καμία από τις Συνθήκες για την Ευρωπαϊκή Ένωση, με μοναδική εξαίρεση τη Συνθήκη της Λισαβόνας, η οποία ρητώς αναφέρει ότι η Ένωση προσχωρεί στην ΕΣΔΑ¹⁵⁹, καθώς και ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται στην ΕΣΔΑ, και όπως απορρέουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, αποτελούν μέρος των γενικών αρχών της Ένωσης¹⁶⁰.

¹⁵³. Υπεγράφη το 1948 από τα κράτη μέλη του ΟΗΕ.

¹⁵⁴. Υπεγράφη στη Νέα Υόρκη, στις 19-12-1966, και τέθηκε σε ισχύ το 1976. Στην Ελλάδα κυρώθηκε με τον Ν. 2462/ 1997. Βλ. Κ. Μαυριάς- Α. Παντελής, Συνταγματικά Κείμενα Ελληνικά και Ξένα, Σάκκουλας 1981.

¹⁵⁵. Βλ. Ν. Φραγκάκης, Ανθρώπινα Δικαιώματα και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση. Από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΝοΒ 2002, Τόμος 50, Τεύχος 8, σελ. 91 επ.

¹⁵⁶. Συνολικώς έχουν υιοθετηθεί Δεκατέσσερα Πρωτόκολλα, από τα οποία το 3^ο, το 5^ο, το 8^ο, το 11^ο, καθώς και το 14^ο τροποποιούν το ίδιο το κείμενο της Σύμβασης.

¹⁵⁷. Πρόκειται για το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Η Σύμβαση και η νομολογία του ΕΔΔΑ, που αποτυπώνει τη διαρκή προσαρμογή της στις νέες συνθήκες, αποτελούν τελικά την κοινή συνισταμένη της προστασίας που ισχύει στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο, παρά τις επιμέρους διαφοροποιήσεις που συναντώνται σε κάθε Πολιτεία. Βλ. Γ. Παπαδημητρίου, Η συνάρθρωση της εθνικής, της διεθνούς και της ενωσιακής προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ευρώπη, ΝοΒ 2004, Τόμος 52, Τεύχος 7, σελ. 73 επ.

¹⁵⁸. Βλ. Ε. Μίχας, Συστήματα προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων εκτός των τειχών, ΔτΑ 2000, σελ. 841 επ.

¹⁵⁹. Βλ. άρθρο 6 παρ. 2 ΣΕΕ.

¹⁶⁰. Βλ. άρθρο 6 παρ. 3 ΣΕΕ.

Εν αντιθέσει με το Συμβούλιο της Ευρώπης, το οποίο οικοδομούσε την ευρωπαϊκή δημόσια τάξη¹⁶¹, μέσω της σύνθεσης των δημοκρατικών αξιών και των αρχών που διασφαλίζουν τα θεμελιώδη δικαιώματα, με κύριες συνιστώσες το κράτος δικαίου, τη δημοκρατική κοινωνία, και τα δικαιώματα του ανθρώπου, στις αρχικές ιδρυτικές συνθήκες των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, δεν υπήρχε καμία μνεία για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Σημειωτέον ότι στις δεκαετίες του '50 και του '60 το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων απέρριπτε σωρηδόν τους ισχυρισμούς παραβίασεως ατομικών δικαιωμάτων, που υποβάλλονταν ενώπιόν Του¹⁶², με το σκεπτικό ότι οι ως άνω αναφερόμενοι ισχυρισμοί αφορούσαν ατομικά δικαιώματα, τα οποία κατοχυρώνουν τα Συντάγματα των κρατών μελών, ενώ σκοπός του Δικαστηρίου είναι να προστατεύει την ενότητα του κοινοτικού δικαίου¹⁶³. Το ΔΕΚ θεωρούσε ότι δεν ετίθετο καν ζήτημα ως προς την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων στους κόλπους του κοινοτικού δικαίου. Ωστόσο, λίγο αργότερα το ΔΕΚ¹⁶⁴, αντιλαμβανόμενο την ατέλεια των Συνθηκών στο πεδίο της προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων, διαμόρφωσε ένα σύστημα προστασίας τους, στηριζόμενο στις γενικές αρχές του δικαίου, για τη συναγωγή των οποίων εμπνεύσθηκε από τις συνταγματικές παραδόσεις που είναι κοινές στα κράτη μέλη.

¹⁶¹. Ως προς την ευρωπαϊκή δημόσια τάξη, βλ. Σ. Περράκης, Δικαιώματα του Ανθρώπου και Ευρωπαϊκή Δημόσια Τάξη. Σκέψεις πάνω στις διαστάσεις μιας αναδύομενης νομικής διαδρομής ανάμεσα στην πραγματικότητα και την ουτοπία (;), ΕΕΕυρΔ Ειδικό τεύχος 2001, σελ. 383 επ.

¹⁶². Βλ. Π. Δ. Δαγτόγλου, Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο Ι, Β' έκδοση αναθεωρημένη και συμπληρωμένη, Σάκκουλας 1985, σελ. 346.

¹⁶³. Βλ. όλως ενδεικτικώς, τις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις 36/ 59, 37/ 59 και 40/ 59, "PRASIDENT" κλπ κατά Ανώτατης Αρχής ΕΚΑΧ, 15-7-1960, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 1960, σελ. 00529.

¹⁶⁴. Βλ. Υπόθεση 26/ 69, Erich Stauder κατά της πόλης του Ulm- Sozialamt, 12-11-1969, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 1969, σελ. 00419. Ειδικότερα, στην ως άνω αναφερόμενη απόφαση το ΔΕΚ απεφάνθη ότι "...τα θεμελιώδη δικαιώματα του ατόμου συμπεριλαμβάνονται στις γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου, των οποίων την τήρηση διασφαλίζει το Δικαστήριο...". Στην υπόθεση 11/ 70 Internationale Handelsgesellschaft mbH κατά Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel, 17-12-1970, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 1970, σελ. 01125, το ΔΕΚ απεφάνθη ότι "...ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων συμπεριλαμβάνεται στις γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου που προστατεύονται από το Δικαστήριο αυτό. Η προστασία τέτοιων δικαιωμάτων, ενώ ερείδεται στις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, πρέπει να διασφαλίζεται και στο πλαίσιο της δομής και των στόχων της Κοινοότητας...", ενώ τέσσερα χρόνια αργότερα το ΔΕΚ απεφάνθη ότι "...διεθνή συμβατικά κείμενα σχετικά με την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα οποία τα κράτη μέλη έχουν συνεργαστεί ή στα οποία έχουν συμβληθεί, μπορούν να παρέχουν κατευθύνσεις οι οποίες θα πρέπει να ακολουθούνται στα πλαίσια του κοινοτικού δικαίου..".

Το 1977¹⁶⁵, καθώς και το 1978¹⁶⁶, τα πολιτικά όργανα της Κοινότητας διακήρυξαν τη θέλησή τους να προστατεύσουν τα ατομικά δικαιώματα στο πλαίσιο του κοινοτικού δικαίου. Ωστόσο, παρότι τα ως άνω αναφερόμενα έγγραφα της διακήρυξης διαδηλώνουν με σαφήνεια ότι ο σεβασμός και η προστασία των ατομικών δικαιωμάτων αποτελούν μια γενική αρχή του δικαίου, κοινή στις συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών και συνεπώς σημαντική για το κοινοτικό δίκαιο, δεν συμπεριλήφθησαν στο κείμενο των συνθηκών¹⁶⁷. Όπως έχει ήδη επισημανθεί οι Συνθήκες των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων δεν παρείχαν αυτοτελή και αυτόνομη προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενώ, παρότι το ΔΕΚ άρχισε να διαμορφώνει σχετική νομολογία, η οποία εμπλουτιζόταν με την πάροδο του χρόνου, η προστασία παρέμεινε εν πολλοίς αποσπασματική¹⁶⁸. Η μετεξέλιξη, όμως, της Ευρωπαϊκής Ένωσης από αμιγώς οικονομική σε πολιτική ένωση και η προώθηση της ευρωπαϊκής ενοποίησης, στα χρόνια που ακολούθησαν, συνετέλεσαν στην αναζήτηση ενός αυτοτελούς και πλήρους συστήματος προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στους κόλπους της ενωσιακής έννομης τάξης.

Μια πρώτη απόπειρα, για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, έγινε στη Συνθήκη του Μάαστριχτ, ενώ στη Συνθήκη του Άμστερνταμ παρέχεται, για πρώτη φορά, απευθείας προστασία συγκεκριμένων δικαιωμάτων. Η κοινοτικοποίηση πολιτικών, φερειπείν για το άσυλο και τη μετανάστευση, επεκτείνει τη δικαιοδοσία του ΔΕΚ, προσφέροντας παράλληλη έννομη προστασία σε ένα σημαντικό αριθμό μη κοινοτικών υπηκόων, ευαίσθητων στις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων¹⁶⁹. Ωστόσο, ούτε στη Συνθήκη του Άμστερνταμ, ούτε στη Συνθήκη της Νίκαιας, που ακολούθησε τρία χρόνια αργότερα, κρίθηκε αναγκαία η προσχώρηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην ΕΣΔΑ, γεγονός που θα επέφερε σημαντική και ευπρόσδεκτη πρόοδο στον τομέα της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι Ευρωπαίοι πολίτες εξακολουθούσαν να βρίσκονται σε

¹⁶⁵. Κοινή διακήρυξη των προέδρων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής, στις 5 Απριλίου 1977. Βλ. Δελτίο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων 3/ 1977, σελ. 5.

¹⁶⁶. Στην Κοπεγχάγη, στις 7- 8 Απριλίου, οι αρχηγόι κρατών και των κυβερνήσεων των κρατών μελών υιοθέτησαν την διακήρυξη της 5^{ης} Απριλίου 1977. Βλ. Δελτίο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων 3/ 1978, σελ. 5.

¹⁶⁷. Βλ. Π. Δ. Δαγτόγλου, Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο Ι, Β' έκδοση αναθεωρημένη και συμπληρωμένη, Σάκκουλας 1985, σελ. 348.

¹⁶⁸. Βλ. Γ. Παπαδημητρίου, Η συνάρθρωση της εθνικής, της διεθνούς και της ενωσιακής προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ευρώπη, ΝοΒ 2004, Τόμος 52, Τεύχος 7, σελ. 73 επ.

¹⁶⁹. Βλ. Ν. Φραγκάκης, Ανθρώπινα Δικαιώματα και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση. Από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΝοΒ 2002, Τόμος 50, Τεύχος 8, σελ. 91 επ.

μειονεκτική θέση, εκ του ότι δεν μπορούσαν να προσφεύγουν, κατά την άσκηση των δικαιωμάτων τους, σε ένα ενιαίο, περιεκτικό και συνεκτικό κείμενο¹⁷⁰. Την ανάγκη αυτή, η οποία θα εξισορροπούσε την κατάσταση, ήρθε να καλύψει ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, που αποτελεί το επόμενο σημαντικό βήμα για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στους κόλπους της ενωσιακής έννομης τάξης.

II. Η κατοχύρωση της αρχής *ne bis in idem* στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Μετά τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, και ενώ τα κράτη μέλη έπαψαν να εξετάζουν την προσχώρηση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στην ΕΣΔΑ, θεώρησαν ως επιτακτική ανάγκη να καλύψουν το έλλειμμα της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, τα οποία η νομολογία του ΔΕΚ καθιέρωσε, υπό τον τίτλο των γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου, ως άξια σεβασμού από τα κοινοτικά όργανα και από τα κράτη μέλη στο πλαίσιο της κοινοτικής έννομης τάξης¹⁷¹. Με απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στην Κολωνία, τέθηκε σε κίνηση η διαδικασία σύνταξης ενός Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁷². Το Συμβούλιο Κορυφής αποφάσισε ότι υπήρχε η ανάγκη, στο παρόν στάδιο ανάπτυξης της Ένωσης να θεσπισθεί ένας τέτοιος

¹⁷⁰. Βλ. Γ. Παπαδημητρίου, Η συνάρθρωση της εθνικής, της διεθνούς και της ενωσιακής προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ευρώπη, ΝοΒ 2004, Τόμος 52, Τεύχος 7, σελ. 73 επ.

¹⁷¹. Βλ. Π. Στάγκος, Η δικαστική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην κοινοτική έννομη τάξη. Η σχέση της με τη συνταγματική εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Σάκκουλας 2004, σελ. 475 επ.

¹⁷². Κολωνία, 3- 4 Ιουνίου 1999. Στα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, μεταξύ άλλων τονίστηκε ότι: *“...η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων αποτελεί ιδρυτική αρχή της Ένωσης και απαραίτητη προϋπόθεση της νομιμότητάς της...Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο πιστεύει ότι στο εξελικτικό στάδιο που βρίσκεται πλέον η Ένωση, τα θεμελιώδη δικαιώματα που ισχύουν στο επίπεδο της Ένωσης θα πρέπει να συγκεντρωθούν σ’ ένα Χάρτη, καθιστάμενα έτσι πιο ορατά. Για τον σκοπό αυτό το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εξέδωσε την απόφαση που επισυνάπτεται ως Παράρτημα IV...”*. Η Απόφαση διευκρινίζει περαιτέρω ότι *“...Κατά το παρόν στάδιο ανάπτυξης της Ένωσης πρέπει να καταρτισθεί ένας Χάρτης των δικαιωμάτων αυτών προκειμένου να καταστεί σαφής η προεξέχουσα σημασία και το εύρος τους στους πολίτες της Ένωσης...Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θα προτείνει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στην Επιτροπή να διακηρύξουν πανηγυρικά, από κοινού με το Συμβούλιο, ένα Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης...Στη συνέχεια πρέπει να εξεταστεί εάν και ενδεχομένως κατά ποιό τρόπο θα έδει να ενσωματωθεί ο Χάρτης στη Συνθήκη...”*. Βλ. Γ. Παπαδημητρίου, Δεσμευτική ισχύς του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, ΕΕΕυρΔ 2/ 2002, σελ. 213 επ.

Χάρτης, έτσι ώστε να αποτυπωθεί σε ένα νομοθετικό κείμενο ότι είχε ήδη επιβεβαιώσει και διαμορφώσει η νομολογία του ΔΕΚ¹⁷³.

Ο Χάρτης εκπονήθηκε από ένα ιδιόμορφο σώμα, τη Συνέλευση, η οποία είχε ευρύτερη, καθώς και πιο ανοιχτή σύνθεση από αυτή μιας τυπικής διακυβερνητικής διάσκεψης. Η Συνέλευση αποτελείτο από εκπροσώπους των αρχηγών κρατών και Κυβερνήσεων, των Εθνικών Κοινοβουλίων και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Σημειωτέον ότι από τη Σύνοδο Κορυφής της Κολωνίας του 1999, είχε αφεθεί ανοικτό το ζήτημα της ισχύς του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, ενώ η εντολή προς τη Συνέλευση προέβλεπε είτε να αποκτήσει δεσμευτικό χαρακτήρα είτε να υιοθετηθεί απλώς ως διακήρυξη¹⁷⁴. Η διαδικασία ενώπιον της Συνέλευσης ήταν δημόσια, και το σύνολο των προπαρασκευαστικών εργασιών ήταν διαθέσιμο στο διαδίκτυο. Στη Διακυβερνητική Διάσκεψη της Νίκαιας¹⁷⁵, του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής, ο Χάρτης υιοθετήθηκε ως διακήρυξη, ήτοι ως κείμενο πολιτικού και ιδεολογικού χαρακτήρα, δεδομένου ότι επικράτησε η άποψη ότι δεν είχαν ακόμη ωριμάσει οι συνθήκες για να προσλάβει δεσμευτική ισχύ¹⁷⁶. Ωστόσο, τρεις ημέρες αργότερα, στα Συμπεράσματα της Συνόδου Κορυφής συμπεριλήφθηκε προς επανεξέταση η αναβάθμιση του Χάρτη σε δεσμευτικό κείμενο, στην ημερήσια διάταξη της επόμενης Διακυβερνητικής¹⁷⁷.

¹⁷³. Βλ. Ν. Φραγκάκης, Ανθρώπινα Δικαιώματα και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση. Από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΝοΒ 2002, Τόμος 50, Τεύχος 8, σελ. 91 επ.

¹⁷⁴. Βλ. Γ. Παπαδημητρίου, Δεσμευτική ισχύς του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, ΕΕΕυρΔ 2/ 2002, σελ. 213 επ.

¹⁷⁵. Έγινε στη Νίκαια στις 7- 9 Δεκεμβρίου 2000.

¹⁷⁶. Βλ. Ν. Φραγκάκης, Ανθρώπινα Δικαιώματα και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση. Από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΝοΒ 2002, Τόμος 50, Τεύχος 8, σελ. 91 επ., Γ. Παπαδημητρίου, Δεσμευτική ισχύς του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, ΕΕΕυρΔ 2/ 2002, σελ. 213 επ., Γ. Παπαδημητρίου, Η συνάρθρωση της εθνικής, της διεθνούς και της ενωσιακής προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ευρώπη, ΝοΒ 2004, Τόμος 52, Τεύχος 7, σελ. 73 επ., Π. Στάγκος, Η δικαστική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην κοινοτική έννομη τάξη. Η σχέση της με τη συνταγματική εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Σάκκουλας 2004, σελ. 475 επ.

¹⁷⁷. Στα Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Νίκαιας τονίζεται ότι “...Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εκφράζει την ικανοποίησή του για την από κοινού διακήρυξη, από το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Επιτροπή, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων που συγκεντρώνει στο ίδιο κείμενο τα ατομικά, πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα καθώς και τα δικαιώματα της κοινωνίας των πολιτών, τα οποία έως σήμερα ήταν διατυπωμένα σε διάφορες πηγές, διεθνείς, ευρωπαϊκές και εθνικές. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επιθυμεί να τύχει ο Χάρτης της ευρύτερης δυνατής διάδοσης στους πολίτες της Ένωσης. Σύμφωνα με τα συμπεράσματα της Κολωνίας, το ζήτημα της εμπέλειας του Χάρτη θα εξεταστεί αργότερα...”. Περαιτέρω τονίζεται ότι “...το καθεστώς του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της

Ο Χάρτης¹⁷⁸ προστατεύει, κατ' αρχήν, θεμελιώδη δικαιώματα που ανήκουν στις τρεις παραδοσιακές κατηγορίες, ήτοι ατομικά, πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα¹⁷⁹. Ωστόσο η καινοτομία του συνίσταται στο ότι κατατάσσει, τα δικαιώματα που εγγυάται σε έξι νέες διακριτές θεματικές ενότητες¹⁸⁰. Οι ως άνω αναφερόμενες θεματικές ενότητες αντιστοιχούν σε έξι θεμελιώδεις αρχές, οι οποίες συνιστούν βάρη του ευρωπαϊκού θεσμικού πολιτισμού. Βασικό στόχο του Χάρτη αποτελεί η προστασία του ανθρώπου σε όλες τις βασικές εκφάνσεις της ζωής του. Φορέας των δικαιωμάτων είναι κάθε πρόσωπο που ζει και εργάζεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς και κάθε πολίτης μέλος της, ενώ αποδέκτης των επιταγών του είναι, κατ' αρχήν, τα Όργανα και οι Οργανισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και τα εθνικά όργανα όταν εφαρμόζουν, εντός της αρμοδιότητάς τους, κανόνες του κοινοτικού δικαίου¹⁸¹. Εν κατακλείδι, χρίζει να επισημανθεί ότι ενώ ο Χάρτης, κατά την υιοθέτησή του, δεν είχε δεσμευτική ισχύ, ωστόσο, λίγους μήνες μετά τη διακήρυξή του, αναπτύσσει κανονιστική λειτουργία στην καθημερινή ζωή της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁸². Τα κοινοτικά όργανα επικαλούνται, σχεδόν

Ευρωπαϊκής Ένωσης, που διακηρύχθηκε στην Νίκαια, σύμφωνα με τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Κολωνίας...". Βλ. Γ. Παπαδημητρίου, *Δεσμευτική ισχύς του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων*, ΕΕΕυρΔ 2/ 2002, σελ. 213 επ.

¹⁷⁸. Βλ. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης με το κείμενο του Χάρτη :ΕΕφ, C2000, Νο 364 της 18-12-2000, σελ. 1- 22.

¹⁷⁹. Σημειωτέον ότι προνομιακή πηγή έμπνευσης του Χάρτη αποτέλεσε η ΕΣΔΑ, ιδίως όσον αφορά την προστασία των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων. Ωστόσο ο Χάρτης κατοχυρώνει και μια σειρά κοινωνικών δικαιωμάτων, ενώ υπό την ενότητα με τον τίτλο "αλληλεγγύη", θεσπίζει ένα ευρύ φάσμα πολιτικών δικαιωμάτων για τους πολίτες των Κρατών- Μελών. Έχοντας ως στόχο να μην θέσει σε δοκιμασία τις σχέσεις με τα εθνικά Σύνταγματα, ο Χάρτης αναγνωρίζει και τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των Κρατών- Μελών. Βλ. Γ. Παπαδημητρίου, *Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων*. Σταθμός στη θεσμική ωρίμανση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Εκδόσεις Παπαζήση, 2001, σελ. 22, Ηλ. Καστανάς, *Η μεγάλη Ευρώπη των 44 και η Ενωμένη Ευρώπη των 15: θεσμικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις μιας δύσκολης εναρμόνισης*, Το Σύνταγμα, Τεύχος 6/ 2001, Χ. Ροζάκης, *Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πλέγμα της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην Ευρώπη*, ΕΕΕυρΔ Ειδικό τεύχος 2001, Αφιέρωμα στον Κρατερό Ιωάννου, σελ. 430 επ., Ξεν. Κοντιάδης/ Γ. Αμίτσης, *Η εφαρμογή του Κοινοτικού Χάρτη των Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων στο ελληνικό κοινωνικό δίκαιο*, ΔτΑ 1/ 1999, σελ. 49 επ.

¹⁸⁰. Πρόκειται για την αξιοπρέπεια (αρ. 1- 5), την ελευθερία (αρ. 6- 19), την ισότητα (αρ. 20- 26), την αλληλεγγύη (αρ. 27- 28), τη δημοκρατία (αρ. 39- 46), και τη δικαιοσύνη (αρ. 47- 50).

¹⁸¹. Βλ. άρθρο 51 παρ. 1 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

¹⁸². Σε τούτο συνέβαλε και το κείμενο που εξεδόθη από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Δεκέμβριο του 2000, υπό τον τίτλο "Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Επεξηγήσεις σχετικά με το πλήρες κείμενο του Χάρτη". Βλ. Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, "Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Επεξηγήσεις σχετικά με το πλήρες κείμενο του Χάρτη", Δεκέμβριος 2000, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2001.

σε καθημερινή βάση, τον Χάρτη, γεγονός το οποίο συμβάλλει στη διάδοσή του στο κοινοτικό γίγνεσθαι, καθώς και στη διείσδυσή του στην ενωσιακή έννομη τάξη.

Στο κεφάλαιο VI του Χάρτη, υπό τον τίτλο “Δικαιοσύνη”, και ειδικότερα στο άρθρο 50, κατοχυρώνεται η αρχή *ne bis in idem*. Όπως ρητώς αναφέρεται, κανείς δεν διώκεται ούτε τιμωρείται ποινικά για αδίκημα για το οποίο έχει ήδη αθωωθεί ή καταδικαστεί εντός της Ένωσης με οριστική απόφαση ποινικού δικαστηρίου σύμφωνα με το νόμο¹⁸³. Ως εκ τούτου διακηρύσσεται ρητώς ότι είναι αναφαίρετο δικαίωμα του ατόμου να μη δικάζεται ή να μην τιμωρείται ποινικά δύο φορές για την ίδια αξιόποινη πράξη.

Η αρχή του δεδικασμένου εφαρμοζόταν ανέκαθεν στους κόλπους του κοινοτικού δικαίου¹⁸⁴. Σχετικά διευκρινίζεται ότι ο κανόνας της μη σώρευσης αφορά τη σώρευση δύο κυρώσεων της αυτής φύσεως, εν προκειμένω ποινικών. Η αρχή του δεδικασμένου, δυνάμει του άρθρου 50 του Χάρτη, δεν ισχύει μόνο εντός της δικαιοδοσίας ενός και του αυτού κράτους, αλλά επίσης μεταξύ των δικαιοδοσιών διαφόρων κρατών μελών. Η υπό κρίση ρύθμιση βρίσκεται σε απόλυτη σύμπτωση με το κεκτημένο του δικαίου της Ένωσης, όπως αυτό εξειδικεύεται ιδίως στα άρθρα 54 έως και 58 της Σύμβασης για την Εφαρμογή της Συμφωνίας του Σένγκεν.

¹⁸³. Η διατύπωση του υπό κρίση άρθρου παραπέμπει στη διατύπωση του άρθρου 4 του 7ου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, η οποία έχει ως εξής: “ 1. Κανείς δεν μπορεί να διωχθεί ή να καταδικαστεί ποινικά από τα δικαστήρια του ίδιου κράτους, για μια παράβαση για την οποία ήδη αθώθηκε ή καταδικάστηκε, με αμετάκλητη απόφαση, σύμφωνα με τον νόμο και την ποινική δικονομία του κράτους αυτού. 2. Οι διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου δεν εμποδίζουν την επανάληψη της διαδικασίας, σύμφωνα με τον νόμο και την ποινική δικονομία του κράτους για το οποίο πρόκειται, εάν υπάρχουν αποδείξεις ή νέα ή μεταγενέστερα της απόφασης γεγονότα, ή υπήρξε θεμελιώδες σφάλμα της προηγούμενης διαδικασίας που θα μπορούσαν να επηρεάσουν το αποτέλεσμα της υπόθεσης. 3. Καμία παρέκκλιση από αυτό το άρθρο δεν επιτρέπεται με βάση το άρθρο 15 της Σύμβασης.”. Βλ. Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, “Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Επεξηγήσεις σχετικά με το πλήρες κείμενο του Χάρτη”, Δεκέμβριος 2000, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2001.

¹⁸⁴. Βλ., όλως ενδεικτικώς, υπόθεση Gutmann κατά Επιτροπής, C- 18/1965 και C- 35/ 1965, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 1966, σελ. 150 επ., συνεκδικαζόμενες υποθέσεις Limburgse Vinyl Maatschappij κατά Επιτροπής, T- 350/ 1994 και άλλες, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου II- 931.

III. Η αρχή *ne bis in idem* στο άρθρο 50 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Από τη Διακυβερνητική Διάσκεψη της Νίκαιας στη Συνθήκη της Λισσαβόνας.

Όπως έχει ήδη επισημανθεί, ο Χάρτης, κατά την υιοθέτησή του, δεν αποτέλεσε αναπόσπαστο μέρος των Συνθηκών, παρά ένα ξεχωριστό αυτοτελές κείμενο, δίχως δεσμευτική ισχύ. Ο Χάρτης υπήρξε πρωτοποριακός ως προς το ουσιαστικό περιεχόμενό του, δεδομένου ότι, για πρώτη φορά, κατοχυρώνονται σε κοινοτικό επίπεδο, σε ενιαίο κείμενο, ατομικά δικαιώματα και ελευθερίες, κοινωνικά δικαιώματα και κοινωνικές εγγυήσεις, καθώς και πολιτικά δικαιώματα¹⁸⁵. Μια πρώτη απόπειρα ενσωμάτωσης του Χάρτη έγινε στο κείμενο της Ευρωπαϊκής Συνταγματικής Συνθήκης¹⁸⁶.

Στο Σχέδιο Συντάγματος για την Ευρωπαϊκή Ένωση δεν είχε συμπεριληφθεί ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως είχε διατυπωθεί από τη Συνέλευση που συνέταξε τον Χάρτη και είχε διακηρυχθεί πανηγυρικός στη Νίκαια. Η Συνταγματική Συνέλευση επέφερε ορισμένες αλλαγές και τροποποιήσεις στο κείμενο του Χάρτη, οι οποίες αφορούσαν, ιδίως, το Προοίμιο και τον Τίτλο VII, όπου εμπεριέχονται οι γενικές διατάξεις που διέπουν την ερμηνεία και την εφαρμογή του Χάρτη. Οι ως άνω αναφερόμενες αλλαγές, οι οποίες χαρακτηρίστηκαν από τη Συντακτική Συνέλευση ως “συντακτικές προσαρμογές”¹⁸⁷, συνιστούν, ως επί το πλείστον, ουσιώδεις τροποποιήσεις του Χάρτη¹⁸⁸. Ειδικότερα, ουσιώδη μεταβολή επήλθε τόσο στο άρθρο 51 του Χάρτη, στο οποίο επήλθαν μεταβολές στις παραγράφους 1 και 2,

¹⁸⁵. Βλ., όλως ενδεικτικώς, Τζ. Ηλιοπούλου- Στράγγα, Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης: από τη Νίκαια στη Λισσαβόνα, Ευρωπαϊών Πολιτεία, τεύχος 1/ 2008, σελ. 91 επ.

¹⁸⁶. Συνθήκη για τη Θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης της 29-10-2004, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, C 310, 16-12-2004, σελ. 1 έως 474. Βλ., όλως ενδεικτικώς, Μ. Καϊάφα- Γκμπάντι, Το σχέδιο του Ευρωπαϊκού Συντάγματος και οι προκλήσεις για το ποινικό δίκαιο στο ξεκίνημα του 21ου αιώνα, ΠοινΔικ 2004, σελ. 570 επ., Α. Ψαρούδα- Μπενάκη, Προς ένα “Ευρωπαϊκό” Ποινικό Δίκαιο; Σκέψεις με αφορμή το Σχέδιο Συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης, ΠοινΧρ. ΝΓ’, σελ. 961 επ.

¹⁸⁷. Οι συντακτικές προσαρμογές οδήγησαν στην έκδοση “Επικαιροποιημένων Επεξηγήσεων στο πλήρες κείμενο του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε”. Βλ. Συνθήκη για τη Θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης της 29-10-2004, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, C 310, 16-12-2004, σελ. 1 έως 474.

¹⁸⁸. Βλ. όλως ενδεικτικώς, Τζ. Ηλιοπούλου- Στράγγα, Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης: από τη Νίκαια στη Λισσαβόνα, Ευρωπαϊών Πολιτεία, τεύχος 1/ 2008, σελ. 91 επ.

όσο και στο άρθρο 52, στο οποίο προστέθηκαν οι παράγραφοι 4, 6 και 7, ενώ ουσιώδεις προσθήκες έγιναν και στο Προοίμιο, καθώς και στο άρθρο 52 παρ. 5 του Χάρτη.

Από τις ως άνω, ενδεικτικώς αναφερόμενες, μεταβολές ιδιαίτερος σημαντική θεωρείται η διαφοροποίηση που επήλθε στο άρθρο 52 παρ. 5 του Χάρτη, όπου ρητώς αναφέρεται ότι οι διατάξεις του Χάρτη που περιέχουν αρχές δύναται να εφαρμόζονται με νομοθετικές και εκτελεστικές πράξεις των θεσμικών και λοιπών οργάνων και οργανισμών της Ένωσης και με πράξεις των κρατών μελών, όταν εφαρμόζουν το Δίκαιο της Ένωσης κατά την ενάσκηση των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους. Η επίκληση των υπό κρίση διατάξεων ενώπιον δικαστηρίου είναι παραδεκτή μόνο για την ερμηνεία των εν λόγω πράξεων και τον έλεγχο της νομιμότητάς τους. Η υπό κρίση διάταξη, καθώς και η προσθήκη στο Προοίμιο μιας ερμηνευτικής ρήτρας, δυνάμει της οποίας ο Χάρτης θα ερμηνεύεται από τα Δικαστήρια της Ένωσης και των κρατών μελών, λαμβανομένων δεόντως υπόψη των Επεξηγήσεων που καταρτίστηκαν, υπήρξε προϊόν συμβιβασμού έναντι των κρατών μελών, τα οποία αντιτίθεντο στην ιδέα της ενσωμάτωσης του Χάρτη στην Ευρωπαϊκή Συντακτική Συνθήκη. Επιπροσθέτως, προϊόν συμβιβασμού υπήρξε και η προσθήκη της παραγράφου 7 στο άρθρο 52, όπου προβλέπεται ότι τα Δικαστήρια της Ένωσης και των κρατών μελών λαμβάνουν δεόντως υπόψη τις Επεξηγήσεις, οι οποίες έχουν εκπονηθεί έχοντας ως στόχο την παροχή κατευθύνσεων για την ερμηνεία του Χάρτη.

Ο Χάρτης, όπως τροποποιήθηκε και διαμορφώθηκε από τη Συντακτική Συνέλευση, έγινε αποδεκτός ως Μέρος II της Συνθήκης για ένα Ευρωπαϊκό Σύνταγμα. Ωστόσο, το φιλόδοξο σχέδιο της Συνθήκης για τη Θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης της 29-10-2004 προσέκρουσε στο αρνητικό αποτέλεσμα των δημοψηφισμάτων που διεξήχθησαν στη Γαλλία τον Μάιο του 2005, καθώς και στην Ολλανδία τον Ιούνιο του 2005, και δεν τέθηκε σε ισχύ¹⁸⁹. Η Συνθήκη της Λισσαβόνας “για την τροποποίηση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης περί της ιδρύσεως της

¹⁸⁹. Σημειωτέον ότι η Ελλάδα, με τον νόμο 3341 της 18-5-2005, κύρωσε τη Συνθήκη για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης (ΦΕΚ Α 115/ 2005). Βλ., όλως ενδεικτικώς, Ελ. Δημητροπούλου, Η δικαστική προστασία των ιδιωτών στο κοινοτικό δικαιοδοτικό σύστημα, ΑρχΝ 2008, σελ. 133 επ., Ηλ. Αναγνωστόπουλος, Ne bis in idem στην Ευρωπαϊκή Ένωση μετά τη Συνθήκη της Λισσαβόνας (Με αφορμή τις ΑΠ 679/ 2009 και 1568/ 2010), ΠοινΧρ Ξ, σελ. 796 επ.

Ευρωπαϊκής Κοινότητας”¹⁹⁰, διαδέχθηκε το ως άνω αναφερόμενο φιλόδοξο σχέδιο. Ο Χάρτης¹⁹¹ δεν ενσωματώθηκε στο κείμενο της Συνθήκης, εν αντιθέσει εξακολουθεί να αποτελεί ένα αυτοτελές κείμενο, το οποίο ετέθη σε ισχύ συγχρόνως προς τη Συνθήκη της Λισσαβόνας. Ωστόσο, με τη Συνθήκη της Λισσαβόνας ο Χάρτης, δυνάμει του άρθρου 6 παρ. 1 ΣΕΕ, απέκτησε νομικά δεσμευτική ισχύ, καθώς και το ίδιο νομικό κύρος με τις Συνθήκες. Εν τούτοις, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Πολωνία δεν δεσμεύονται από τον Χάρτη, δυνάμει του Πρωτοκόλλου υπ’ αριθμ. 30 των Συνθηκών, ενώ την εξαίρεσή της έχει εξασφαλίσει και η Τσεχία. Αποδέκτες του Χάρτη είναι τα θεσμικά και λοιπά όργανα της Ένωσης, καθώς και τα κράτη μέλη, εφόσον εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης.

Με τη Συνθήκη της Λισσαβόνας καταργείται η δομή των πυλώνων και δημιουργείται ένα ενιαίο θεσμικό πλαίσιο για την Ευρωπαϊκή Ένωση, το οποίο υπάγεται στο σύνολό του στην επονομαζόμενη κοινοτική μέθοδο¹⁹². Ο χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης (ΧΕΑΔ) οριοθετείται στον Τίτλο V (άρθρα 67-89) της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), και χωρίζεται σε πέντε επιμέρους κεφάλαια. Ήτοι: Στο Κεφάλαιο 1 που φέρει τον τίτλο Γενικές Διατάξεις (άρθρα 67-76), στο Κεφάλαιο 2 που φέρει τον τίτλο Πολιτικές σχετικά με τους ελέγχους στα σύνορα, το Άσυλο και τη Μετανάστευση (άρθρα 77-80), στο Κεφάλαιο 3 που φέρει τον τίτλο Δικαστική Συνεργασία σε Αστικές Υποθέσεις (άρθρο 81), στο Κεφάλαιο 4 που φέρει τον τίτλο Δικαστική Συνεργασία σε Ποινικές Υποθέσεις (άρθρα 82-86) και στο

¹⁹⁰. Υπεγράφη στη Λισαβόνα στις 13-12-2007, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, C 306 της 17-12-2007, καθώς και Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2010. Η ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και των Πρωτοκόλλων και Παραρτημάτων είναι στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, C 115 της 9-5-2008. Η Ελλάδα κύρωσε την Συνθήκη της Λισαβόνας με τον Ν. 3671/ 2008 (ΦΕΚ Α 129/ 3-7-2008). Η Συνθήκη της Λισαβόνας ετέθη σε ισχύ στις 1-12-2009. Βλ. Β. Χριστιανός, Η Συνθήκη της Λισαβόνας και οι νέοι κανόνες λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΝοΒ 2009, σελ. 818 επ.

¹⁹¹. Ο Χάρτης διακηρύχθηκε ξανά στις 14-12-2007, ούτως ώστε να προσαρμοστεί στα δεδομένα της Συνθήκης της Λισαβόνας (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης C 303/ 2007), ενώ η τελευταία κωδικοποίησή του εξεδόθη τον Μάρτιο του 2010 (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης C 83/ 2010, καθώς και Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2010).

¹⁹². Βλ. άρθρο 294 ΣΛΕΕ (πρώην άρθρο 251 ΣυνθΕΚ). Ως προς την κοινοτική μέθοδο, βλ. όλως, ενδεικτικώς, Jean Pradel, Γνωμοδότηση σχετικά με την επιβολή κυρώσεων ποινικού χαρακτήρα για παραβίαση διατάξεων κοινοτικού δικαίου, ΕΕΕυρΔ 1/2004, σελ. 85 επ., Μ. Καϊάφα- Γκμπάντι, Το Ποινικό Δίκαιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Σημαντικές όψεις και προοπτικές εξέλιξης, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, 2003.

Κεφάλαιο 5 που φέρει τον τίτλο Αστυνομική Συνεργασία (άρθρα 87-89). Σημειωτέον ότι στους κόλπους της Συνθήκης της Λισσαβόνας, ο ΧΕΑΔ αντιμετωπίζεται ως κεκτημένο, όχι ως σκοπός προς επίτευξη¹⁹³. Η ελευθερία, η ασφάλεια και η δικαιοσύνη αποτελούν καθοριστικές συνιστώσες του ευρωπαϊκού προτύπου κοινωνίας, με επίκεντρο τον πολίτη¹⁹⁴. Πρόκειται για ένα χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης όπου η Ένωση σέβεται τόσο τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου¹⁹⁵ όσο και τα διαφορετικά νομικά συστήματα των κρατών μελών (άρθρο 67 παρ. 1 ΣΛΕΕ).

Ο Χάρτης επιτελεί καθοριστικό ρόλο στον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δεδομένου ότι αποτελεί, πλέον, κείμενο δεσμευτικής ισχύος, με βαρυσήμαντες συνέπειες στον τομέα της δικαστικής και αστυνομικής συνεργασίας των κρατών μελών¹⁹⁶. Ειδικότερα, τα δικαιώματα, οι ελευθερίες και οι αρχές που προβλέπονται στον Χάρτη, συνεπάγονται άμεση εφαρμογή και άμεσο αποτέλεσμα στις εσωτερικές έννομες τάξεις των κρατών μελών. Υπερέχουν των εθνικών διατάξεων, οι οποίες χρήζει να παραμερίζονται και να μην εφαρμόζονται από τους εθνικούς δικαστές, οσάκις υφίσταται σύγκρουση και δεν υφίσταται συμβατότητα μεταξύ των εθνικών και των αντίστοιχων ευρωπαϊκών διατάξεων. Στην ως άνω θεώρηση συνηγορεί και το άρθρο 1 ΣΕΕ, όπου ρητώς αναφέρεται ότι τα δικαιώματα, οι ελευθερίες και οι αρχές που προβλέπονται στον Χάρτη, έχουν το ίδιο ακριβώς νομικό κύρος με τις διατάξεις των δύο Συνθηκών, το οποίο σημαίνει, όπως αποφασίστηκε από το ΔΕΚ, ότι επιφέρουν τις ως άνω αναφερόμενες νομικές συνέπειες.

¹⁹³. Βλ. άρθρο 3 παρ.2 ΣΕΕ. Βλ. Δ. Ζημιάντης, Νέες τάσεις της εντατικής δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις στον Ευρωπαϊκό χώρο Δικαιοσύνης, Ελευθερίας και Ασφάλειας, υπό το πρίσμα της Συνθήκης της Λισσαβόνας. Αναζητώντας μια νέα συνισταμένη; ΠοινΧρ Ξ/2010 σελ.89, του ιδίου, Το Πρόγραμμα της Στοκχόλμης: Πολιτικές και προοπτικές του ευρωπαϊκού χώρου Δικαιοσύνης, Ελευθερίας και Ασφάλειας για το διάστημα 2010-2014, ΠοινΔικ 3/2010, σελ. 348 επ., Δ. Παπαγιάννης, Ο χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης μετά τη Συνθήκη της Λισσαβόνας, ΕΕΕυρΔ 3/2010, σελ. 345 επ., Τ. Παπαδοπούλου, Ο χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης με βάση τις διατάξεις της Συνθήκης της Λισσαβόνας, ΕΕΕυρΔ 2/2010, σελ. 163 επ.

¹⁹⁴. Βλ. Ανακοίνωση Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών: Για ένα χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης στην υπηρεσία των πολιτών της Ευρώπης- Σχέδιο δράσης για την εφαρμογή του Προγράμματος της Στοκχόλμης, COM(2010) 171 τελικό, Βρυξέλλες, 20-4-2010.

¹⁹⁵. Σημειωτέον ότι η Ένωση αναγνωρίζει στο Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 7ης Δεκεμβρίου 2000, όπως τροποποιήθηκε στις 12 Δεκεμβρίου 2007, ίδιο νομικό κύρος με τις Συνθήκες (άρθρο 6 παρ. 1 ΣΕΕ), καθώς και προσχωρεί στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (άρθρο 6 παρ. 2 ΣΕΕ).

¹⁹⁶. Βλ. Ηλ. Αναγνωστόπουλος, *Ne bis in idem* στην Ευρωπαϊκή Ένωση μετά τη Συνθήκη της Λισσαβόνας (Με αφορμή τις ΑΠ 679/ 2009 και 1568/ 2010), ΠοινΧρ Ξ', σελ. 796 επ.

Η αρχή *ne bis in idem* κατοχυρώνεται στο άρθρο 50 του Χάρτη, όπου ρητώς αναφέρεται ότι “*κανείς δεν διώκεται ούτε τιμωρείται ποινικά για αδίκημα για το οποίο έχει ήδη αθωωθεί ή καταδικασθεί εντός της Ένωσης με οριστική απόφαση ποινικού δικαστηρίου σύμφωνα με τον νόμο.*”. Στο υπό κρίση άρθρο, αφενός υποδηλώνεται ότι δεν δύναται να ξαναδικασθεί κανείς δύο φορές, για τα ίδια πραγματικά περιστατικά, όχι μόνο εντός μιας χώρας, αλλά και εντός της Ένωσης, ήτοι εντός του συνολικού εδάφους των κρατών μελών¹⁹⁷. Ειδικότερα, σε περίπτωση υπάρξεως ποινικής καταδίκης ή απαλλαγής κάποιου από Δικαστήριο κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Δικαστήριο ενώπιον του οποίου τυχόν θα αχθεί η υπόθεση, για την οποία ήδη έχει εκδοθεί η δικαστική απόφαση, οφείλει να αποφανθεί ότι η δεύτερη ποινική δίωξη, εναντίον του ίδιου προσώπου και για την ίδια πράξη, είναι απαράδεκτη. Τούτο διότι το άρθρο 50 του Χάρτη δεσμεύει κάθε εθνικό δικαστήριο και έχει άμεση εφαρμογή και άμεσο αποτέλεσμα στην εσωτερική έννομη τάξη έκαστου κράτους μέλους. Αφετέρου η απαγόρευση της εκ νέου διώξεως και τιμωρίας του προσώπου, για την αυτή πράξη, εντός της ΕΕ δεν συνιστά, πλέον, απόρροια της διακρατικής ισχύος μιας δικονομικής αρχής. Με την κατοχύρωσή της στο άρθρο 50 του Χάρτη, η αρχή ανυψώθηκε σε θεμελιώδες και πρωταρχικό δικαίωμα του ευρωπαίου πολίτη, η οποία αναπτύσσει πλήρως την ισχύ της κατά την εφαρμογή του ενωσιακού δικαίου¹⁹⁸, στο οποίο περιλαμβάνεται και η Σύμβαση Σένγκεν¹⁹⁹.

¹⁹⁷. Σε τούτο συνηγορεί και η Επεξήγηση σχετικά με το άρθρο 50 του Χάρτη, όπου ρητώς αναφέρεται ότι “*Σύμφωνα με το άρθρο 50, ο κανόνας του δεδουλευμένου δεν ισχύει μόνο εντός της δικαιοδοσίας ενός και του αυτού κράτους αλλά επίσης μεταξύ των δικαιοδοσιών διαφόρων κρατών μελών. Αυτό αντιστοιχεί στο κεκτημένο του δικαίου της Ένωσης.*”. Βλ. Επεξηγήσεις σχετικά με τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2007/ C 303/02, 14-12-2007 Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης C 303/17, καθώς και Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2010.

¹⁹⁸. Άρθρο 51 παρ. 1 του Χάρτη.

¹⁹⁹. Βλ. Ηλ. Αναγνωστόπουλος, *Ne bis in idem* στην Ευρωπαϊκή Ένωση μετά τη Συνθήκη της Λισσαβόνας (Με αφορμή τις ΑΠ 679/ 2009 και 1568/ 2010), ΠοινΧρ Ξ', σελ. 796 επ.

IV. Σύγκριση του άρθρου 54 ΣΕΣΣ με το άρθρο 50 του Χάρτη, μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας.

Όπως έχει ήδη επισημανθεί, η ένταξη του κεκτημένου Σένγκεν στο νομικό και θεσμικό πλαίσιο της ΕΕ, δυνάμει της Συνθήκης του Άμστερνταμ, επέφερε ουσιώδεις τροποποιήσεις στο άρθρο 55 ΣΕΣΣ. Ειδικότερα, επέφερε την κατάργηση της ισχύος των μονομερών επιφυλάξεων, που είχαν διατυπωθεί από τα κράτη μέλη. Με τη Συνθήκη της Λισαβόνας, και την αδιάστικτη διατύπωση του άρθρου 50 του Χάρτη, όσες επιφυλάξεις έχουν θεσπισθεί κατ' εφαρμογή του άρθρου 55 ΣΕΣΣ, καταργούνται αυτοδικαίως²⁰⁰. Συνεπώς, κάθε περιορισμός της αρχής *ne bis in idem*, όπως κατοχυρώνεται στα άρθρα 54 έως και 58 ΣΕΣΣ, θεωρείται, πλέον, ανίσχυρος ως αντίθετος προς το άρθρο 50 του Χάρτη, όπου καθιερώνεται ένα θεμελιώδες δικαίωμα²⁰¹.

Στη διάταξη του άρθρου 52 παρ.1 του Χάρτη, προβλέπεται ρητώς ότι: *“Κάθε περιορισμός στην άσκηση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που αναγνωρίζονται στον παρόντα Χάρτη πρέπει να προβλέπεται από τον νόμο και να σέβεται το βασικό περιεχόμενο των εν λόγω δικαιωμάτων και ελευθεριών. Τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας, περιορισμοί επιτρέπεται να επιβάλλονται μόνο εφόσον είναι αναγκαίοι και ανταποκρίνονται πραγματικά σε στόχους γενικού ενδιαφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων.”*. Τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης δύναται να εξαιρεθούν από τον κανόνα του δεδουλευμένου, του άρθρου 50 του Χάρτη, μόνο υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις του άρθρου 52 του Χάρτη, και συνεπώς, δεν επιτρέπεται καμία άλλη εξαίρεση, ιδίως οι δηλώσεις-επιφυλάξεις που είχαν διατυπωθεί δυνάμει του άρθρου 55 ΣΕΣΣ²⁰². Ειδικότερα, κάθε περιορισμός χρήζει να προβλέπεται με νόμο. Τούτο όμως δεν αποτελεί την μοναδική προϋπόθεση για την θέση σε ισχύ ενός περιορισμού, δεδομένου ότι, δυνάμει της

²⁰⁰. Βλ. αγόρευση Ι. Τέντε σε ΟΛΑΠ 1/ 2011, ΠοινΧρ. 2011, σελ. 503 επ., καθώς και τις παρατηρήσεις Ηλ. Αναγνωστόπουλου στην ως άνω αναφερόμενη απόφαση σε ΠοινΧρ. 2011, σελ. 504 επ.

²⁰¹. Βλ. Ηλ. Αναγνωστόπουλος, *Ne bis in idem* στην Ευρωπαϊκή Ένωση μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας (Με αφορμή τις ΑΠ 679/ 2009 και 1568/ 2010), ΠοινΧρ Ξ', σελ. 796 επ.

²⁰². Σε τούτο συνηγορεί και η Επεξήγηση σχετικά με το άρθρο 50 του Χάρτη. Βλ. Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2010.

δεύτερης προτάσεως του άρθρου 52 παρ. 1, ο υπό κρίση περιορισμός πρέπει, επίσης, να είναι αναγκαίος και να ανταποκρίνεται πραγματικά σε στόχους γενικού ενδιαφέροντος της Ένωσης ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των τρίτων²⁰³.

Επιπροσθέτως, οι δηλώσεις- επιφυλάξεις που είχαν διατυπωθεί δυνάμει του άρθρου 55 ΣΕΣΣ, δεν επιτρέπονται να ληφθούν υπόψιν ως περιορισμοί συμβατοί με το άρθρο 52 του Χάρτη, διότι δύναται να αξιολογηθούν ως υπέρμετρη και επαχθή επέμβαση, η οποία θίγει την ίδια την ουσία των δικαιωμάτων²⁰⁴, δεδομένου ότι θίγει την ίδια την ουσία του δικαιώματος να μην δικασθεί κάποιος διπλά, για τα ίδια πραγματικά περιστατικά, εντός της Ένωσης. Σημειωτέον ότι, στο άρθρο 52 παρ. 7 του Χάρτη αναφέρεται ρητώς ότι *“τα δικαστήρια της Ένωσης και των κρατών μελών λαμβάνουν δεόντως υπόψη τους τις επεξηγήσεις οι οποίες έχουν εκπονηθεί με σκοπό την παροχή κατευθύνσεων για την ερμηνεία του παρόντος Χάρτη”*. Συνεπώς, το Δικαστήριο έκαστου κράτους μέλους δεν δύναται να δώσει διαφορετική ερμηνεία στις διατάξεις του Χάρτη, από αυτή που δίνουν οι επεξηγήσεις. Το γεγονός αυτό συνηγορεί έτι περαιτέρω στο ότι μετά τη Συνθήκη της Λισσαβόνας, οι μοναδικοί θεμιτοί περιορισμοί στην αρχή *ne bis in idem*, είναι αυτοί που προβλέπονται στο άρθρο 52 του Χάρτη, ενώ αποκλείονται όσοι περιορισμοί είχαν τεθεί δυνάμει των δηλώσεων- επιφυλάξεων του άρθρου 55 ΣΕΣΣ.

²⁰³. Τούτο επισημαίνεται και στις Επεξηγήσεις σχετικά με το άρθρο 52 του Χάρτη, όπου ρητώς αναφέρεται ότι: *“Σκοπός του άρθρου 52 είναι να καθορίσει την εμβέλεια των δικαιωμάτων και αρχών του Χάρτη και να θεσπίσει κανόνες για την ερμηνεία τους. Η παράγραφος 1 αφορά το καθεστώς των περιορισμών. Η διατύπωση εμπνέεται από τη νομολογία του Δικαστηρίου: “... κατά πάγια νομολογία μπορεί να επέλθουν περιορισμοί στην άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ιδίως στο πλαίσιο κοινής οργάνωσης της αγοράς, υπό την προϋπόθεση ότι οι εν λόγω περιορισμοί ανταποκρίνονται πράγματι σε στόχους γενικού συμφέροντος που επιδιώκει η Κοινότητα και δεν συνιστούν, ενόψει του επιδιωκόμενου στόχου, υπέρμετρη και επαχθή επέμβαση, η οποία θα έθιγε την ίδια την ουσία των δικαιωμάτων αυτών” (απόφαση της 13ης Απριλίου 2000, υπόθ. C-292/97, παράγραφος 45 του σκεπτικού). Η μνεία των γενικών συμφερόντων που αναγνωρίζονται από την Ένωση καλύπτει τόσο τους στόχους που αναφέρονται στο άρθρο 3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και άλλα συμφέροντα που προστατεύονται από ειδικές διατάξεις των Συνθηκών, όπως το άρθρο 4, παράγραφος 1, της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, το άρθρο 35, παράγραφος 3 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τα άρθρα 36 και 346 της εν λόγω Συνθήκης”*. Βλ. Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2010.

²⁰⁴. Σημειωτέον ότι στο άρθρο 54 του Χάρτη αναφέρεται ρητώς ότι *“Καμία από τις διατάξεις του παρόντος Χάρτη δεν πρέπει να ερμηνεύεται ως συνεπαγόμενη δικαίωμα επίδοσης σε δραστηριότητα η εκτέλεσης πράξης που αποσκοπεί στην κατάλυση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που αναγνωρίζονται στον παρόντα Χάρτη ή σε περιορισμούς των δικαιωμάτων και ελευθεριών ευρύτερους από τους προβλεπόμενους σε αυτόν”*.

Συγκρίνοντας τη διατύπωση του άρθρου 50 του Χάρτη ως προς την αντίστοιχη του άρθρου 54 ΣΕΣΣ θα πρέπει να σημειωθεί ότι, ως “αδίκημα”, για το οποίο απαγορεύεται η νέα ποινική δίωξη και τιμωρία, τόσο στη διατύπωση του Χάρτη όσο και σε αυτή του άρθρου 54 ΣΕΣΣ, νοείται η αυτή πράξη ως ιστορικό γεγονός, με τα ίδια πραγματικά και ιστορικά γεγονότα, έστω και εάν διατυπωθεί με διαφορετικό νομικό χαρακτηρισμό²⁰⁵. Η ως άνω αναφερόμενη ερμηνεία αφενός είναι σύμφωνη με τη νομολογία του ΔΕΚ, όσον αφορά το άρθρο 54 ΣΕΣΣ, αφετέρου, με το άρθρο 50 του Χάρτη, δεν συστέλλεται το πεδίο εφαρμογής της αρχής *ne bis in idem*, όπως έχει οριοθετηθεί από το ΔΕΚ²⁰⁶.

Εν συνεχεία, τόσο στο άρθρο 50 του Χάρτη όσο και στο άρθρο 54 ΣΕΣΣ, ως “οριστική απόφαση ποινικού δικαστηρίου”, προκρίνεται η εν ευρεία έννοια της ποινικής απόφασης και όχι η εν στενή. Η ως άνω αναφερόμενη ερμηνεία βρίσκεται σε απόλυτη σύμπνοια και με τη νομολογία του ΔΕΚ, το οποίο έχει κρίνει ότι χρήζει να συγχωρείται η ευρεία ερμηνεία του όρου “οριστική απόφαση ποινικού δικαστηρίου”, και να υπάγεται σε αυτή “κάθε απόφαση που έχει εκδοθεί στο δικαστικό πλαίσιο της ποινικής δικαιοσύνης, με την οποία το Κράτος εκφράζει τελειωτικά τη βούλησή του, δηλαδή λέγει την τελευταία λέξη του σε σχέση με τα περιστατικά που συγκροτούν το ποινικό αδίκημα και σε σχέση με την υπαιτιότητα του δράστη του αδικήματος, είτε η απόφαση αυτή εκδίδεται από δικαστήριο στο πλαίσιο της δικαιοδοτικής της λειτουργίας είτε από ανακριτή εν συνεχεία της ανακρίσεως που διεξήγαγε είτε από εισαγγελέα στο πλαίσιο της ποινικής δίωξης για ποινικά αδικήματα²⁰⁷”. Τούτο διότι η εν στενή ερμηνεία θα οδηγούσε στην αποτυχία εναλλακτικών θεσμών, όπως αυτός του ποινικού συμβιβασμού, κάτι που δεν θεωρείται θεμιτό.

²⁰⁵. Βλ. Ηλ. Αναγνωστόπουλος, *Ne bis in idem*. Ευρωπαϊκές και Διεθνείς όψεις, Σάκκουλας 2008, σελ. 173 επ., Δ. Σπινέλλης, *Υπερ-εθνική ισχύς της αρχής ne bis in idem*. Προστασία του ατόμου από πολλαπλές διώξεις σε διάφορες χώρες, ΠοινΧρ. 2004, σελ. 673 επ.

²⁰⁶. Βλ. υπόθεση Van Straaten, C-150/05, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 2006, σελ. I-9327, υπόθεση Vladmir Turansky, C-491/07, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 2008, σελ. I-11039, υπόθεση Giuseppe Francesco Gasparini, C-467/04, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 2006, σελ. I-09199, υπόθεση Leopold Henri Van Esbroeck, C-436/04, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 2006, σελ. I-02333, υπόθεση Gaetano Mantello, C-261/09, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 2010, σελ. 00000.

²⁰⁷. Βλ. την επιχειρηματολογία του Γενικού Επιτρόπου του ΔΕΚ M. Damaso Ruiz- Jarabo Colomer, υπόθεση Gozutok και Brugge, C-187/01 και C-385/01, η απόφαση εξεδόθη στις 11-2-2003, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, υπόθεση Van Straaten, C-150/05, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 2006, σελ. I-9327.

Σημαντική καινοτομία της διατύπωσης του άρθρου 50 του Χάρτη, αποτελεί το γεγονός ότι δεν τάσσει ως προϋπόθεση εφαρμογής του την εκτέλεση της καταδικαστικής απόφασης, όπως εν αντιθέσει συμβαίνει στο άρθρο 54 ΣΕΣΣ²⁰⁸. Συνεπώς το άρθρο 50 του Χάρτη θα αναπτύσσει την ισχύ του ανεξαρτήτως από την εκτέλεση ή μη της καταδικαστικής αποφάσεως. Η ως άνω αναφερόμενη καινοτομία θεωρείται ως ιδιαιτέρως θετική, δεδομένου ότι στο παρελθόν είχαν ανακύψει αρκετές δυσχέρειες ως προς την ερμηνεία του όρου “έκτιση της ποινής” ενώπιον των Δικαστηρίων των κρατών μελών. Τουτοιοτρόπως αποφεύγεται ένας ακόμη σκόπελος, ο οποίος αποτελούσε ενίοτε τροχοπέδη στην ευρεία εφαρμογή της αρχής *ne bis in idem*. Σημειωτέον ότι η ως άνω αναφερόμενη καινοτομία δεν συνεπάγεται, επουδενί, ότι συμβάλλει στην προσπάθεια του καταδικασθέντος να αποφύγει τις συνέπειες της αποφάσεως που του επεβλήθη, κατά το *ius puniendi* του κράτους μέλους που την εξέδωσε, δεδομένου ότι η εκτέλεσή της επιδιώκεται με τους προβλεπόμενους στην Ευρωπαϊκή Ένωση θεσμούς²⁰⁹.

Εν κατακλείδι, χρήζει να επισημανθεί ότι στο άρθρο 50 του Χάρτη δεν προβλέπονται δυνητικές εξαιρέσεις από την διακρατική ισχύ της αρχής *ne bis in idem*, εν αντιθέσει με ότι προβλεπόταν στο άρθρο 55 ΣΕΣΣ. Ωστόσο, όπως έχει επισημανθεί και ανωτέρω, οι δηλώσεις- επιφυλάξεις που είχαν διατυπωθεί δυνάμει του άρθρου 55 ΣΕΣΣ, απώλεσαν την ισχύ τους, οριστικώς, με τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισσαβόνας²¹⁰.

²⁰⁸. Ως προς την ερμηνεία του όρου “έκτιση της ποινής”, το ΔΕΚ έκρινε ότι στην έννοια του άρθρου 54 ΣΕΣΣ, η ποινή της οποίας η εκτέλεση αναστάλη, εκτίεται όσο διαρκεί ο χρόνος της αναστολής. Θεωρεί ότι η ποινή έχει εκτιθεί μετά την πάροδο του ως άνω αναφερόμενου χρόνου. Στην ως άνω αναφερόμενη κρίση, ήχθη το ΔΕΚ και στην περίπτωση της υφ’ όρου απόλυσης. Βλ. υπόθεση Jurgen Kretzinger, C-288/05, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 2007, σελ. I-06441.

²⁰⁹. Κυρίως με το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης. Ως προς αυτό βλ., όλως ενδεικτικώς, Δ. Σπινέλλης, Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης και η αντικατάσταση της διαδικασίας έκδοσης (ελπίδες και φόβοι), Τιμητικός Τόμος Αλ. Γιωτοπούλου- Μαραγκοπούλου (επιμ. Α. Μαγγανά), τ. Β’, Αθήνα 2003, σελ. 1273 επ., Χ. Παπαχαραλάμπους, Το ποινικό δίκαιο του “εχθρού”: Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, τρομοκρατία και αντιτρομοκρατική νομοθεσία στις ΗΠΑ, ΠοινΔικ. 2002, σελ. 189 επ., Δ. Χρυσικός, Η έκδοση ως θεσμός του ποινικού δικαίου. Ανάλυση και ερμηνεία υπό το πρίσμα της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, Αθήνα 2003, σελ. 72 επ., Ηλ. Αναγνωστόπουλος, *Ne bis in idem*. Ευρωπαϊκές και Διεθνείς όψεις, Σάκκουλας 2008, σελ. 105 επ., Δ. Μουζάκης, Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, Νομική Βιβλιοθήκη, 2009, σελ. 320 επ., Ι. Κυριτσάκη, Η πρακτική εφαρμογή της αρχής αμοιβαίας αναγνώρισης στο πεδίο της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις.

²¹⁰. Βλ. Ηλ. Αναγνωστόπουλος, *Ne bis in idem*. Ευρωπαϊκές και Διεθνείς όψεις, Σάκκουλας 2008, σελ. 173 επ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η νομολογία των ευρωπαϊκών δικαστηρίων ως προς τα ζητήματα εφαρμογής της αρχής ne bis in idem.

I. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.

Μετά την Συνθήκη της Λισσαβόνας, παρατηρούνται ραγδαίες εξελίξεις στον χώρο της νομολογίας, αναφορικά με τα ζητήματα εφαρμογής της αρχής ne bis in idem. Η αναγωγή του Χάρτη σε νομικώς δεσμευτικό κείμενο δεν σηματοδοτεί τον μετασχηματισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε οργανισμό ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενώ κύρια αποστολή του ΔΕΕ παραμένει η εξασφάλιση της ενότητας και τήρησης του δικαίου της Ένωσης. Εν τούτοις οι συνέπειες της υποχρεωτικής εφαρμογής του Χάρτη έγιναν αμέσως εμφανείς στη νομολογία του ΔΕΕ. Το Δικαστήριο, πλέον, λαμβάνει ως αφετηρία τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στον Χάρτη, τα εφαρμόζει βάσει της προϋπάρχουσας νομολογίας του, καθώς και της σχετικής νομολογίας του ΕΔΔΑ, ενώ επικαλείται δευτερευόντως μόνο, και όταν το κρίνει απαραίτητο, τις διατάξεις της ΕΣΔΑ.

Υπό του παρόντος κεφαλαίου, επιχειρείται να αναδειχθεί αφενός η επίδραση του Χάρτη, και συνακολούθως της Συνθήκης της Λισσαβόνας, καθώς και της νομολογίας του ΕΔΔΑ, στη νομολογία του ΔΕΕ. Αφετέρου, οι αποκλίσεις που υφίστανται στη νομολογία των δύο κορυφαίων ευρωπαϊκών δικαστηρίων, σε διάφορα ζητήματα που άπτονται της αρχής ne bis in idem.

II. Η νομολογία του ΔΕΕ.

Το ΔΕΕ, πρώην ΔΕΚ, μετά τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισσαβόνας, κλήθηκε αρκετές φορές να αποφανθεί σχετικά με την ερμηνεία, καθώς και με το πεδίο εφαρμογής της αρχής *ne bis in idem*.

Σημαντικές δυσχέρειες προκύπτουν από τη σαφή και αναντίρρητη διατύπωση του άρθρου 51 παρ. 1 του Χάρτη²¹¹ ως προς την αρμοδιότητα του ΔΕΕ να επιλύει ζητήματα θεμελιωδών δικαιωμάτων, δεδομένου ότι απαιτείται ο χαρακτηρισμός της υποθέσεως ως περιπτώσεως εφαρμογής του Δικαίου της Ένωσης από το κράτος μέλος²¹². Στις προτάσεις του, ο Γενικός Εισαγγελέας Pedro Cruz Villalon εισηγείται ότι η αρμοδιότητα της Ένωσης για τη διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων έναντι πράξεων των κρατών μελών εφαρμοστικών του δικαίου της πρέπει να εξηγηθεί με αφετηρία το ειδικό συμφέρον της Ένωσης. Όπως, ωστόσο, επισημαίνει το γεγονός και μόνον ότι η άσκηση αυτή πηγάζει εν τελευταία αναλύσει από το δίκαιο της Ένωσης δεν είναι καθαυτό επαρκές προκειμένου να θεωρηθεί ότι συντρέχει περίπτωση “εφαρμογής”. Κατά την άποψη του κριτήριο αποτελεί το συμφέρον της Ένωσης να ασκήσει την επιρροή της για να υπερισχύσει ο δικός της τρόπος ερμηνείας του θεμελιώδους δικαιώματος έναντι της ερμηνείας που προτείνει καθένα από τα κράτη μέλη. Συμφέρον, το οποίο στηρίζεται πρωτίστως στην παρουσία ή ακόμη και στην υπεροχή του δικαίου της²¹³.

Ως προς το ζήτημα αυτό, παρόμοια ήταν και η στάση της Γενικής Εισαγγελέα Kokkot. Διατύπωσε την άποψη ότι το πεδίο εφαρμογής του Χάρτη ορίζεται με τον ίδιο τρόπο που έχει διαπλασθεί νομολογιακώς για τον προσδιορισμό του πεδίου εφαρμογής

²¹¹. Στο άρθρο 51 παρ 1 του Χάρτη αναφέρεται ρητώς ότι “Οι διατάξεις του παρόντος Χάρτη απευθύνονται στα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης, τηρουμένης της αρχής της επικουρικότητας, καθώς και στα κράτη μέλη, μόνο όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης. Κατά συνέπεια, οι ανωτέρω σέβονται τα δικαιώματα, τηρούν τις αρχές και προάγουν την εφαρμογή τους, σύμφωνα με τις αντίστοιχες αρμοδιότητές τους και εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων της Ένωσης, όπως της απονέμονται από τις Συνθήκες”.

²¹². Βλ. Προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα Pedro Cruz Villalon της 12-6-2012, στην υπόθεση C- 617/10, Aklagaren κατά Hans Akerberg Fransson, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 2012 καθώς και προτάσεις της Γενικής Εισαγγελέα Kokott της 15-12-2011, στην υπόθεση C- 489/10, Ποινική Δίκη κατά Lukasz Marcin Bonda, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 2012 www.dsanet.gr.

²¹³. Βλ. Προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα Pedro Cruz Villalon της 12-6-2012, στην υπόθεση C- 617/10, Aklagaren κατά Hans Akerberg Fransson, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 2012 σελ. 12 επ., www.dsanet.gr.

των γενικών αρχών του δικαίου και κατά τον οποίο οι αρχές αυτές ισχύουν εφόσον ένα εθνικό μέτρο εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης²¹⁴.

Δυσχέρειες εμφανίζει και το ζήτημα της ερμηνείας του άρθρου 50 του Χάρτη, στις περιπτώσεις όπου για την ίδια πράξη, για τα ίδια πραγματικά περιστατικά προβλέπεται τόσο ποινική όσο και διοικητική κύρωση. Ως προς το ζήτημα αυτό ο Γενικός Εισαγγελέας Pedro Cruz Villalon απεφάνθη ότι το άρθρο 50 του Χάρτη δεν συνεπάγεται, στις περιπτώσεις αυτές, ότι η προϋπαρξη οριστικής διοικητικής κυρώσεως εμποδίζει σε κάθε περίπτωση την έναρξη ποινικής δίκης και, ενδεχομένως, την κατάγνωση ποινής. Εισηγείται ότι το άρθρο 50 του Χάρτη πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν απαγορεύει στα κράτη μέλη την έναρξη δίκης ενώπιον ποινικού δικαστηρίου για τα ίδια πραγματικά περιστατικά για τα οποία έχουν ήδη επιβληθεί αμετακλήτως κυρώσεις, δια της διοικητικής οδού, υπό την προϋπόθεση ότι ο ποινικός δικαστής έχει τη δυνατότητα να συνεκτιμήσει τις προϋφιστάμενες διοικητικές κυρώσεις προκειμένου να μετριάσει την ποινή που πρέπει να επιβάλλει²¹⁵.

Παρόμοιας φύσεως ήταν και το ζήτημα επί του οποίου κλήθηκε να προτείνει η Γενική Εισαγγελέας Kokkot²¹⁶. Στην εν λόγω υπόθεση²¹⁷ το Δικαστήριο απεφάνθη ότι δεν υφίσταται παραβίαση της αρχής *ne bis in idem*. Έκρινε ότι κυρώσεις προβλεπόμενες

²¹⁴. Βλ. Προτάσεις της Γενικής Εισαγγελέα Kokott της 15-12-2011, στην υπόθεση C- 489/10, Ποινική Δίκη κατά Lukasz Marcin Bonda, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 2012 σελ. 6 επ. www.dsanet.gr.

²¹⁵. Βλ. Προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα Pedro Cruz Villalon της 12-6-2012, στην υπόθεση C- 617/10, Aklagaren κατά Hans Akerberg Fransson, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 2012 σελ. 20 επ., www.dsanet.gr.

²¹⁶. Βλ. Προτάσεις της Γενικής Εισαγγελέα Kokott της 15-12-2011, στην υπόθεση C- 489/10, Ποινική Δίκη κατά Lukasz Marcin Bonda, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 2012 σελ. 10 επ. www.dsanet.gr.

²¹⁷. Υπόθεση C- 489/2010, Ποινική Δίκη κατά Lukasz Marcin Bonda, Απόφαση της 5-6-2012, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 2012 σελ. 00000. Βλ., επίσης, υπόθεση C- 617/ 2010, Aklagaren κατά H. Akerberg Fransson, Απόφαση της 26-2-2013, www.lawnet.gr, όπου το Δικαστήριο απεφάνθη ότι: “*Η αρχή ne bis in idem που διαλαμβάνεται στο άρθρο 50 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν εμποδίζει την εκ μέρους κράτους μέλους επιβολή, για την ίδια πράξη παραβάσεως των υποχρεώσεων που αφορούν την υποβολή δηλώσεων στον τομέα του ΦΠΑ, διαδοχικώς μιας φορολογικής και μιας ποινικής κυρώσεως, στον βαθμό που η πρώτη κύρωση δεν έχει ποινικό χαρακτήρα, πράγμα το οποίο το εθνικό δικαστήριο οφείλει να εξακριβώσει. Το Δίκαιο της Ένωσης δεν ρυθμίζει τις σχέσεις μεταξύ της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, που υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950, και των εννόμων τάξεων των κρατών μελών, ούτε καθορίζει τις συνέπειες που πρέπει να συνάγουν τα εθνικά δικαστήρια σε περίπτωση συγκρούσεως μεταξύ των δικαιωμάτων που κατοχυρώνει η εν λόγω Σύμβαση και ενός κανόνα του εθνικού δικαίου. Το Δίκαιο της Ένωσης εμποδίζει δικαστική πρακτική η οποία εξαρτά την υποχρέωση που υπέχει το εθνικό δικαστήριο να αφήνει ανεφάρμοστη κάθε διάταξη που είναι αντίθετη προς κατοχυρωμένο από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης θεμελιώδες δικαίωμα από την προϋπόθεση ότι η αντίθεση αυτή προκύπτει σαφώς από το κείμενο του εν λόγω Χάρτη ή από τη σχετική νομολογία, εφόσον η πρακτική αυτή δεν αναγνωρίζει στο εθνικό δικαστήριο να εκτιμά πλήρως, με τη συνεργασία ενδεχομένως του Δικαστηρίου, τη συμβατότητα της εν λόγω διατάξεως προς τον Χάρτη αυτόν.*”.

από ρυθμίσεις κοινής γεωργικής πολιτικής δεν έχουν ποινικό χαρακτήρα, ενώ αποσκοπούν μόνο στην καταστολή των πολυάριθμων παραβιάσεων που διαπράττονται σχετικά με τις ενισχύσεις στον τομέα της γεωργίας και επιβαρύνουν σημαντικά τον προϋπολογισμό της Ένωσης. Επισήμανε ότι κάθε παραβίαση του δικαίου της Ένωσης που απορρέει από πράξη ή παράλειψη επιχειρηματία, η οποία έχει ή ενδέχεται να έχει ως αποτέλεσμα την πρόκληση ζημίας εις βάρος του γενικού προϋπολογισμού της Ένωσης ή των κονδυλίων που αυτή διαχειρίζεται, χαρακτηρίζεται ως “παρατυπία” και οδηγεί στη “λήψη διοικητικών μέτρων και την επιβολή διοικητικών κυρώσεων”. Περαιτέρω, τόνισε ότι οι διοικητικές κυρώσεις που επιβάλλονται στο πλαίσιο της υλοποίησης των σκοπών της κοινής γεωργικής πολιτικής εντάσσονται πλήρως στα καθεστώτα ενισχύσεων, καθώς και ότι έχουν ειδικό σκοπό και επιβάλλονται ανεξαρτήτως ποινικών κυρώσεων, αν και στο βαθμό που δεν εξομοιώνονται με ποινικές κυρώσεις. Εν συνεχεία επισήμαινε ότι, σύμφωνα με τη νομολογία του ΕΔΔΑ, η εξέταση περί της έννοιας της “ποινικής διαδικασίας”, όπως αυτή χρησιμοποιείται στο άρθρο 4 του 7ου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, στηρίζεται σε τρία κριτήρια. Τα εν λόγω κριτήρια είναι ο νομικός χαρακτηρισμός της παραβάσεως κατά το εσωτερικό δίκαιο, η ίδια η φύση της παραβάσεως, καθώς και η φύση και η σοβαρότητα της κυρώσεως που ενδέχεται να επιβληθεί στον διαπράξαντα την παράβαση. Λαμβάνοντας υπόψη τα ως άνω κριτήρια, το Δικαστήριο απεφάνθη ότι, στην υπό εξέταση περίπτωση, οι επιβληθείσες κυρώσεις έχουν καθαρά διοικητικό χαρακτήρα και δεν συνιστούν ποινικές κυρώσεις. Ως εκ τούτων, απεφάνθη ότι δεν υφίσταται ζήτημα παραβίασης της αρχής *ne bis in idem*.

Από την επισκόπηση της ως άνω αποφάσεως προκύπτει σαφώς η θέση του ΔΕΕ ότι στην περίπτωση που επιβάλλεται εναντίον του ίδιου προσώπου τόσο διοικητική όσο και ποινική κύρωση, για τα ίδια πραγματικά περιστατικά, για το ίδιο ιστορικό γεγονός, δεν υφίσταται παραβίαση της αρχής *ne bis in idem*. Όσον αφορά τον χαρακτηρισμό μιας διαδικασίας ως διοικητικής ή ως ποινικής, το ΔΕΕ, ενώ αξιοποιεί και λαμβάνει υπόψη τα τρία κριτήρια, τα οποία έχουν διαμορφωθεί και παγιωθεί βάσει της νομολογίας του ΕΔΔΑ, εν τούτοις εμμένει περισσότερο στο νομικό χαρακτηρισμό της πράξης από τον εθνικό νομοθέτη καθώς και στο εάν η επιβαλλόμενη κύρωση έχει κατασταλτικό σκοπό.

III. Η νομολογία του ΕΔΔΑ.

Κατά πάγια νομολογία του ΕΔΔΑ, ο χαρακτηρισμός μιας κυρώσεως ως διοικητικής από τον εθνικό νομοθέτη δεν συνεπάγεται, άνευ ετέρου, τη μη εφαρμογή του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ στην οικεία διαδικασία επιβολής της²¹⁸. Με αφετηρία την υπόθεση Engel κατά Ολλανδίας²¹⁹, το ΕΔΔΑ επεξεργάστηκε για πρώτη φορά τα κριτήρια βάσει των οποίων αποφαινεται για τον ποινικό χαρακτήρα μιας διαδικασίας, δίχως να δεσμεύεται, κατά την κρίση του αυτή, από τον χαρακτηρισμό της ως μη ποινικής από το εθνικό δίκαιο. Τα κριτήρια, τα οποία χρησιμοποιεί το ΕΔΔΑ για τον χαρακτηρισμό ή μη μιας διαδικασίας ως ποινικής, είναι, όπως εκτέθηκε και ανωτέρω, ο νομικός χαρακτηρισμός της παραβάσεως κατά το εσωτερικό δίκαιο, η ίδια η φύση της παραβάσεως, καθώς και η φύση και η σοβαρότητα της κυρώσεως που ενδέχεται να επιβληθεί στον διαπράξαντα την παράβαση. Βάσει των ως άνω κριτηρίων, το ΕΔΔΑ καταφάσκει πάντα τον ποινικό χαρακτήρα μιας διαδικασίας, όταν αυτή χαρακτηρίζεται ως ποινική από το εθνικό δίκαιο, ενώ δεν δεσμεύεται από τον χαρακτηρισμό της ως μη ποινικής και κρίνει κατά περίπτωση εάν αφορά “κατηγορία ποινικής φύσεως”, κατά το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ²²⁰.

Η αρχή ne bis in idem κατοχυρώνεται, όπως έχει ήδη επισημανθεί, και στο έβδομο Πρωτόκολλο άρθρο 4 της ΕΣΔΑ, όπου ρητώς αναφέρεται ότι “*κανένας δεν μπορεί να διωχθεί ή να καταδικαστεί ποινικά από τα δικαστήρια του ίδιου κράτους για μια παράβαση, για την οποία ήδη αθωώθηκε ή καταδικάστηκε με αμετάκλητη απόφαση σύμφωνα με τον νόμο και την ποινική δικονομία του κράτους αυτού.*”. Κομβικό σημείο της υπό κρίση διατάξεως αποτελεί η εκδικασθείσα “παράβαση”, δεν καθίσταται όμως απολύτως σαφές εάν με την τελευταία εννοείται το είδος του εγκλήματος ή η εγκληματική συμπεριφορά²²¹. Με άλλα λόγια δεν καθίσταται σαφές εάν προκρίνεται η σύλληψη της πράξης ως *crimen* ή ως *factum*.

²¹⁸. Βλ. Ηλ. Αναγνωστόπουλος, Τα πολλαπλά τέλη για τη λαθρεμπορία υπό το πρίσμα της ΕΣΔΑ (Με αφορμή τις ΣτΕ 3182/2010 και 2067/2011), ΝοΒ 2011, Τόμος 59, Τεύχος 10, σελ. 2273 επ.

²¹⁹. Βλ. Engel and Others v. The Netherlands, της 8-6-1976, Application No 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5357/72, 5370/72, HUDOC, European Court of Human Rights, Ozturk κατά Γερμανίας, της 21-2-1984, HUDOC, European Court of Human Rights.

²²⁰. Βλ. Ηλ. Αναγνωστόπουλος, Τα πολλαπλά τέλη για τη λαθρεμπορία υπό το πρίσμα της ΕΣΔΑ (Με αφορμή τις ΣτΕ 3182/2010 και 2067/2011), ΝοΒ 2011, Τόμος 59, Τεύχος 10, σελ. 2275.

²²¹. Βλ. Α. Τζαννετής, Η ταυτότητα της Δικονομικής Πράξης, Σάκκουλας 2010, σελ. 32.

Το ΕΔΔΑ κλήθηκε πολλάκις να αποφανθεί αναφορικά με το ανωτέρω ζήτημα. Ως προς την ερμηνεία του όρου “παράβαση” του εβδόμου Πρωτοκόλλου άρθρο 4 της ΕΣΔΑ, το ΕΔΔΑ παλινδρομεί, δεδομένου ότι αρχικώς έτεινε προς μια εγκληματοπαγή (με διάφορες παραλλαγές) θεώρηση της πράξης, την οποία εσχάτως εγκατέλειψε προσχωρώντας σε μια ευρεία πράξη με γεγονοτική διάσταση.

Η πρώτη υπόθεση με την οποία το ΕΔΔΑ απεφάνθη ως προς την ερμηνεία του όρου “παράβαση”, είναι η *Gradinger VS Αυστρίας*²²². Στην υπό κρίση περίπτωση δίδεται, αρχικώς, η εντύπωση ότι το ΕΔΔΑ αποβλέπει στο είδος του εγκλήματος και όχι στην εξωτερική εγκληματική συμπεριφορά. Εν τούτοις, εν τέλει, το ΕΔΔΑ προβαίνει στην ερμηνεία του όρου “παράβαση” ως *factum*, δεδομένου ότι απεφάνθη ότι παραβιάστηκε η αρχή *ne bis in idem*, εφόσον στον προσφεύγοντα επιβλήθηκε χρηματική ποινή για εκείνη ακριβώς την συμπεριφορά, ήτοι την οδήγηση σε κατάσταση μέθης, η οποία, αν και αποτελούσε μια μόνο όψη της παράβασης, που τιμωρείται στο άρθρο 81 παρ. 2 ΑυστρΠΚ, ερευνήθηκε και κρίθηκε μη συντρέχουσα από το Δικαστήριο, που εκδίκασε την κατηγορία της ανθρωποκτονίας από αμέλεια.

Εν συνεχεία, στην υπόθεση *Oliveira VS Ελβετίας*²²³, το ΕΔΔΑ απεφάνθη ότι δεν επήλθε παραβίαση της αρχής *ne bis in idem*. Επισήμανε ότι η υπό κρίση υπόθεση αποτελεί ένα κλασικά παράδειγμα κατ’ ιδέαν συρροής εγκλημάτων, η οποία χαρακτηρίζεται από τη διάσπαση της ίδιας εγκληματικής συμπεριφοράς σε δύο αυτοτελή εγκλήματα, γεγονός το οποίο δεν απαγορεύει να δικασθεί κάποιος ταυτοχρόνως ή διαδοχικώς για δύο αυτοτελή εγκλήματα. Στην υπό κρίση περίπτωση το ΕΔΔΑ αποβλέπει ευθέως στην ταυτότητα των εγκλημάτων, και όχι στην ταυτότητα της εγκληματικής συμπεριφοράς, όπως στην υπόθεση *Gradinger VS Αυστρίας*. Το ΕΔΔΑ προβαίνει στην ερμηνεία του όρου “παράβαση” ως *crimen* και όχι ως *factum*.

Περαιτέρω, στην υπόθεση *Fischer VS Αυστρίας*²²⁴, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι δεν παραβιάζεται η αρχή *ne bis in idem* στην κατ’ ιδέα συρροή, ήτοι όταν υφίστανται

²²². *Gradinger VS Αυστρίας* της 23-10-1995, Application No 15963/90, HUDOC, European Court of Human Rights.

²²³. *Oliveira VS Ελβετίας* της 30-7-1998, Application No 25711/94, HUDOC, European Court of Human Rights.

²²⁴. *Fischer VS Αυστρίας* της 29-5-2001, Application No 37950/97, HUDOC, European Court of Human Rights. Βλ. επίσης, *W.F. VS Αυστρίας* της 30-5-2002 (final 30-8-2002), Application No 38275/97, HUDOC, European Court of Human Rights, *Sailer VS Αυστρίας* της 6-6-2002 (final 6-9-2002), Application No 38237/97, HUDOC, European Court of Human Rights,

διαδοχικές καταδίκες για εγκλήματα, τα οποία έχουν τελεστεί με την ίδια πράξη. Το ΕΔΔΑ απεφάνθη ότι, στην κατ' ιδέα συρροή, το κρίσιμο ζήτημα είναι εάν τα κατ' ιδέα συρρέοντα εγκλήματα συντίθενται από τα ίδια ουσιώδη στοιχεία, δεδομένου ότι το έβδομο Πρωτόκολλο άρθρο 4 της ΕΣΔΑ απαγορεύει τις πολλαπλές διώξεις και όχι μόνο τις πολλαπλές καταδίκες για την ίδια πράξη. Στην υπό εξέταση περίπτωση, το ΕΔΔΑ απέβλεψε κυρίως στην ουσιώδη διαφορά των στοιχείων των εγκλημάτων, γεγονός το οποίο διαφοροποιεί την στάση του τόσο από την υπόθεση *Gradinger*, όπου απέβλεψε κυρίως στο κριτήριο της ταυτότητας των πραγματικών περιστατικών, όσο και από την υπόθεση *Oliveira* δεδομένου ότι στην υπόθεση *Fischer* τίθεται για πρώτη φορά ο περιορισμός ότι η ταυτότητα της πράξης διατηρείται, εφόσον δεν διαφέρουν ουσιωδώς τα στοιχεία των διαδοχικώς εκδικαζομένων εγκλημάτων.

Κομβικό σημείο της ερμηνείας της διατάξεως του έβδομου Πρωτόκολλο άρθρο 4 της ΕΣΔΑ αποτελεί και η έννοια της “ποινικής δίωξης”, καθώς και η έννοια της “ποινής”. Για τον προσδιορισμό των ως άνω εννοιών, το ΕΔΔΑ μετέρχεται των κριτηρίων που έχει διαπλάσει σε σχέση με την “κατηγορία ποινικής φύσεως” στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, δίχως να δεσμεύεται από τον χαρακτηρισμό της διαδικασίας ως μη ποινικής από τον εθνικό νομοθέτη. Κατά πάγια νομολογία του ΕΔΔΑ, όταν η διαδικασία ενώπιον των ποινικών δικαστηρίων, καθώς και εκείνη ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων έχουν ως αντικείμενο την αυτή πράξη, νοούμενη ως σύνολο αρρήκτως συνδεδεμένων κατά τόπο και χρόνο πραγματικών περιστατικών, ανεξαρτήτως του εκάστοτε νομικού χαρακτηρισμού τους, τότε η αθώωση του κατηγορουμένου από το ποινικό δικαστήριο εμποδίζει την εις βάρος του επιβολή διοικητικής κυρώσεως²²⁵. Ειδάλλως επέρχεται παραβίαση της αρχής *ne bis in idem*, δεδομένου ότι κάποιος διώκεται και τιμωρείται εκ νέου για συμπεριφορά για την οποία έχει ήδη απαλλαγεί.

Στην περίπτωση κατά την οποία το αντικείμενο της διοικητικής διαδικασίας, η αποδιδόμενη δηλαδή παράβαση, δεν αποτελεί αντικείμενο παράλληλης ποινικής δίκης²²⁶, τότε η διοικητική αρχή δεν κωλύεται να επιβάλλει κύρωση. Τουτοιοτρόπως έκρινε το

²²⁵. Βλ. Υπόθεση *Gradinger VS Αυστρίας* της 23-10-1995, Application No 15963/90, HUDOC, European Court of Human Rights.

²²⁶. Η ποινική δίκη δύναται να έχει τερματιστεί με την απαλλαγή του προσώπου με κάποιον από τους προβλεπόμενους στον ΚΠΔ τρόπους, ήτοι βάσει του άρθρου 43 ΚΠΔ, του άρθρου 47 ΚΠΔ, του άρθρου 309 ΚΠΔ, του άρθρου 310 ΚΠΔ, του άρθρου 370 ΚΠΔ.

ΕΔΔΑ στην υπόθεση Μαμιδάκης κατά Ελλάδα²²⁷, όπου επισήμανε ότι η μη άσκηση ποινικής δίωξης κατά του προσφεύγοντος για λαθρεμπορία δεν εμποδίζει τη διεξαγωγή διοικητικής διαδικασίας εναντίον του. Περαιτέρω, απεφάνθη ότι η διεξαγωγή διοικητικής διαδικασίας δεν προσέβαλε το τεκμήριο αθωότητας, διότι διαφορετική εκδοχή θα σήμαινε ότι η απουσία ποινικής δίωξης κωλύει τη διεξαγωγή διοικητικής διαδικασίας για την ίδια παράβαση, κάτι το οποίο δεν θεωρείται σωστό²²⁸.

Το ΕΔΔΑ έχει κρίνει επανειλημμένως²²⁹, ότι η επιβολή κύρωσης από τις διοικητικές αρχές εναντίον ενός ατόμου, εν συνεχεία της καταδίκης από τα ποινικά δικαστήρια και της επιβολής εις βάρος του των προβλεπόμενων για αυτή ποινών, προσκρούει στην απαγόρευση της διπλής τιμωρίας²³⁰. Στην υπόθεση Ruotsalainen κατά Φιλανδίας²³¹, το ΕΔΔΑ απεφάνθη ότι η επιβολή χρηματικής διοικητικής κύρωσης εν συνεχεία της καταδίκης από ποινικό δικαστήριο σε χρηματική ποινή, παραβιάζει το άρθρο 4 παρ. 1 του εβδόμου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ.

Εκ των ως άνω εκτεθέντων, καθίσταται σαφές ότι το ΕΔΔΑ δεν θεωρεί, θεμιτή την σωρευτική επιβολή ποινικών και διοικητικών κυρώσεων για το ίδιο ιστορικό γεγονός, εφόσον οι τελευταίες έχουν χαρακτήρα “ποινής”, διότι παραβιάζεται κατάφορα η αρχή *ne bis in idem*, όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 4 του έβδομου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ.

²²⁷. Μαμιδάκης κατά Ελλάδα, της 11-1-2007, HUDOC, European Court of Human Rights. Βλ. και Γιαννετάκη Ε. & Σ. Μεταφορική ΕΠΕ κατά Ελλάδα, της 6-12-2007, HUDOC, European Court of Human Rights.

²²⁸. Βλ. Ηλ. Αναγνωστόπουλος, Τα πολλαπλά τέλη για τη λαθρεμπορία υπό το πρίσμα της ΕΣΔΑ (Με αφορμή τις ΣτΕ 3182/2010 και 2067/2011), ΝοΒ 2011, Τόμος 59, Τεύχος 10, σελ. 2279.

²²⁹. Fischer VS Αυστρίας της 29-5-2001, Application No 37950/97, HUDOC, European Court of Human Rights. Βλ. επίσης, W.F. VS Αυστρίας της 30-5-2002 (final 30-8-2002), Application No 38275/97, HUDOC, European Court of Human Rights, Sailer VS Αυστρίας της 6-6-2002 (final 6-9-2002), Application No 38237/97, HUDOC, European Court of Human Rights,

²³⁰. Βλ. Ηλ. Αναγνωστόπουλος, Τα πολλαπλά τέλη για τη λαθρεμπορία υπό το πρίσμα της ΕΣΔΑ (Με αφορμή τις ΣτΕ 3182/2010 και 2067/2011), ΝοΒ 2011, Τόμος 59, Τεύχος 10, σελ. 2280.

²³¹. Ruotsalainen κατά Φιλανδίας, της 16-6-2009, HUDOC, European Court of Human Rights.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Συνέπειες της ευρωενωσιακής αρχής *ne bis in idem* στο εσωτερικό δίκαιο.

I. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.

Η ευρωενωσιακή αρχή *ne bis in idem*, είχε σημαντικό αντίκτυπο στην εσωτερική έννομη τάξη. Με την ανάδειξη του ΧΘΔΕΕ σε αυτοτελές κείμενο με το ίδιο νομικό κύρος με τη Συνθήκη, τα δικαιώματα, οι ελευθερίες και οι αρχές που προβλέπονται σε αυτόν συνεπάγονται άμεση εφαρμογή και άμεσο αποτέλεσμα στις εσωτερικές έννομες τάξεις των κρατών μελών. Επιπροσθέτως, υπερέχουν των εθνικών διατάξεων, οι οποίες χρήζει να μην εφαρμόζονται από τους εθνικούς δικαστές, όταν κατά την εξέταση της υποθέσεως, δεν υφίσταται συμβατότητα μεταξύ των εν λόγω εθνικών και των σχετικών ευρωπαϊκών διατάξεων²³². Έχοντας υπόψιν τα ως άνω εκτεθέντα, υπό του παρόντος κεφαλαίου, θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε τις επιπτώσεις και τις αλλαγές που επέφερε η ευρωενωσιακή αρχή *ne bis in idem* αφενός στα άρθρα 8 και 9 ΠΚ, αφετέρου στο άρθρο 57 ΚΠΔ. Η επισκόπηση του όλου ζητήματος θα πραγματοποιηθεί τόσο από την πλευρά της θεωρίας όσο και από την πλευρά της νομολογίας. Εν κατακλείδι, θα καταβληθεί προσπάθεια ώστε να επισημανθεί η αντιμετώπιση της υπέρξεως ποινικής και διοικητικής κύρωσης για την ίδια πράξη, τα ίδια πραγματικά περιστατικά, τελεσθείσα υπό του ιδίου προσώπου, τόσο από τη νομολογία των ποινικών δικαστηρίων όσο και από τη νομολογία του ΣτΕ.

²³². Τούτο συνάγεται ευθέως από το άρθρο 1 ΣΕΕ, όπου ρητώς αναφέρεται ότι οι ελευθερίες, τα δικαιώματα και οι αρχές του Χάρτη, έχουν το ίδιο ακριβώς νομικό κύρος που έχουν οι διατάξεις των δύο Συνθηκών, ήτοι η ΣΕΕ και η ΣΛΕΕ, το οποίο σημαίνει, όπως απεφάνθη το ΔΕΚ, ότι έχουν άμεση εφαρμογή και άμεσο αποτέλεσμα στο εσωτερικό των εθνικών εννόμων τάξεων, καθώς και ότι υπερισχύουν έναντι κάθε άλλης αντίθετης εσωτερικής διατάξεως.

II. Οι συνέπειες της ευρωενωσιακής αρχής *ne bis in idem* στο άρθρο 9 ΠΚ.

Η διάταξη του άρθρου 9 παρ. 1 ΠΚ, όπου καθιερώνεται η αρχή της διευθέτησης κατά τα διδασκόμενα στο διεθνές ποινικό δίκαιο²³³, αποτελεί απόρροια της αρχής του διπλού αξιοποίνου, κατά την οποία οι πράξεις που τελέστηκαν εξ ολοκλήρου στην αλλοδαπή και διώκονται βάσει των άρθρων 6 και 7 ΠΚ, τιμωρούνται κατά τους ελληνικούς ποινικούς νόμους, υπό τον όρο ότι είναι αξιόποινες και κατά το αλλοδαπό δίκαιο του τόπου τελέσεως²³⁴.

Στη διάταξη του άρθρου 9 παρ.1 εδ. α ΠΚ, κατοχυρώνεται η αρχή *ne bis in idem*, υπό την έννοια ότι απαγορεύεται η πολλαπλή δίωξη και καταδίκη του ίδιου προσώπου για την ίδια πράξη. Η καθιέρωση της αρχής *ne bis in idem*, στο άρθρο 9 παρ.1 εδ. α ΠΚ τελεί υπό δύο βασικούς περιορισμούς, οι δικαιολογητικές βάσεις των οποίων έχουν αποδυναμωθεί ενόψει της σύγχρονης “οικουμενικής διωκτικής οπτικής των κρατών”²³⁵. Ο πρώτος περιορισμός, που έχει τεθεί από τον Έλληνα νομοθέτη, έγκειται στο ότι η διάταξη δεν εφαρμόζεται στα εγκλήματα του άρθρου 8 ΠΚ²³⁶ μεταξύ των οποίων είναι και εκείνα που διώκονται σύμφωνα με την αρχή της παγκόσμιας δικαιοσύνης. Ωστόσο, ο ως άνω περιορισμός έχει αποδυναμωθεί ενόψει της ευρωενωσιακής αρχής *ne bis in idem*. Τούτο διότι οι διατάξεις της Συνθήκης της Λισσαβόνας, καθώς και του Χάρτη, υπερισχύουν έναντι κάθε αντίθετης διάταξης της εθνικής έννομης τάξης, όπως έχει εκτεθεί και ανωτέρω. Ως εκ τούτων, σε περίπτωση ποινικής καταδίκης ή απαλλαγής κάποιου από δικαστήριο κράτους- μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το δικαστήριο ενώπιον του οποίου θα αχθεί η υπόθεση, για την οποία ήδη έχει εκδοθεί δικαστική απόφαση, οφείλει και πρέπει να αποφανθεί ότι η δεύτερη ποινική δίωξη είναι απαράδεκτη, διότι, αφενός το άρθρο 50 ΧΘΔΕΕ δεσμεύει το εθνικό δικαστήριο και έχει άμεση εφαρμογή και άμεσο αποτέλεσμα στην ελληνική έννομη τάξη. Αφετέρου, το δικαστήριο, ως όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οφείλει να μην λάβει υπόψιν το άρθρο 8 σε συνδυασμό με το άρθρο 9 του ελληνικού ΠΚ, εφόσον ο συνδυασμός των δύο αυτών

²³³. Βλ. Χρ. Μυλωνόπουλος, Διεθνές Ποινικό Δίκαιο, Σάκκουλας 1993, σελ. 297 επ.

²³⁴. Βλ. Αρ. Χαραλαμπίκης, Ποινικός Κώδικας Ερμηνεία κατ’ άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 131.

²³⁵. Βλ. Ηλ. Αναγνωστόπουλος, *Ne bis in idem*. Ευρωπαϊκές και Διεθνείς όψεις, Σάκκουλας 2008, σελ. 5 επ.

²³⁶. Όπως ρητώς προβλέπεται στη διάταξη του άρθρου 9 παρ. 2 ΠΚ.

διατάξεων βρίσκεται σε πλήρη αντίθεση με το δικαίωμα που προστατεύεται στο άρθρο 50 του Χάρτη, το οποίο υπερισχύει κάθε αντίθετης εθνικής διατάξεως²³⁷.

Ο δεύτερος περιορισμός, ο οποίος έχει τεθεί από τον Έλληνα νομοθέτη, έγκειται στο ότι η διάταξη του άρθρου 9 παρ. 1 εδ. α ΠΚ δεν εφαρμόζεται όταν η πράξη έχει τελεστεί, εν μέρει, σε ελληνικό έδαφος. Εν προκειμένω, βάσει της αρχής της εδαφικότητας, που καθιερώνεται στο άρθρο 5 ΠΚ, δύναται να ασκηθεί εκ νέου ποινική δίωξη στην Ελλάδα, κατά του ίδιου προσώπου, ακόμη και αν η πράξη τελέστηκε κατά το υπόλοιπο μέρος στο κράτος της καταδίκης. Σημειωτέον, ότι βάσει του άρθρου 54 ΣΕΣΣ, όποιος έχει αμετακλήτως δικαστεί από ένα συμβαλλόμενο μέρος δεν δύναται να διωχθεί εκ νέου από ένα άλλο συμβαλλόμενο μέρος, για τα ίδια πραγματικά περιστατικά, υπό την προϋπόθεση ότι σε περίπτωση καταδίκης η ποινή έχει εκτιθεί ή εκτίεται ή δεν δύναται πλέον να εκτιθεί σύμφωνα με τους νόμους του συμβαλλόμενου μέρους που επέβαλλε την ποινή²³⁸. Ως εκ τούτων, έως προσφάτως, και βάσει της αρχής της εδαφικότητας, επιτρεπόταν νέα δίωξη στην Ελλάδα για την ίδια πράξη, κατά του ίδιου προσώπου, ο οποίος δικάστηκε σε συμβαλλόμενο κράτος και αθώθηκε ή καταδικάστηκε, αλλά εξέτισε την ποινή του ή την εκτίει ή δεν δύναται πλέον να την εκτίσει, σύμφωνα με τους νόμους του κράτους της καταδίκης²³⁹. Εξάιρεση αποτελούσε η περίπτωση κατά την οποία τα πραγματικά περιστατικά που συγκροτούν το έγκλημα έλαβαν χώρα στο κράτος της καταδίκης, οπότε και αποκλειόταν η εκ νέου δίωξη στην Ελλάδα, όπου είχε τελεστεί κατά ένα μέρος της η πράξη. Ωστόσο, μετά τη συνθήκη της Λισσαβόνας, και υπό την ισχύ του Χάρτη, δεν απαιτείται πλέον, ως πρόσθετη προϋπόθεση για την εφαρμογή της ευρωενωσιακής αρχής *ne bis in idem*, η εκτέλεση της καταδικαστικής απόφασης για τον αποκλεισμό της νέας δίωξης ή τιμωρίας του καταδικασθέντος²⁴⁰, δεδομένου ότι αυτή

²³⁷. Υπερισχύει και ως *lex posterior* και ως *lex superior*.

²³⁸. Βλ. Ηλ. Αναγνωστόπουλος, *Ne bis in idem*. Ευρωπαϊκές και Διεθνείς όψεις, Σάκκουλας 2008, σελ. 67 επ., Αρ. Τζαννετής, Η ταυτότητα της πράξης στο άρθρο 54 της Σύμβασης Εφαρμογής της Συμφωνίας Σένγκεν. Ένα πρόβλημα χωρίς ιδανική λύση; ΠοινΧρ. 2008, σελ. 777 επ.

²³⁹. Σύμφωνα με τη νομολογία του ΔΕΚ, η ποινή φυλάκισης με αναστολή συνιστά ποινή κατά την έννοια του άρθρου 54 ΣΕΣΣ και “εκτίεται” αφ’ ης στιγμής η απόφαση καθίσταται εκτελεστή και καθ’ όλη την περίοδο της δοκιμασίας, ενώ όταν αυτή ολοκληρωθεί, η ποινή θεωρείται ότι “έχει ήδη εκτιθεί”. Η ευρεία ερμηνεία του άρθρου 54 ΣΕΣΣ επιτρέπει τη θεώρηση βάσει της οποίας εκείνος που εξέτισε μέρος της ποινής του εντός της φυλακής και στη συνέχεια απολύθηκε υπό όρους θεωρείται ότι εξακολουθεί να “εκτίει” την ποινή του όσο χρόνο διαρκεί η δοκιμασία σύμφωνα με την καταδικαστική αλλοδαπή απόφαση. Βλ. Ηλ. Αναγνωστόπουλος, Η “εκτίση” της ποινής στο άρθρο 54 της Σύμβασης Εφαρμογής της Συμφωνίας Σένγκεν, ΠοινΧρ. 2008, σελ. 111 επ.

²⁴⁰. Βλ. Ηλ. Αναγνωστόπουλος, Παρατηρήσεις στην ΟΛΑΠ 1/ 2011, ΠοινΧρ. 2011, σελ. 500 επ.

δύναται να επιτευχθεί εντός της ΕΕ, μέσω του μηχανισμού του ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως²⁴¹. Ως εκ τούτου, το δικαστήριο οφείλει να κρίνει ότι η δεύτερη εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης ασκηθείσα ποινική δίωξη κατά του κατηγορουμένου για δεύτερη φορά είναι απαράδεκτη διότι η διπλή δίωξη εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί παραβίαση του ευρωπαϊκού δίκαιου και, συγκεκριμένα, συνιστά παραβίαση του δικαιώματος του δεδικασμένου το οποίο προστατεύεται από τον δεσμευτικό πλέον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ στη διάταξη 50 αυτού.

Ιδιαίτερος διαφωτιστική, ως προς τις συνέπειες της ευρωενωσιακής αρχής *ne bis in idem*, είναι και η νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων. Ειδικότερα, η **ΑΠ 1722/2011**²⁴², απεφάνθη ότι μετά τη Συνθήκη της Λισσαβόνας, “ Υπο τα άνω δεδομένα η απόκλιση από τον κανόνα που τίθεται με το άρθρο 9 παρ.1 ΠΚ κατά τον οποίο η ποινική δίωξη για πράξη που τελέσθηκε στην αλλοδαπή αποκλείεται αν ο υπαίτιος δικάσθηκε για την πράξη αυτή στην αλλοδαπή και αθωώθηκε ή αν, σε περίπτωση που καταδικάσθηκε έχει εκτίσει ολόκληρη την ποινή του με τη διάταξη της παραγράφου 2 του ίδιου άρθρου κατά την οποία η διάταξη της παρ.1 δεν εφαρμόζεται στις πράξεις που ορίζει το άρθρο 8 του Π.Κ. στις οποίες περιλαμβάνεται και το παράνομο εμπόριο ναρκωτικών ουσιών, δεν είναι αναγκαία και δεν ανταποκρίνεται σε στόχους γενικού ενδιαφέροντος διότι ο ποινικός κολασμός της εν λόγω πράξεως σύμφωνα με τους ελληνικούς νόμους δεν μπορεί να αναχθεί σε στόχο αναγκαίο και γενικού ενδιαφέροντος αναγνωριζόμενο από την Ελληνική Ένωση (βλ.Ολ.ΑΠ 1/2011)”²⁴³.

Εκ των ως άνω εκτεθέντων, προκύπτει σαφέστατα ότι η ευρωενωσιακή αρχή *ne bis in idem*, άσκησε μεγάλη επίδραση στο άρθρο 9 ΠΚ, δεδομένου ότι, πλέον, δυνάμει και του άρθρου 50 του Χάρτη, δεν προβλέπονται εξαιρέσεις από την ευρεία και άμεση εφαρμογή της αρχής.

²⁴¹. Βλ. ΤρΕφΑθ. 674/ 2011, ΠοινΔικ 2011, σελ. 702 επ.

²⁴². Βλ. ΑΠ 1722/ 2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

²⁴³. Βλ ΟΛΑΠ 1/ 2011, ΠοινΧρ. 2011, σελ. 500 επ., ΤρΕφΑθ. 674/ 2011, ΠοινΔικ 2011, σελ. 702 επ.

III. Οι συνέπειες της ευρωενωσιακής αρχής ne bis in idem στο άρθρο 57 ΚΠΔ.

Όπως έχει ήδη επισημανθεί και ανωτέρω, η θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισσαβόνας, επέφερε σημαντική και ουσιώδη αλλαγή στον τρόπο θεώρησης της αρχής ne bis in idem, όπως αυτή κατοχυρώνεται στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η αλλαγή αυτή έγινε ιδιαίτερος αισθητή στον χώρο της νομολογίας, ιδίως αναφορικά με το άρθρο 57 ΚΠΔ.

Πρώτο και σημαντικότερο εκφραστή της ριζικής μεταστροφής που επήλθε, αποτέλεσε η **ΟΛΑΠ 1/ 2011**²⁴⁴. Η καινοτομία της ως άνω αναφερόμενης απόφασης συνίσταται στο ότι διακηρύσσει πανηγυρικώς, για πρώτη φορά εντός της ελληνικής νομολογίας, την παύση της ισχύος των δηλώσεων- επιφυλάξεων που είχαν διατυπωθεί από τα κράτη μέλη, δυνάμει του άρθρου 55 ΣΕΣΣ. Περαιτέρω, απεφάνθη ότι η απόκλιση από τον κανόνα- θεμελιώδες δικαίωμα, που εισάγεται με το άρθρο 50 του Χάρτη, η οποία διατυπώνεται στο άρθρο 8 ΠΚ, όσον αφορά την εξαίρεση από αυτόν της εμπορίας ναρκωτικών φαρμάκων, δεν είναι αναγκαία και δεν ανταποκρίνεται πραγματικά σε στόχους γενικότερου ενδιαφέροντος της Ένωσης. Συνεπώς, δεν θεωρείται ως θεμιτή απόκλιση, δυνάμει του άρθρου 52 παρ. 1 του Χάρτη, και δεν δύναται να ισχύει εντός του ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου.

Κατόπιν της ως άνω αναφερόμενης αποφάσεως, ακολούθησε μια γενικότερη μεταστροφή, στους κόλπους της ελληνικής νομολογίας, ως προς τον τρόπο θεώρησης της αρχής ne bis in idem. Ενδεικτική της μεταστροφής είναι και η **4703/2011 ΕφΑΘ**, η οποία απεφάνθη ότι “ *Από τις διατάξεις του άρθρου 57 ΚΠΔ, προκύπτει ότι αν κάποιος έχει καταδικασθεί αμετάκλητα ή αθωωθεί ή έχει πάψει η ποινική δίωξη εναντίον του, δεν μπορεί να ασκηθεί και πάλι εις βάρος του δίωξη για την ίδια πράξη, ακόμη και αν δοθεί σ’ αυτήν διαφορετικός χαρακτηρισμός, με εξαίρεση των περιπτώσεων των άρθρων 58, 81 παρ. 2, 525 και 526, αν δε παρά την πιο πάνω απαγόρευση ασκηθεί ποινική δίωξη, κηρύσσεται απαράδεκτη λόγω δεδικασμένου. Οι διατάξεις αυτές ισχύουν αποκλειστικά στα πλαίσια του εσωτερικού δικαίου και αφορούν αποφάσεις ημεδαπών ποινικών δικαστηρίων. Περαιτέρω το άρθρο 9 παρ. 1 εδ. α του Π.Κ. ορίζει ότι η ποινική δίωξη για πράξη που τελέστηκε στην αλλοδαπή και αθωώθηκε ή αν σε περίπτωση που καταδικάστηκε, έχει*

²⁴⁴. Βλ. ΟΛΑΠ 1/2011, ΠοινΧρ 2011, σελ. 500 επ.

εκτίσει ολόκληρη την ποινή του. Σύμφωνα με την παρ. 2 του ίδιου άρθρου οι διατάξεις αυτές δεν εφαρμόζονται στις πράξεις που ορίζει το άρθρο 8, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και το παράνομο εμπόριο ναρκωτικών φαρμάκων (περ. θ). Περαιτέρω, κατά τη διάταξη του άρθρου 4 παρ. 1 του 7ου Πρωτοκόλλου της Σύμβασης για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών (ΕΣΔΑ), το οποίο κυρώθηκε με το Ν. 1705/1987, "κανένας δεν μπορεί να διωχθεί ή καταδικασθεί ποινικά με αμετάκλητη απόφαση, σύμφωνα με το νόμο και την ποινική δικονομία του Κράτους αυτού (ΟΛΑΠ 7/2002). Εξ άλλου, η Σύμβαση για την εφαρμογή της Συμφωνίας Σένγκεν, που έχει συναφθεί μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ και έχει κυρωθεί στην Ελλάδα με το Ν. 2514/1997, ορίζει στο άρθρο 54 ότι "όποιος δικάσθηκε τελεσίδικα από ένα Συμβαλλόμενο Μέρος, δεν μπορεί να διωχθεί από ένα άλλο Συμβαλλόμενο Μέρος για τα ίδια πραγματικά περιστατικά, υπό τον όρο ότι σε περίπτωση καταδίκης, η ποινή έχει εκτιθεί ή εκτίεται ή δεν μπορεί πλέον να εκτιθεί σύμφωνα με τους νόμους του Συμβαλλομένου Μέρους που επέβαλε την καταδίκη". Η Ελλάδα επικαλούμενη το άρθρο 55 της Συμβάσεως, το οποίο παρέχει τη δυνατότητα στα συμβαλλόμενα μέρη να διατυπώσουν δηλώσεις περί μη δεσμεύσεώς τους από το προηγούμενο άρθρο 54, διετύπωσε με το άρθρο τέταρτο του κυρωτικού νόμου, τέτοιες επιφυλάξεις, αποκλείοντας, μεταξύ άλλων, την εφαρμογή του άρθρου 54, στα εγκλήματα παράνομης διακινήσεως ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών. Ακολούθως, με τη σύμβαση της Λισσαβόνας που υπογράφηκε στις 13.12.2007 και κυρώθηκε από την Ελλάδα με το Ν. 3671/2008 και ισχύει από 1.12.2009, με την οποία τροποποιήθηκε η σύμβαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης), ορίσθηκε στο άρθρο 50 ότι: "Κανείς δεν διώκεται ούτε τιμωρείται ποινικά για αδίκημα για το οποίο έχει ήδη αθωωθεί ή καταδικασθεί εντός της Ένωσης με οριστική απόφαση ποινικού δικαστηρίου σύμφωνα με το νόμο". Οι τυχόν γενόμενες δηλώσεις (επιφυλάξεις) των κρατών - μελών, κατ' εφαρμογή του άρθρου 55 της Συμβάσεως για την εφαρμογή της Συμφωνίας Σένγκεν Ν. 2514/1997, έπαυσαν να ισχύουν, διότι στο άρθρο 50 του Χάρτη της Συνθήκης της Λισσαβόνας δεν προβλέπονται δυναμικές εξαιρέσεις από την διακρατική ισχύ της αρχής *ne bis in idem*, ανάλογες με αυτές που προβλέπει το άρθρο 55 της Συμβάσεως Σένγκεν εν όψει της

αδιάσπικτης διατυπώσεως του άρθρου 50 του Χάρτη (Ολομ. – Ποιν. ΑΠ. 1/2011, ΝΟΜΟΣ)²⁴⁵.

Εν συνεχεία, άκρως διαφωτιστική ως προς το υπό κρίση ζήτημα είναι και η **ΓνωμΕισΑΠ 1/ 2012**, όπου ρητώς αναφέρεται ότι “Αναφορικά όμως με τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ενώσεως ισχύει η Σύμβαση για την εφαρμογή της Συμφωνίας Σέγγκεν που έχει συναφθεί μεταξύ τους και έχει κυρωθεί στην Ελλάδα με το Ν 2514/1997. Στο άρθρο 54 της Συμβάσεως αυτής ορίζεται ότι «όποιος καταδικάσθηκε τελεσίδικα από ένα Συμβαλλόμενο Μέρος δεν μπορεί να διωχθεί από ένα άλλο Συμβαλλόμενο Μέρος για τα ίδια πραγματικά περιστατικά, υπό τον όρο βέβαια ότι, σε περίπτωση καταδίκης, η ποινή έχει εκτιθεί ή εκτιεiai ή δεν μπορεί πλέον να εκτιθεί σύμφωνα με τους νόμους του Συμβαλλομένου Μέρους που επέβαλε την καταδίκη». Η χώρα μας, ωστόσο, επικαλούμενη το άρθρο 55 της Συμβάσεως, το οποίο παρέχει τη δυνατότητα στα συμβαλλόμενα κράτη να διατυπώσουν δηλώσεις περί μη δεσμεύσεως τους από το προηγούμενο άρθρο 54, διατύπωσε, με το άρθρο τέταρτο του κυρωτικού νόμου, τέτοιες επιφυλάξεις, αποκλείοντας, μεταξύ άλλων, την εφαρμογή του άρθρου 54 στα εγκλήματα της παράνομης διακινήσεως ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών. Στη συνέχεια όμως επακολούθησε η σύμβαση της Λισσαβόνας, που υπογράφηκε την 13.12.2007 και κυρώθηκε από την Ελλάδα με το Ν 3671/2008 και ισχύει από 1.12.2009, οπότε κυρώθηκε από όλα τα συμβληθέντα Κράτη (με τελευταίο την Τσεχία), με την οποία τροποποιήθηκε η Σύμβαση της Ευρωπαϊκής Ενώσεως (Χάρτης των θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ενώσεως). Στο άρθρο 6 παρ. 1 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, όπως αυτό αντικαταστάθηκε με τη Συνθήκη της Λισσαβόνας, ορίζεται ότι: «Η Ένωση αναγνωρίζει τα δικαιώματα, τις ελευθερίες και τις αρχές, που περιέχονται στο Χάρτη των θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ενώσεως της 7ης Δεκεμβρίου 2000, όπως προσαρμόσθηκε στις 12 Δεκεμβρίου 2007, στο Στρασβούργο, ο οποίος έχει το ίδιο νομικό κύρος με τις Συνθήκες». Περαιτέρω ο χάρτης στο άρθρο 50 ορίζει ότι: «Κανείς δεν διώκεται, ούτε τιμωρείται ποινικά για αδίκημα, για το οποίο έχει ήδη αθωωθεί ή καταδικασθεί εντός της Ενώσεως με οριστική απόφαση ποινικού δικαστηρίου, σύμφωνα με το νόμο». Ανάγει έτσι την αρχή *ne bis in idem* σε Θεμελιώδες δικαίωμα. Πρέπει μάλιστα να σημειωθεί ότι η διάταξη αυτή αποτελεί εξειδίκευση της γενικότερης αρχής της αμοιβαίας αναγνωρίσεως των δικαστικών

²⁴⁵. Βλ. Εφαθ 4703/ 2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

αποφάσεων και διαταγών, που περιέχεται στην παρ. 1 του άρθρου 69Α του Κεφαλαίου 4 με τίτλο «Δικαστική Συνεργασία σε Ποινικές Υποθέσεις», που ενσωματώθηκε στη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ενώσεως με τη Συνθήκη της Λισσαβόνας. Και είναι μεν αληθές ότι με το δεύτερο εδάφιο της ίδιας παραγράφου του άρθρου 69Α ανατίθεται στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο να λαμβάνουν μέτρα που αφορούν «τον καθορισμό κανόνων και διαδικασιών για να εξασφαλίζεται η αναγνώριση, σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, όλων των τύπων δικαστικών αποφάσεων και διαταγών», για το ειδικότερο θέμα της εφαρμογής της αρχής *ne bis in idem*, που προβλέπεται στον ισόκυρο, κατά τα προλεχθέντα, με τη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, Χάρτη, δεν απαιτείται προφανώς η θέσπιση εκτελεστικών κανόνων και διαδικασιών, αφού η διάταξη του άρθρου 50 του τελευταίου (του Χάρτη) είναι σαφής, πλήρης και αμέσως εφαρμόσιμη, όπως το τελευταίο προκύπτει από το άρθρο 51 παρ. 1 του Χάρτη, οι δε προϋποθέσεις εφαρμογής της μπορούν να συναχθούν από την αυτόνομη ερμηνεία της. Οι τυχόν γενόμενες δηλώσεις (επιφυλάξεις) των κρατών-μελών, κατ' εφαρμογή του άρθρου 55 της Συμβάσεως για την εφαρμογή της Συμφωνίας Σέγκεν, όπως η γενόμενη από την Ελλάδα με το τέταρτο άρθρο του κυρωτικού της Ν 2514/1997, έπαυσαν να ισχύουν, διότι στο άρθρο 50 του Χάρτη της Συνθήκης της Λισσαβόνας, δεν προβλέπονται δυνητικές εξαιρέσεις από τη διακρατική ισχύ της αρχής *ne bis in idem*, ανάλογες με αυτές που προβλέπει το άρθρο 55 της Συμβάσεως Σέγκεν, ενόψει της αδιάσπικτης διατυπώσεως του άρθρου 50 του Χάρτη. Προκύπτει δηλαδή από τα ανωτέρω ότι μετά τη συνθήκη της Λισσαβόνας η αρχή *ne bis in idem* έχει αποκτήσει διακρατική ισχύ στον χώρο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως (ΑΠ Ολ. 1/2011). Επομένως το άρθρο 54 της Συμφωνίας Σέγγκεν προϋποθέτει κατ' ανάγκη, ανεξάρτητα από το αν έχει εφαρμογή σε δικαστική απόφαση που έχει εκδοθεί ερήμην, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία του συμβαλλομένου κράτους ή σε συνήθη διαδικασία, ότι υπάρχει αμοιβαία εμπιστοσύνη των συμβαλλομένων κρατών στα οικεία συστήματα ποινικής δικαιοσύνης και ότι καθένα από τα κράτη αυτά αποδέχεται την εφαρμογή του ποινικού δικαίου, που ισχύει στα άλλα συμβαλλόμενα κράτη, έστω και αν η εφαρμογή της εθνικής νομοθεσίας του θα οδηγούσε σε διαφορετική λύση. Για να τηρείται δηλαδή ο σκοπός του άρθρου 54 της Συμφωνίας Σέγγκεν, που έγκειται στο να αποφεύγεται το ενδεχόμενο ένα πρόσωπο, το οποίο κάνει χρήση του δικαιώματος του για ελεύθερη κυκλοφορία στα κράτη-μέλη της Συμφωνίας, να διώκεται για τα ίδια περιστατικά στο έδαφος περισσότερων του ενός

συμβαλλομένων κρατών, είναι απαραίτητο να γίνεται σεβαστή εντός της Ευρωπαϊκής ενώσεως μία δικαστική απόφαση, όπως αυτή που εκδίδεται από ποινικά δικαστήρια της Γερμανίας (απόφαση ΔΕΚ11-12/2008).»²⁴⁶.

Από τα ως άνω εκτεθέντα χαρακτηριστικά παραδείγματα, εμφανίζεται η μεταστροφή που επήλθε στους κόλπους της νομολογίας, έπειτα από τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισσαβόνας. Η μεταστροφή αυτή κρίνεται ως απολύτως θεμιτή, δεδομένου ότι η ως πρότινος στάση της νομολογίας δεν βρισκόταν σε σύμπτωση και σε εναρμόνιση με το περιεχόμενο της αρχής *ne bis in idem*. Η επανεξέταση και, ως επί το πλείστον, η εκ νέου καταδίκη για πράξεις και εγκλήματα για τα οποία είχε ήδη αποφανθεί η Δικαιοσύνη και είχε επιβληθεί ποινή, έστω και εντός της έννομης τάξης κάποιου άλλου κράτους μέλους, δεν θεωρείται ότι συνάδει με το πνεύμα ενός κοινωνικού κράτους δικαίου. Η αρχή της δίκαιης δίκης, όπως αυτή απορρέει από το άρθρο 20 του Συντάγματος καθώς και από το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, παραβιάζεται κατάφορα οσάκις κάποιος τιμωρείται δις για το ίδιο έγκλημα, για την ίδια εγκληματική συμπεριφορά, ακόμη και εάν η διπλή καταδίκη επιβάλλεται από διαφορετικά κράτη. Η προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και της ελευθερίας, οι οποίες αποτελούν και συνταγματικώς κατοχυρωμένα δικαιώματα του κάθε ανθρώπου, χρήζει να λαμβάνονται δεόντως υπόψη κατά την επιβολή του *ius puniendi*. Η πρακτική που εφαρμοζόταν έως προσφάτως στην Ελλάδα, ειδικά στα εγκλήματα παράνομης διακίνησης ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών, κρίνεται ως αντίθετη με το πνεύμα της αρχής *ne bis in idem*, ακόμη και ως καταχρηστικώς ασκηθείσα. Η εναρμόνιση της ελληνικής νομολογίας με το πνεύμα του άρθρου 50 του Χάρτη, και συνακολούθως με το άρθρο 54 ΣΕΣΣ και της αρχής *ne bis in idem*, αποτελούσε επί μακρόν ευκαταίο έργο, το οποίο αρχίζει να υλοποιείται. Εναπομένει, πλέον, στην ελληνική νομολογία να εφαρμόζει στο έπακρον, κατά την απονομή της δικαιοσύνης, τόσο τις δεσμεύσεις της που απορρέουν αφενός από το Σύνταγμα και την ελληνική νομοθεσία αφετέρου και από την ευρωπαϊκή έννομη τάξη, όσο και το πνεύμα της αρχής *ne bis in idem*, όπως αυτή ενσαρκώνεται τόσο εντός όσο και εκτός των ελληνικών πλαισίων, αποτελώντας ένα από τα πιο ουσιώδη ανθρώπινα δικαιώματα.

²⁴⁶. Βλ. ΓνωμΕισΑΠ 1/ 2012 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

IV. Ποινική και διοικητική δίκη για την ίδια πράξη.

Την ελληνική έννομη τάξη απασχόλησε εντόνως το ζήτημα αναφορικά με το εάν ισχύει η αρχή *ne bis in idem* μεταξύ ποινικής και διοικητικής κύρωσης, κατά του ίδιου προσώπου για την ίδια πράξη. Ως προς το ζήτημα αυτό, κλήθηκε να αποφανθεί τόσο ο Άρειος Πάγος όσο και το ΣτΕ.

Με το εν λόγω ζήτημα ασχολήθηκε ο Άρειος Πάγος στην **ΑΠ 1077/2012**²⁴⁷. Εν προκειμένω, ο Άρειος Πάγος απεφάνθη ότι μεταξύ διοικητικής και ποινικής κύρωσης δεν ισχύει η απαγόρευση *ne bis in idem* και δεν μπορεί να γίνει λόγος για δεδικασμένο. Ειδικότερα, έκρινε ότι, σύμφωνα με το άρθρο 57 ΚΠΔ, η απαγόρευση νέας καταδίκης αναφέρεται στην επιβολή ποινής για το ίδιο ποινικό αδίκημα. Συνεπώς, πρέπει να γίνεται διάκριση μεταξύ ποινικής και διοικητικής κύρωσης, διότι η επιβολή ποινής, σε αντίθεση με τη διοικητική κύρωση, αποτελεί απονομή ποινικής δικαιοσύνης και όχι άσκηση διοίκησης. Για το λόγο αυτό, η επιβολή της συνοδεύεται αφενός από τις εγγυήσεις του άρθρου 96 παρ. 1 του Συντάγματος, αφετέρου από το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, το οποίο καθιερώνει το δικαίωμα κάθε πολίτη να κριθεί η κατ' αυτού απευθυνόμενη ποινική κατηγορία δικαίως, δημοσίως και σε εύλογη προθεσμία από ένα ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο²⁴⁸. Εν συνεχεία, απεφάνθη ότι: *“με τη διάταξη του άρθρου 4 παρ.1 του Έβδομου Πρωτοκόλλου της Σύμβασης για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών (ΕΣΔΑ), το οποίο κυρώθηκε με το ν. 1705/1987, σύμφωνα με την οποία "κανένας δεν μπορεί να διωχθεί ή καταδικαστεί ποινικά από τα δικαστήρια του ίδιου Κράτους για μία παράβαση για την οποία ήδη αθωώθηκε ή καταδικάστηκε με αμετάκλητη απόφαση σύμφωνα με το νόμο και την ποινική δικονομία του Κράτους αυτού". Εξάλλου, προκειμένου να γίνει διάκριση περί του αν μία κύρωση αποτελεί ποινή, με την έννοια του ποινικού νόμου, πρέπει ο χαρακτήρας της διάταξης που προβλέπει και τιμωρεί μία αξιόποινη πράξη να είναι γενικός, δηλαδή η εν λόγω διάταξη οφείλει να προστατεύει σοβαρό έννομο αγαθό και πρέπει να απευθύνεται απροσώπως σε όλους τους κοινωνούς, η δε κύρωση να είναι ανάλογη με τη βαρύτητα του σχετικού αδικήματος. Έτσι, κάθε κύρωση η οποία αποτελεί κακό με το οποίο εκφράζεται η ιδιαίτερη*

²⁴⁷. Βλ. ΑΠ 1077/ 2012 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

²⁴⁸. Βλ. ΑΠ 1077/ 2012 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

αποδοκιμασία του δράστη μίας άδικης πράξης από την έννομη τάξη αποτελεί ποινή και επομένως η επιβολή της, όπως εκτέθηκε, ανήκει στα τακτικά ποινικά δικαστήρια, ενώ η διοικητική κύρωση δεν αποτελεί ακριβώς κολασμό, δηλαδή δεν επιβάλλεται στον παραβάτη σε ένδειξη ιδιαίτερης αποδοκιμασίας, αλλά αποσκοπεί αποκλειστικά στον εξαναγκασμό του υπόχρεου να προβεί στην απαιτούμενη πράξη ή παράλειψη. Κατ' ακολουθία, μία διοικητική κύρωση, η οποία με βάση τα παραπάνω κριτήρια δεν εμπίπτει στην έννοια της ποινικής κύρωσης μπορεί να σωρευθεί με μία ποινική κύρωση, χωρίς μεταξύ των δύο κυρώσεων να ισχύει η αρχή *ne bis in idem*. Από όλα αυτά παρέπεται ότι μεταξύ των δύο κυρώσεων, διοικητικής και ποινικής, δεν ισχύει η απαγόρευση που καθιερώνεται με την αρχή *ne bis in idem*, αλλά και πολύ περισσότερο να μη μπορεί στη συγκεκριμένη περίπτωση που τις εν λόγω κυρώσεις επέβαλαν δύο διαφορετικά όργανα, ένα δικαστικό και ένα διοικητικό, να γίνει λόγος και για την ύπαρξη δεδικασμένου μεταξύ αυτών των δύο κυρώσεων (ΑΠ 1570/2005, ΣΤΕ 3182/10, ΣΤΕ 2067/2011).”.

Εκ των προεκτεθέντων συνάγεται ότι, σύμφωνα με τη νομολογία του Άρειου Πάγου, δεν τίθεται ζήτημα παραβίασης της αρχής *ne bis in idem* μεταξύ ποινικής και διοικητικής κύρωσης. Ως προς το ζήτημα αυτό, ο Άρειος Πάγος τείνει να ενστερνιστεί και να συνταχθεί με τη νομολογία του ΔΕΕ, το οποίο έχει κρίνει ότι δεν υφίσταται ζήτημα παραβίασης της αρχής *ne bis in idem* μεταξύ ποινικής και διοικητικής κύρωσης, δεδομένου ότι η αρχή *ne bis in idem* δεν ισχύει για τη διοικητική κύρωση²⁴⁹.

Ως προς το υπό εξέταση ζήτημα απεφάνθη και το ΣτΕ. Το ΣτΕ, με την υπ' αριθμ. **ΣτΕ 3182/ 2010**²⁵⁰ έκρινε ότι η επιβολή πολλαπλών τελών για λαθρεμπορία υγρών καυσίμων κατά του αναιρεσειόντος, ο οποίος αθωώθηκε για την αυτή πράξη από το ποινικό δικαστήριο, καθώς και της εταιρείας πετρελαιοειδών, ως αστικώς συνυπεύθυνης, παραβιάζει εν όψει της ποινικής φύσεως του πολλαπλού τέλους, το κατ' άρθρον 4 παρ. 1

²⁴⁹. Αναφορικά με το εν λόγω ζήτημα, βλ. Χρ. Σαλτάνης, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποιήσιμου, Συγχρόνως μια εισαγωγή στην ερμηνεία του Ποινικού Δικαίου, Σάκκουλας 1999, σελ. 309 επ., ο οποίος επισημαίνει ότι: “Σε κάθε περίπτωση το ποινικό δικαστήριο θα οφείλει να λάβει υπόψη, κατά την επιμέτρηση της ποινής, το επιβληθέν διοικητικό πρόστιμο και να το αφαιρέσει από την ποινή, την οποία κρίνει το ίδιο ως ενδεδειγμένη, ώστε να μην εμφανίζεται τελικά η επιβαλλόμενη από το ποινικό δικαστήριο ποινή ως δυσανάλογη προς τη βαρύτητα της τελεσθείσας πράξης, δηλαδή προς το διαπραχθέν άδικο.”. Βλ. και Χρ. Μυλωνόπουλος, Εφαρμογές Ποινικού Δικαίου, Σάκκουλας 1997, σελ 37 επ.

²⁵⁰. Βλ. ΣτΕ 3182/ 2010, ΝοΒ 2011, Τόμος 59, Τεύχος 10, σελ. 2363 επ.

του έβδομου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ δικαίωμα του αναιρεσειόντος²⁵¹. Το ΣτΕ απεφάνθη ότι η δέσμευση του διοικητικού δικαστηρίου μόνον από την αμετάκλητη καταδικαστική απόφαση του ποινικού δικαστηρίου, κατ' άρθρο 5 παρ. 2 ΚΔΔ, σε συνδυασμό με τη μη δέσμευσή του από την όμοια αθωωτική, δεν συνάδει προς την αρχή της ισότητας των διαδίκων²⁵². Με την εν λόγω απόφαση το ΣτΕ προσεγγίζει τα υπό κρίση ζητήματα με ευρωπαϊκό πνεύμα, και λαμβάνει δεόντως υπόψιν τη νομολογία του ΕΔΔΑ, σύμφωνα με την οποία υφίσταται παραβίαση της αρχής *ne bis in idem* μεταξύ διοικητικής και ποινικής κύρωσης, για την ίδια πράξη, κατά του ίδιου προσώπου.

Η ως άνω αναφερόμενη απόφαση, ωστόσο, αποτελεί φαεινή εξαίρεση στον τρόπο, με τον οποίο αντιμετωπίζονται από το ΣτΕ, παρόμοιας φύσης ζητήματα. Στην **ΣτΕ 2067/ 2011**²⁵³ ενέμεινε στην παραδεδομένη αντίληψη του δικαστηρίου, ότι μεταξύ της διοικητικής και της ποινικής διαδικασίας υφίσταται αυτοτέλεια, και δεν τίθεται ζήτημα εφαρμογής της αρχής *ne bis in idem*. Ειδικότερα, επισήμανε ότι διοικητική διαδικασία επιβολής πολλαπλού τέλους είναι αυτοτελής σε σχέση με την αντίστοιχη ποινική και το διοικητικό δικαστήριο δεν δεσμεύεται από την τυχόν προηγηθείσα ποινική απόφαση, αλλά υποχρεούται απλώς να τη συνεκτιμήσει²⁵⁴. Εν συνεχεία, το ΣτΕ μνημονεύει την νομολογία του ΕΔΔΑ, το οποίο έχει κρίνει ότι, προκειμένου να μην διαφεύγει κάθε Κράτος των υποχρεώσεών του μεταμφιέζοντας καταδίκες και διώξεις που, ως εκ της φύσεώς τους, είναι πράγματι ποινικές σε άλλες μορφής κυρώσεως, όπως π.χ. διοικητικές, η ένταξη μιας κύρωσης στον χώρο του διοικητικού δικαίου, κατά την εσωτερική έννομη τάξη, δεν αρκεί για να αποκλείσει την υπαγωγή στις “κατηγορίες ποινικής φύσεως”, κατά την έννοια του άρθρου 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ. Ωστόσο, όπως ρητώς αναφέρεται: “*Επειδή, εξ άλλου, ναι μεν η προεκτεθείσα διάταξη του άρθρου 5 παρ. 2 του*

²⁵¹. Βλ. Ηλ. Αναγνωστόπουλος, Τα πολλαπλά τέλη για τη λαθρεμπορία υπό το πρίσμα της ΕΣΔΑ (Με αφορμή τις ΣτΕ 3182/2010 και 2067/2011), ΝοΒ 2011, Τόμος 59, Τεύχος 10, σελ. 2281.

²⁵². Βλ. Ηλ. Αναγνωστόπουλος, Τα πολλαπλά τέλη για τη λαθρεμπορία υπό το πρίσμα της ΕΣΔΑ (Με αφορμή τις ΣτΕ 3182/2010 και 2067/2011), ΝοΒ 2011, Τόμος 59, Τεύχος 10, σελ. 2281.

²⁵³. Βλ. ΣτΕ 2067/ 2011 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ. Βλ. και ΣτΕ 501/ 2012 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΣτΕ 753/ 2012 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΣτΕ 2119/ 2012 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΣτΕ 3965/ 2012 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΣτΕ 1999/ 2011 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

²⁵⁴. Ειδικότερα επισήμανε ότι: “*Επειδή όπως γίνεται παγίως δεκτό οι μνημονευθείσες διατάξεις του Τελωνιακού Κώδικα και του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, σε συνδυασμό ερμηνευόμενες, έχουν την έννοια ότι η διοικητική διαδικασία επιβολής πολλαπλού τέλους λόγω της παραβάσεως της λαθρεμπορίας είναι αυτοτελής σε σχέση με την αντίστοιχη ποινική διαδικασία και το διοικητικό δικαστήριο, όταν κρίνει επί υποθέσεως επιβολής πολλαπλού τέλους λόγω λαθρεμπορίας, δεν δεσμεύεται από την τυχόν προηγηθείσα σχετική απόφαση ποινικού δικαστηρίου, εκτός εάν πρόκειται για αμετάκλητη καταδικαστική απόφαση, αλλά υποχρεούται απλώς να την συνεκτιμήσει κατά τη διαμόρφωση της κρίσεώς του...*”.

Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, ορίζοντας ότι τα διοικητικά δικαστήρια δεσμεύονται «από τις αμετάκλητες καταδικαστικές αποφάσεις των ποινικών δικαστηρίων ως προς την ενοχή του δράστη», χωρίς ανάλογη πρόβλεψη και για τις αθωωτικές, ρυθμίζει διαφορετικά το ζήτημα της δέσμευσης του διοικητικού δικαστηρίου από αμετάκλητη απόφαση ποινικού δικαστηρίου, ανάλογα με το εάν πρόκειται για καταδικαστική ή αθωωτική απόφαση. Όμως, το ποινικό δικαστήριο, προκειμένου να καταλήξει σε καταδικαστική απόφαση, πρέπει να είναι απολύτως σίγουρο για την ενοχή του δράστη, ενώ, προκειμένου να καταλήξει σε αθωωτική απόφαση, δεν απαιτείται κατ' ανάγκη να έχει τον αυτό βαθμό βεβαιότητας, εφ' όσον μπορεί μεν να αθώσει κάποιον γιατί πείσθηκε ότι είναι αθώος, μπορεί, όμως, και να τον αθώσει, όπως εν προκειμένω, ελλείψει σχετικών αποδείξεων. Στην τελευταία αυτή περίπτωση, η διαφοροποίηση αυτή δικαιολογεί την ρύθμιση του άρθρου 5 παρ. 2 του Κ.Δ.Δ. υπό την έννοια ότι, κατά το μέρος που η σχετική διάταξη δεν αναφέρεται και σε αμετάκλητες αθωωτικές αποφάσεις λόγω ελλείψεως αποδεικτικών στοιχείων, αυτή δεν αντίκειται στην απορρέουσα από το Σύνταγμα (άρθρα 4 παρ. 1 και 20 παρ. 1) αρχή της ισότητας των διαδίκων. Κατά την ειδικότερη γνώμη του Παρέδρου Ι. Σύμπλη, η διαφοροποίηση μεταξύ καταδικαστικών και αθωωτικών αποφάσεων δεν προσκρούει στα άρθρα 4 παρ. 1 και 20 του Συντάγματος και, κατ' επέκταση ούτε και στο άρθρο 6 παρ. 1 και 2 της ΕΣΔΑ, προεχόντως διότι η ποινική και η διοικητική δίκη διέπονται από διαφορετικούς κανόνες απόδειξης, εν όψει των οποίων το απαιτούμενο επίπεδο, δηλαδή οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες είναι νόμω επιτρεπτός ο σχηματισμός πλήρους δικανικής πεποίθησης, είναι ουσιωδώς υψηλότερο στην ποινική δίκη απ' ότι στην διοικητική.”.

Με την εν λόγω απόφαση το ΣτΕ διαφοροποιείται αισθητώς από την νομολογία του ΕΔΔΑ, ενώ συγκλίνει αρκετά με την αντίστοιχη του ΔΕΕ. Το ΣτΕ προσήγγισε την εν λόγω υπόθεση δίχως να συμμορφώνεται προς τη νομολογία του ΕΔΔΑ, η οποία, ωστόσο, είναι υποχρεωτική, έστω και αν αυτή δεν έχει προβλεφθεί από τον εθνικό νομοθέτη²⁵⁵. Παρά την αντίθετη κρίση του ΣτΕ, εν προκειμένω υφίσταται παραβίαση της αρχής *ne bis in idem*, δεδομένου ότι καταστρατηγείται ένα από τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου, το οποίο συνίσταται στο να μην δικάζεται κανείς δύο φορές για την ίδια

²⁵⁵. Βλ. Ηλ. Αναγνωστόπουλος, Τα πολλαπλά τέλη για τη λαθρεμπορία υπό το πρίσμα της ΕΣΔΑ (Με αφορμή τις ΣτΕ 3182/2010 και 2067/2011), ΝοΒ 2011, Τόμος 59, Τεύχος 10, σελ. 2281, με περαιτέρω παρατηρήσεις και παραπομπές.

πράξη. Τουτοιοτρόπως, παραβιάζεται και το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, όπως αυτό κατοχυρώνεται, πρωτίστως στο άρθρο 20 του Συντάγματος, καθώς και η αρχή της ισότητας των διαδικών, λόγω της διαφοροποίησης, που υφίσταται από τη νομολογία του ΣτΕ, μεταξύ της αμετακλήτως καταδικαστικής και της αμετακλήτως αθωωτικής ποινικής απόφασης.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Η αρχή *ne bis in idem* αποτελεί μια από τις βασικές προϋποθέσεις για να υπάρξει ασφάλεια δικαίου, ενώ η παραβίασή της συνιστά μέγιστη προσβολή του κύρους της Δικαιοσύνης και κλονίζει την εμπιστοσύνη των πολιτών στο Δίκαιο και τους θεσμούς που το απονέμουν²⁵⁶. Αποτελεί, περαιτέρω, και ένα από τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου και για το λόγο αυτό είναι στενά συνδεδεμένη με την έννομη τάξη κάθε κράτους δίκαιου.

Η Συνθήκη της Λισσαβόνας, καθώς και η ανάδειξη του Χάρτη ως κειμένου με το ίδιο νομικό κύρο με τις Συνθήκες, επέφερε την υποχρεωτική εφαρμογή της αρχής *ne bis in idem* εντός του ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου, καθιστώντας ανίσχυρες τις όποιες επιφυλάξεις των κρατών μελών. Η ευρωενωσιακή αρχή *ne bis in idem* πρέπει να εφαρμόζεται και να υπερισχύει κάθε αντίθετης εσωτερικής διατάξεως και στην έννομη τάξη κάθε κράτους μέλους. Καθοριστικός κρίνεται ο ρόλος των δικαστηρίων, και συνακολούθως της νομολογίας, τα οποία ως θεματοφύλακες του ευρωπαϊκού δικαίου, καθώς και του νόμου γενικά, οφείλουν να διασφαλίζουν την εναρμονισμένη ερμηνεία και εφαρμογή του ευρωπαϊκού δικαίου σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ευχής έργο αποτελεί *“η ευρωπαϊκή προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και οι εσωτερικές έννομες τάξεις να αναλάβουν τη σκυτάλη της πρωτογενούς προστασίας, σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από το σημερινό.”*²⁵⁷.

²⁵⁶. Βλ. Ηλ. Αναγνωστόπουλος, *Ne bis in idem*. Ευρωπαϊκές και Διεθνείς όψεις, Σάκκουλας 2008, σελ. 1 επ.

²⁵⁷. Βλ. Χρ. Ροζάκης, *Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και η εφαρμογή της από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων, Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου*, 2004, σελ. 29 επ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ- ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

1. Ηλ. Αναγνωστόπουλος, Ne bis in idem, Ευρωπαϊκές και Διεθνείς Όψεις, Σάκκουλας 2008.
2. Ηλ. Αναγνωστόπουλος, Παρατηρήσεις στην ΑΠ 86/ 2001, ΠοινΧρ. 2001, σελ. 1070 επ.
3. Ηλ. Αναγνωστόπουλος, Ne bis in idem στην Ευρωπαϊκή Ένωση μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας (Με αφορμή τις ΑΠ 679/ 2009 και 1568/ 2010) ΠοινΧρ 2010, σελ. 796 επ.
4. Ηλ. Αναγνωστόπουλος, Τα πολλαπλά τέλη για τη λαθρεμπορία υπό το πρίσμα της ΕΣΔΑ (Με αφορμή τις ΣτΕ 3182/ 2010 και 2067/ 2011), ΝοΒ 2011, Τόμος 59, Τεύχος 10, σελ. 2273 επ.
5. Ηλ. Αναγνωστόπουλος, Η “έκτιση” της ποινής στο άρθρο 54 της Σύμβασης Εφαρμογής της Συμφωνίας Σένγκεν, ΠοινΧρ 2003, σελ. 111 επ.
6. Φ. Ανδρέου, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Σάκκουλας 2008.
7. Ν. Ανδρουλάκης, Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης, 3η Έκδοση, Σάκκουλας 2007.
8. Δ. Βούλγαρης, Απόλυτη ακυρότητα κατά το άρθρο 171 ΚΠΔ. Παρουσίαση της σχετικής νομολογίας του Άρειου Πάγου των ετών 2011- 2012, ΠοινΧρ. ΞΒ’ σελ. 707 επ.
9. Στ. Γκρόζος, Υπ’ αριθμ. 1/ 2012 γνωμοδότηση του Αντεισαγγελέως του Άρειου Πάγου Στ. Γκρόζου, ΠοινΧρ 2012, σελ. 126 επ.
10. Π. Δ. Δαγτόγλου, Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο Ι, Β’ Έκδοση αναθεωρημένη και συμπληρωμένη, Σάκκουλας 1985.
11. Χ. Δέδες, Ποινική Δικονομία, Σάκκουλας 1988.
12. Χ. Δέδες, Η εκκρεμοδικία εν τω ποινικώ δικονομικώ δικαίω, ΠοινΧρ. 1961, σελ. 1 επ.
13. Δελτίο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων 3/ 1977, σελ. 5 επ.
14. Δελτίο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 3/ 1978, σελ. 5 επ.

15. Α. Δημητρόπουλος, Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος Γ', Σάκκουλας 2005.
16. Ελ. Δημητροπούλου, Η δικαστική προστασία των ιδιωτών στο κοινοτικό δικαιοδοτικό σύστημα, ΑρχΝ. 2008, σελ. 133 επ.
17. Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2010.
18. Ευαγγ. Ζαχαρή, 134/ 2005 Διάταξη του Αντεισαγγελέως Εφετών Ευαγγ. Ζαχαρή, ΠοινΧρ. 2007, σελ. 182 επ.
19. Δ. Ζημνιανίτης, Νέες τάσεις της εντατικής δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις στον Ευρωπαϊκό Χώρο Δικαιοσύνης, Ελευθερίας και Ασφάλειας, υπό το πρίσμα της Συνθήκης της Λισσαβόνας. Αναζητώντας μια νέα συνισταμένη; ΠοινΧρ. 2010, σελ. 89 επ.
20. Δ. Ζημνιανίτης, Το Πρόγραμμα της Στοκχόλμης: Πολιτικές και προοπτικές του ευρωπαϊκού χώρου Δικαιοσύνης, Ελευθερίας και Ασφάλειας για το διάστημα 2010-2014, ΠοινΔικ. 3/ 2010, σελ. 48 επ.
21. Αν. Ζύγουρας, Το Διεθνές Σύμφωνο δια τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και η αρχή του δεδικασμένου, Υπερ. 1999.
22. Τζ. Ηλιοπούλου- Στράγγα, Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Από τη Νίκαια στη Λισσαβόνα, Ευρωπαϊών Πολιτεία, τεύχος 1/ 2008, σελ. 91 επ.
23. Γ. Θεοδωράκης, Το δεδικασμένο στην ποινική δίκη, Σάκκουλας 1986.
24. Μ. Καϊάφα- Γκμπάντι, Παρατηρήσεις σε ΑΠ 86/ 2001, ΠοινΔικ. 2001, σελ. 703 επ.
25. Μ. Καϊάφα- Γκμπάντι, Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης: Οι ρυθμίσεις του Ν. 3251/ 2004 και η μετάβαση από την έκδοση στην παράδοση, ΠοινΔικ. 2004, σελ. 1294 επ.
26. Μ. Καϊάφα- Γκμπάντι, Παρατηρήσεις σε ΑΠ 1426/ 1998, Υπερ. 1999, σελ. 323 επ.
27. Μ. Καϊάφα- Γκμπάντι, Το σχέδιο του Ευρωπαϊκού Συντάγματος και οι προκλήσεις για το ποινικό δίκαιο στο ξεκίνημα του 21ου αιώνα, ΠοινΔικ. 2004, σελ. 570 επ.
28. Μ. Καϊάφα- Γκμπάντι, Το Ποινικό Δίκαιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Σημαντικές όψεις και προοπτικές εξέλιξης, Σάκκουλας 2003.
29. Καίσαρης, Κώδιξ Ποινικής Δικονομίας, Τόμος Α', Σάκκουλας 1981.

30. Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 3η Έκδοση, Σάκκουλας 2007.
31. Ηλ. Καστανάς, Η μεγάλη Ευρώπη των 44 και η Ενωμένη Ευρώπη των 15: θεσμικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις μιας δύσκολης εναρμόνισης, Το Σύνταγμα, τεύχος 6/ 2001.
32. Αθ. Κονταξής, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Συνδυασμός Θεωρίας και Πράξης, 4η Έκδοση, Τόμος Β', Σάκκουλας 2006.
33. Ξεν. Κοντιάδης/ Γ. Αμίτσης, Η εφαρμογή του Κοινοτικού Χάρτη των Θεμελιωδών Κοινοτικών Δικαιωμάτων στο ελληνικό κοινωνικό δίκαιο, ΔτΑ 1/ 1999, σελ. 49 επ.
34. Ι. Κυρτσάκης, Η πρακτική εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης στο πεδίο δικαστικής προστασίας σε ποινικές υποθέσεις.
35. Α. Μαργαρίτης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, 2η Έκδοση, Τόμος Α', Νομική Βιβλιοθήκη 2011.
36. Α. Μαργαρίτης- Ν. Παρασκευόπουλος, Ποινολογία, 7η Έκδοση, Σάκκουλας 2005.
37. Α. Μαργαρίτης, Ποινική Δικονομία, Ένδικα Μέσα, Γ' Έκδοση, Σάκκουλας 2005.
38. Α. Μαργαρίτης, Εμβάθυνση στην Ποινική Δικονομία Ι, Θεωρία- Νομολογία, Νομική Βιβλιοθήκη 2006.
39. Α. Μαργαρίτης, Η εκκρεμοδικία ως δικονομική προϋπόθεση της ποινικής δίκης, ΠοινΔικ. 1/ 2005, σελ. 65 επ.
40. Μ. Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία- Νομολογία, Σάκκουλας 2008.
41. Κ. Μαυριάς- Α. Παντελής, Συνταγματικά Κείμενα Ελληνικά και Ξένα, Σάκκουλας 1981.
42. Αλ. Μεταξάς, Η αντιμετώπιση του ποινικού δεδικασμένου υπό της Επιστήμης και της Νομολογίας, ΠοινΧρ. 1971, σελ. 181 επ.
43. Ε. Μίχας, Συστήματα προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων εκτός των τειχών, ΔτΑ 2000, σελ. 841 επ.
44. Δ. Μουζάκης, Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, Νομική Βιβλιοθήκη 2009.
45. Αγγ. Μπουρόπουλος, Το Ποινικόν Δεδικασμένον, ΠοινΧρ. 1956, σελ. 273 επ.
46. Αγγ. Μπουρόπουλος, Ερμηνεία του Κώδικος Ποινικής Δικονομίας κατ' άρθρο, Τόμος Α', Σάκκουλας 1957.

47. Χρ. Μυλωνόπουλος, Η αρχή ne bis in idem και το άρθρο 14 παρ. 7 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, ΠοινΛογ. 2001, σελ. 1157 επ.
48. Χρ. Μυλωνόπουλος, Διεθνές Ποινικό Δίκαιο, Σάκκουλας 1993.
49. Χρ. Μυλωνόπουλος, Εφαρμογές Ποινικού Δικαίου, Σάκκουλας 1997.
50. ΝοΒ 2011, Τόμος 59, Τεύχος 10, σελ. 2363 επ., ΣτΕ 3182/ 2010.
51. Δ. Παπαγιάννης, Ο χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης μετά τη Συνθήκη της Λισσαβόνας, ΕΕΕυρΔ 3/ 2010, σελ. 345 επ.
52. Α. Παπαδαμάκης, Ποινική Δικονομία- Θεωρία- Πράξη- Νομολογία, 4η Έκδοση, Σάκκουλας 2008.
53. Γ. Παπαδημητρίου, Η συνάρθρωση της εθνικής, της διεθνούς και της ενωσιακής προστασίας των ανθρώπινων δικαιωμάτων στην Ευρώπη, ΝοΒ 2004, Τόμος 52, Τεύχος 7, σελ. 73 επ.
54. Γ. Παπαδημητρίου, Δεσμευτική ισχύς του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, ΕΕΕυρΔ 2/ 2002, σελ. 213 επ.
55. Γ. Παπαδημητρίου, Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Σταθμός στη θεσμική ωρίμανση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Εκδόσεις Παπαζήση 2001.
56. Φ. Παπαδόπουλος, Το δεδικασμένο γενικά και ειδικότερα στην κατ' ιδέα συρροή εγκλημάτων, Επιστημονική Επετηρίδα Αρμενόπουλου (ΔΣΘ) 1985.
57. Τ. Παπαδοπούλου, Ο χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης με βάση τις διατάξεις της Συνθήκης της Λισσαβόνας, ΕΕΕυρΔ 2/ 2010, σελ. 163 επ.
58. Χ. Παπαχαλαράμπους, Το ποινικό δίκαιο του “εχθρού”: Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, τρομοκρατία και αντιτρομοκρατική νομοθεσία στις ΗΠΑ, ΠοινΔικ 2002, σελ. 189 επ.
59. Σ. Περράκης, Δικαιώματα του Ανθρώπου και Ευρωπαϊκή Δημόσια Τάξη. Σκέψεις πάνω στις διαστάσεις μιας αναδυόμενης νομικής διαδρομής ανάμεσα στην πραγματικότητα και την ουτοπία, ΕΕΕυρΔ Ειδικό Τεύχος 2001, σελ. 383 επ.
60. ΠοινΔικ 2011, σελ. 702 επ. ΤρΕφΑθ 674/ 2011.
61. ΠοινΔικ 1/ 2004, σελ. 293 επ. ΣυμβΠλΑθ 378/ 2004.
62. ΠοινΔικ 2002, σελ. 735 επ., ΑΠ 501/ 2002.
63. ΠοινΔικ 2005, σελ. 1365 επ., ΑΠ 1048/ 2005.
64. ΠοινΔικ 2000, σελ. 238 επ., ΕφΑθ 1574/ 1999.

65. ΠοινΛογ 2004, σελ. 1981, ΑΠ 1577/ 2004.
66. ΠοινΛογ 2008, σελ. 307 επ. ΑΠ 408/ 2008.
67. ΠοινΛογ 2003, σελ. 2477, ΑΠ 2309/ 2003.
68. ΠοινΧρ 2009, σελ. 452 επ., ΣυμβΑΠ 1291/ 2008.
69. ΠοινΧρ 2011, σελ. 467 επ., ΠλημΑθ 488/ 2010.
70. ΠοινΧρ ΜΣΤ', σελ. 1094 επ. ΑΠ 1644/ 1995.
71. ΠοινΧρ 2001, σελ. 1070 επ. ΑΠ 86/ 2001.
72. ΠοινΧρ 2002, σελ. 704 επ. ΟλΑΠ 7/ 2002.
73. ΠοινΧρ 2005, σελ. 555 επ. ΠλημΑθ 687/ 2005.
74. ΠοινΧρ 1999, σελ. 897, ΑΠ 1426/ 1998.
75. ΠοινΧρ 2005, σελ. 322 επ. ΑΠ 858/ 2004.
76. ΠοινΧρ 2005, σελ. 730 επ., ΣυμβΑΠ 1995/ 2004.
77. ΠοινΧρ ΞΒ', σελ. 438 επ. ΑΠ 1448/ 2011.
78. ΠοινΧρ 2011, σελ. 503 επ. ΟλΑΠ 1/ 2011.
79. Χ. Ροζάκης, Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πλέγμα της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην Ευρώπη, ΕΕΕυρΔ Ειδικό Τεύχος 2001, Αφιέρωμα στον Κ. Ιωάννου, σελ. 430 επ.
80. Χ. Ροζάκης, Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και η εφαρμογή της από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων, Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, 2004.
81. Χρ. Σαλτάνης, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποιήσιμου. Συγχρόνως μια εισαγωγή στην ερμηνεία του Ποινικού Δικαίου, Σάκκουλας 1999.
82. Θ. Σάμιος, Διεθνή και Ευρωπαϊκά Κείμενα Ποινικού Δικαίου, Τόμος Ι, Διεθνείς Συμβάσεις, Αθήνα 2004.
83. Δ. Σπινέλλης, Υπερεθνική ισχύς της αρχής ne bis in idem. Προστασία του ατόμου από πολλαπλές διώξεις σε διάφορες χώρες, ΠοινΧρ 2004, σελ. 673 επ.
84. Δ. Σπινέλλης, Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης και η αντικατάσταση της διαδικασίας έκδοσης (ελπίδες και φόβοι), Τιμητικός Τόμος Αλ. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου (επιμ. Α. Μαγγανά), Τόμος Β', Αθήνα 2003.

- 85.** Π. Στάγκος, Η δικαστική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην κοινοτική έννομη τάξη. Η σχέση της με τη συνταγματική εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Σάκκουλας 2004.
- 86.** Γ. Συλίκος, Συμβουλές στην Εφαρμογή του Ποινικού Δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη 1997.
- 87.** Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, “Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Επεξηγήσεις σχετικά με το πλήρες κείμενο του Χάρτη”, Δεκέμβριος 2000, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων 2001.
- 88.** Αρ. Τζαννετής, Η ταυτότητα της δικονομικής πράξης, Σάκκουλας 2010.
- 89.** Αρ. Τζαννετής, Το μερικό δεδικασμένο στην ποινική δίκη, Σάκκουλας 2001.
- 90.** Αρ. Τζαννετής, Η ταυτότητα της πράξης στο άρθρο 54 της Σύμβασης Εφαρμογής της Συμφωνίας Σένγκεν. Ένα πρόβλημα χωρίς ιδανική λύση; ΠοινΧρ 2008, σελ. 777 επ.
- 91.** Ολ. Τσόλκα, Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης- Ένα “φιλόδοξο” μέσο για την προώθηση της συνεργασίας στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΠοινΧρ 2002, σελ. 103 επ.
- 92.** Υπερ 1999, σελ. 320 επ. ΑΠ 1426/ 1998.
- 93.** Ν. Φραγκάκης, Ανθρώπινα Δικαιώματα και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση. Από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΝοΒ 2002, Τόμος 50, Τεύχος 8, σελ. 91 επ.
- 94.** Κ. Φράγκος, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Σάκκουλας 2010.
- 95.** Αρ. Χαραλαμπίδης, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ’ άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη 2011.
- 96.** Β. Χριστιανός, Η Συνθήκη της Λισαβόνας και οι νέοι κανόνες λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΝοΒ 2009, σελ. 818 επ.
- 97.** Δ. Χρυσικός, Η έκδοση ως θεσμός του ποινικού δικαίου. Ανάλυση και ερμηνεία υπό το πρίσμα της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, Αθήνα 2003.
- 98.** Α. Ψαρούδα- Μπενάκη, Προς ένα “Ευρωπαϊκό” Ποινικό Δίκαιο; Σκέψεις με αφορμή το σχέδιο Συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης, ΠοινΧρ ΝΓ’, σελ. 961 επ.

ΞΕΝΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

1. R. Blekxtoon/ W. Van Ballegooij, The European Arrest Warrant and the Principle ne bis in idem, Handbook on the European Arrest Warrant, T.M.C., Asser Press, The Hague, 2005.
2. Ian Brownlie, Principles of International Law, 3rd Edition, Oxford, 1979.
3. Jean Pradel, Γνωμοδότηση σχετικά με την επιβολή κυρώσεων ποινικού χαρακτήρα για παραβίαση διατάξεων κοινοτικού δικαίου, ΕΕΕυρΔ 1/ 2004, σελ. 85 επ.
4. Rock Tansey QC, Η απαγόρευση της διπλής καταδίκης, Nemo Debit Bis Vexari Pro Eadem Causa, Ένωση Ελλήνων Ποινολόγων, Το Ποινικό Δίκαιο στο Νέο Διεθνές Περιβάλλον, 2ο Διεθνές Συνέδριο Αθήνα 26- 28 Μαΐου 2000, Σάκκουλας 2001.
5. John Verveale, The transnational ne bis in idem principle in the EU, Mutual recognition and equivalent protection of human rights, Utrecht Review, Volume I, Issue 2, December 2005.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

<http://www.areiospagos.gr>

<http://curia.europa.eu>

<http://www.dsanet.gr>

<http://europa.eu/>

<http://www.ministryofjustice.gr>

<http://lawdb.intrasoftnet.gr>

<http://www.lawnet.gr>

<http://www.nsk.gov.gr>

<http://www.nsk.gr>